

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

**Ilegální přechody přes jihozápadní hranice
Československa v letech 1948–1960**

Barbora Judlová

Plzeň 2020

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra historických věd

Studijní program Historické vědy

Studijní obor Moderní dějiny

Diplomová práce

**Ilegální přechody přes jihozápadní hranice
Československa v letech 1948–1960**

Barbora Judlová

Vedoucí práce:

PhDr. Jan Lhoták, Ph.D.

Katedra historických věd

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2020

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2020 .....

Děkuji PhDr. Janu Lhotákovi, PhD. za cenné rady, věcné připomínky a vstřícnost při konzultacích a vypracování diplomové práce.

1. Úvod.....	1
2. Situace po 2. světové válce	6
2. 1 Studená válka	6
2. 2 Únorový převrat	7
2. 3 Problematika třetího odboje	12
3. Hraniční pásmo	15
3. 1 Podoba hranic.....	16
3. 2 Formy zabezpečení	17
3. 3 Pohraniční stráž.....	19
4. Pokusy o přechod hranice	23
4. 1 Agenti-chodci, kurýři a převaděči	23
4. 2 Pozemní cesta.....	26
4. 3 Vzdušná cesta.....	27
4. 4 Vodní cesta	29
5. Případy pokusů o útěk.....	31
5. 1 Odboj na Klatovsku	31
5. 2 Krbec a spol.	35
5. 3 Odboj na Sušicku	41
5. 4 Odboj na Domažlicku	49
5. 5 Kriminální případy	51
6. StB a provokační akce.....	59
6. 1 Agenti „provokatéři“	59
6. 2 Akce <i>Kámen</i>	62
6. 3 Lokalita u Všerub.....	64
6. 4 Závěrečná léta	65
7. Závěr	68
Seznam pramenů a literatury	70
Resumé.....	74
Přílohy.....	76

1 Úvod

Období komunistické nadvlády v Československu není zdaleka tak dávnou historií, vždyť mnozí z nás si jej ještě moc dobře pamatují, neboť v něm řadu let žili anebo se v něm alespoň narodili. Byl ovšem komunismus tak spravedlivým a rovným režimem, jak se sám sebe snažil všestranně prezentovat? Proč v této době, údajně plné blahobytu a soběstačnosti vznikalo tolik ilegálních skupin, které proti režimu bojovaly? Nemyslím tím přímo ozbrojený střet, ale ilegální činnost s cílem podkopání režimu za pomoci západních „nepřátel“, jak mocnosti Západu režim nazýval.

Cílem diplomové práce je přiblížit období komunistické nadvlády v Československu v prvotním zakladatelském období do konce 50. let. V této době se kontinuálně z druhého protinacistického odboje vyvinul tzv. třetí odboj, jenž poukázal na to, že skutečnost opravdu nebyla taková, jak byla lidem žijícím v této době vykládána formou propagandy. Autorka by touto prací ráda poukázala na důležitost odbojové činnosti a ilegálního převádění za hranice. Tyto aktivity probíhaly v těžkých dobách stávajícího režimu za mimořádně obtížných podmínek. Dále by také ráda zdůraznila význam jednotlivých protistátně zaměřených skupin a jejich členů, neboť byli opravdovými hrdiny své doby. Jejich odvaha při pomoci občanům Československa ilegálně opustit zemi je nepopíratelná. Pro přiblížení tohoto období je rovněž důležité poukázat na skutečnost provádění provokačních akcí *Kámen* Státní bezpečností a současně na osoby, které tuto nelehkou dobu využily pro spáchání těžkých zločinů s cílem obohatit se na jejich úkor. V neposlední řadě je tedy cílem autorky charakteristika celkového dění mezi lety 1948–1960 a nástrah, jimž musely odbojové skupiny čelit.

Předkládaná diplomová práce je členěna do pěti kapitol, které jsou doplněny o úvod a závěr. Ty dále obsahují jednotlivé podkapitoly, v nichž se dále specifikují témata kapitol.

Po obligatorním úvodu se autorka v druhé kapitole zaměřuje na seznámení se situací ve světě, kdy bezprostředně po druhé světové válce, vyvstal nový konflikt v podobě tzv. studené války. Tyto politicko-mocenské rozepře mezi Západem a Východem rozpoutaly konflikt, který trval desítky let. Pro přehled informací v této kapitole posloužily především publikace *Horké krize studené války* od Vladimíra

Nálevky¹ a *Na hranici dvou světů: česko-bavorská hranice 1948–1949* od Tomáše Jílka a kolektivu.² V další podkapitole autorka přibližuje konkrétní situaci v Československu po únorovém převratu roku 1948. Opřela se tu zejména o studie Karla Kaplana, konkrétně *Únor 1948: komentované dokumenty*,³ *Protistátní bezpečnost 1945–1948*⁴ a *Kronika komunistického Československa – Klement Gottwald a Rudolf Slánský*.⁵ Využila rovněž titul Jiřího Pernese *Krise komunistického režimu v Československu v 50. letech 20. století*.⁶ Pro nejobecnější souvislosti tzv. třetího odboje má zásadní význam práce *Třetí odboj: ČSR v letech 1948–1953* od Václava Vebera.⁷

Třetí kapitola má analytický charakter a zaměřuje se již na zkoumaný region. Je zde směřována pozornost na pohraniční oblasti, kde byla postupně budována pohraniční pásma, do kterých bylo zakázáno vstupovat nebo pouze s povolením. Hranice byly rovněž silně zabezpečeny, neboť se po únorovém puči množily útoky do zahraničí. V roce 1951 bylo tedy vybudováno tzv. ženižnětechnické zabezpečení, které mělo zabránit útekům formou zátarasů, drátěných stěn o vysokém napětí či nástražných min. Dohled nad těmito zabezpečeními a hraničním pásmem měla nově vzniklá organizace tzv. Pohraniční stráž, jejíž úkolem bylo za každou cenu zabránit utečencům prchnout ze země. Podklady k této kapitole a podkapitolám lze čerpat z publikací *Život na československých hranicích a jejich překračování v letech 1945–1989* od Kateřiny Lozoviukové a Jaroslava Pažouta,⁸ *Pohraniční stráž a pokusy o přechod státní hranice v letech 1951–1955* od Pavla Vaňka⁹ nebo z díla *Organizace a činnost ozbrojených pohraničních složek: seznamy osob usmrčených na státních hranicích 1945–1989* od Martina Pulce.¹⁰

---

¹ NÁLEVKA, Vladimír, *Horké krize studené války*, Praha 2010.

² JÍLEK, Tomáš a kol., *Na hranici dvou světů: česko-bavorská hranice 1948–1989*, Plzeň 2010.

³ KAPLAN, Karel, *Únor 1948: komentované dokumenty*, Praha 2018.

⁴ KAPLAN, Karel, *Protistátní bezpečnost: 1945–1948*, Praha 2015.

⁵ KAPLAN, Karel, *Kronika komunistického Československa – Klement Gottwald a Rudolf Slánský*, Brno 2009.

⁶ PERNES, Jiří, *Krise komunistického režimu v Československu v 50. letech 20. století*, Brno 2008.

⁷ VEBER, Václav, *Třetí odboj: ČSR v letech 1948–1953*, Pardubice 2014.

⁸ LOZOVIUKOVÁ, Kateřina, PAŽOUT, Jaroslav, eds., *Život na československých hranicích a jejich překračování v letech 1945–1989*, Praha, Liberec 2017.

⁹ VANĚK, Pavel, *Pohraniční stráž a pokusy o přechod státní hranice v letech 1951–1955*, Praha 2008.

¹⁰ PULEC, Martin, *Organizace a činnost ozbrojených pohraničních složek: seznamy osob usmrčených na státních hranicích 1945–1989*, Praha 2006.

Ve čtvrté kapitole se autorka zabývá způsoby překračování hranic. Konec 40. let a 50. léta jsou totiž známá pro nejvíce pokusů o útěk. Uprchlíci vymýšleli často kreativní způsoby pro svou nebezpečnou ilegální cestu za hranice. Autorka si všímá nejčastějších pěších přecházení, dále vzduchem a vodou. Cílem této kapitoly je především seznámení se s možnostmi, které tehdy měli uprchlíci či ilegálně příchozí na vybranou při překračování hranic. Potřebné informace k tomuto tématu jsou uvedeny např. v publikacích Iva Pejčocha *Útěky za železnou oponu*,¹¹ *Přechody přes železnou oponu: příběhy odvážlivců, kteří se rozhodli riskovat a odejít přes důkladně zabezpečené a střežené hraniční pásmo*¹² či dílo Pejčocha ve spolupráci s Prokopem Tomkem *Agenti-chodci na popravišti: kurýři západních zpravodajských služeb, popravení v letech 1949–1958*.¹³

V archivních složkách Státní bezpečnosti (dále jen StB) se nachází řada příběhů známých i neznámých odbojářů, proto si autorka vzala za cíl některé z nich odhalit a více je představit v páté kapitole. Využívá přitom dokumenty a soudní spisy z Archivu bezpečnostních složek¹⁴ a obecní pamětní knihu obce Sence.¹⁵ V kontextu zkoumaného regionu se autorka zaměřuje na odbojové skupiny podplukovníka Františka Havlíčka, MUDr. Jiřího Krbce na Klatovsku, hospodáře Josefa Rejška na Sušicku či Stanislava Lišky na Domažlicku. Vedle toho přibližuje i případy, kdy ilegální přecházení využili zločinci. Popisuje tak případ Huberta Pilčíka, jenž působil na severním Plzeňsku, a vojína Václava Rouska, jehož zločinecká aktivita byla zaznamenána v jižních Čechách. Kromě archivních pramenů využívá pro získání informací o lokálních odbojích publikaci od editora Jiřího Štancla *Třetí odboj na Klatovsku a Domažlicku: sborník příspěvků ze*

---

¹¹ PEJČOCH, Ivo, *Útěky za železnou oponu*, Cheb 2009.

¹² PEJČOCH, Ivo, *Přechody přes železnou oponu: příběhy odvážlivců, kteří se rozhodli riskovat a odejít přes důkladně zabezpečené a střežené hraniční pásmo*, Cheb 2011.

¹³ PEJČOCH, Ivo, TOMEK, Prokop, *Agenti-chodci na popravišti: kurýři západních zpravodajských služeb, popravení v letech 1949–1958*, Cheb 2010.

¹⁴ Archiv bezpečnostních složek (dále jen ABS).

¹⁵ Obecní úřad Zruč-Senec, pamětní kniha obce Sence, kniha II., 1929–1970.

stejnomené konference,¹⁶ Viléma Hracha *Šumava...:hranici přecházejte po půlnoci*¹⁷ a od Josefa Peka *Kronika šumavských hvozdů*.¹⁸

Šestá kapitola dále shrnuje pohnutky StB v situaci prchání občanů ze země, kdy agenti StB zaváděli mnoho provokačních akcí, aby získali špionážní informace o Západu, infiltrovali odbojové skupiny či zajali uprchlíky a západní kurýry. Faktem ale je, že cílem akcí *Kámen*, jak se jim později začalo přezdívat, nebyl pouhý zisk informací o nepříteli, ale systematické odstraňování a oloupení občanů Československa. V další podkapitole jsou představeni hlavní aktéři, agenti StB, kteří měli tyto provokace na starosti a stáli za jejich organizací, jejichž nedílnou součástí se stali. Těmito agenty „provokatéry“ byli, dle svědectví mnohých obětí, Emil Orovan, Evžen Abrahamovič a Amon Tomašoff. V další podkapitole je podrobněji rozvedena akce *Kámen* v lokalitě u Všerub, s jejíž činností měl co do činění i šéf všerubské stanice Sboru národní bezpečnosti, Stanislav Liška. Zde byly využity především tituly od Václavy Janděčkové *Kámen: svědectví hlavního aktéra akce „falešné hranice“ u Všerub na Domažlicku*,¹⁹ *Falešné hranice: akce „Kámen“*. *Oběti a strůjci nejutajovanějších zločinů StB 1948–1951*²⁰ či odborná studie Igora Lukeše *KÁMEN: Studenoválečná akce s americkým rozměrem*.²¹ Dále byly použity *osobní spisy hlavních aktérů z Archivu bezpečnostních složek*.²²

V závěrečné podkapitole jsou popsána poslední léta, která uzavřela éru kurýrů a převaděčů, neboť k očekávanému ozbrojenému střetu mezi Západem a Východem nedošlo. Ilegální přechody se stávaly téměř nemožnými, zatímco cesty legální se stále více otvíraly. Koncem 50. let došlo k mírnému uvolnění poměrů v zemi, jež bylo dovršeno rozsáhlou amnestií prezidenta Antonína Novotného a přijetím *Ústavy*

---

¹⁶ ŠTANCL, Jiří ed., *Třetí odboj na Klatovsku a Domažlicku: sborník příspěvků ze stejnojmenné konference*, Klatovy 2015.

¹⁷ HRACH, Vilém, *Šumava...:hranici přecházejte po půlnoci*, Praha 2017.

¹⁸ PEK, Josef, *Kronika šumavských hvozdů*, Vimperk 1998.

¹⁹ JANDEČKOVÁ, Václava, *Kámen: svědectví hlavního aktéra akce „falešné hranice“ u Všerub na Domažlicku*, Domažlice 2013.

²⁰ JANDEČKOVÁ, Václava, *Falešné hranice: akce „Kámen“*. *Oběti a strůjci nejutajovanějších zločinů StB 1948–1951*, Praha 2018.

²¹ LUKEŠ, Igor, *KÁMEN: Studenoválečná akce s americkým rozměrem*. In: *Historie a vojenství* 60, 2011, 3, s. 40–46.

²² ABS.

*československé socialistické republiky. 60. léta následně vedla k opětovnému upevnění komunistické moci v Československu. Zde byla kupříkladu použita díla Jaroslava Rokoského *Amnestie 1960*²³ či Jana Rychlíka *Překračování hranic a emigrace v Československu a východní Evropě ve 20. století*.²⁴*

---

²³ ROKOSKÝ, Jaroslav, *Amnestie 1960*. In: Paměť a dějiny 5, 2011, 1, s. 36–54.

²⁴ RYCHLÍK, Jan, *Překračování hranic a emigrace v Československu a východní Evropě ve 20. století*. In: Securitas Imperii 29, 2016, 2, s. 10–72.

2 Situace po 2. světové válce

Bezprostředně po druhé světové válce započali komunističtí politikové připravovat půdu pro převzetí moci v Československu. Ještě před koncem války už probíhala komunistická propaganda slibující lepší život a budoucnost.²⁵

2. 1 Studená válka

Situace napjatých vztahů mezi západními mocnostmi a Sovětským svazem s jeho ovládanými satelity, přerostla na sklonku 40. let v konflikt nazývaný studená válka.²⁶ Zárodek napětí se objevil již za druhé světové války, kdy se Velká Británie a Spojené státy americké zavázaly dokumentem, tzv. *Atlantickou chartou* z roku 1941, k podpoře svobodných voleb ve všech zemích světa. Na konferenci na Jaltě, která se konala v únoru roku 1945, ale již bylo jasné, že země východní Evropy budou pod sovětským vlivem. Komunistické režimy, které byly postupem času instalovány v těchto zemích, původně slibovaly proměnu tehdejšího světa ve společnost spravedlivější, leč západní demokratický svět bral tuto okolnost jako počátek komunistického boje za účelem ovládnutí světa. Tak tedy nastalo dlouhé, více než čtyřicetileté napětí mezi Západem a Východem.²⁷

V reakci na vzniklou situaci a nebezpečný nástup totalismu vystoupil bývalý britský premiér Winston Churchill se svým významným projevem roku 1946 ve Fultonu. Ve své řeči poprvé zmiňuje důležitý pojem železná opona. „*Od Štětína na Baltu po Terst na Jadranu byla napříč celým kontinentem spuštěna železná opona*“²⁸, uváděl bývalý britský premiér ve svém projevu. A co vlastně tento termín znamenal? Označením železná opona se míní neprůchodná a nepropustná hranice mezi Západem a Východem v období studené války. Pro lepší orientaci, tato dělící brána ležela při západní hranici Sovětského svazu, Německé demokratické republiky, Československa, Maďarské lidové republiky a při jižní hranici Jugoslávie a Bulharska. Zajímavostí je, že pojem železná

---

²⁵ ŠTANCL, Jiří ed., *Třetí odboj na Klatovsku a Domažlicku: sborník příspěvků ze stejnojmenné konference*, Klatovy 2015, s. 9.

²⁶ TOMEK, Prokop, *Na frontě studené války: Československo 1948–1956*, Praha 2009, s. 6.

²⁷ JÍLEK, Tomáš a kol., *Na hranici dvou světů: česko-bavorská hranice 1948–1989*, Plzeň 2010, s. 8.

²⁸ NÁLEVKA, Vladimír, *Horké krize studené války*, Praha 2010, s. 13.

opona je odvozen z divadelního prostředí, kdy tímto výrazem byla označována ohnivzdorná stěna mezi scénou a hledištěm.²⁹

Pro člověka žijícího ve svobodné zemi je samozřejmě tato situace nepochopitelná, proto ji více přiblížím. Podél československé hranice s Bavorskem a Rakouskem byly rozmístěny překážky typu drátěných stěn nabitých elektrickým proudem, přeorané pásy půdy apod., které byly ještě střeženy strážními věžemi, aby tak byl znemožněn neoprávněný průchod ze země a naopak. Pouhým okem šlo nejlépe zhlédnout železnou oponu z německé strany, a to v Železné Rudě. Tamější nádraží bylo doslova rozpuštěno na část československou a část, jež patřila Spolkové republice Německo.³⁰

Sovětský svaz se musel již brzy po vyznačení demarkačních čar mezi jednotlivými okupačními zónami potýkat s velkým množstvím přesunů německého obyvatelstva do zóny britské či americké. Již roku 1946 proto začal střežit hranice do západního světa. Byla určena východoněmecká hraniční policie, která měla za úkol zamezit této velké emigraci. Pro udržení situace byly zavedeny také pasy, o které ti, kteří chtěli cestovat mezi západním a východním sektorem, museli žádat.³¹ Vyhrocení vztahů bylo završeno v létě roku 1948 sovětskou blokadou Berlína, kdy došlo k blokaci železniční a silniční dopravy západní části města, která byla po druhé světové válce pod správou západních velmocí.³²

2. 2 Únorový převrat

Do sovětské sféry vlivu bylo stále těsněji připoutáváno také Československo. Mnoho naznačil rok 1947, kdy po posledních svobodných volbách slavila v české části země úspěch Komunistická strana Československa (dále jen KSČ).³³ Ve stejném roce byl odmítnut pod nátlakem Sovětského svazu, jenž byl ve spojení s KSČ, Marshallův plán. Tato hospodářská pomoc ze Západu byla odmítnuta na základě toho, že bude poskytnuta

---

²⁹ KOLLÁR, Jozef, *55 minut mezi životem a smrtí: odvážné útoky za železnou oponu*, Praha 2017, s. 143.

³⁰ PEJSKAR, Jožka, *Útoky železnou oponou*, Praha 1992, s. 18–19.

³¹ JÍLEK, s. 10.

³² Tamtéž, s. 8.

³³ ŠTANCL, s. 10.

podpora Sovětským svazem. Tímto se jen potvrdilo posilování sovětského vlivu v tehdejší Československu.³⁴ Vygradoval únorovým převratem v roce 1948.³⁵

Prvopočátkem samotné vládní krize, která vedla k následnému převratu, se stal spor mezi demokraty a komunisty o zneužívání Sboru národní bezpečnosti ze strany komunistů, ačkoliv situace šla k převratu již postupně od vzniku třetí republiky s kritickým rokem 1947 přispívajícím ke sporu.³⁶ Únorová krize byla vyvolána odmítavou reakcí nekomunistických stran na jednání komunistického ministra vnitra Václava Noska, jenž odvolal osm nekomunistických velitelů Sboru národní bezpečnosti v Praze.³⁷ Demokratické strany požadovaly zrušení tohoto verdiktu pod výhružkou demise ministrů. Vzhledem k odmítavému stanovisku ministra vnitra, podalo 20. února 1948 celkem 12 nekomunistických ministrů demisi. Toto rozhodnutí však nebylo dobře načasované a ani organizované.³⁸ Odstupující ministři vystupovali v parlamentu s ostrou kritikou vůči komunistickým nezákonným praktikám, poukazovali na provokativní události z roku 1947, Krčmaňskou a Mosteckou aféru a na možný nástup policejního státu. Větší promyšlenost plánu, jak se vypořádat s narůstající komunistickou mocí, však zřejmě nekomunistické strany neměly, jelikož věřily ve své vítězství, prezidenta Beneše a nepřipouštěly si možnost využití této demise komunisty.³⁹

V nastalé situaci se Klement Gottwald, tehdejší komunistický předseda vlády, se stranickou podporou zaměřil na hlavní cíl, a tím bylo využít vládní krize a uchopit moc. Předním úkolem byla mobilizace mas, koncepce převratu probíhala tedy především na ulici, kde se organizovaly veřejné schůze a shromáždění. Komunističtí předáci tam diskutovali před davy o komunistické ideologii, politických událostech, jejich příčinách a odsouzení vlastizrádné činnosti politických stran, jež podaly demisi, čímž si získávali masovou podporu lidí.⁴⁰ Faktem je, že předností komunistů byla dobrá organizace těchto setkání, avšak za akce masové můžeme považovat v únorovém období pouze tři. Šlo

---

³⁴ NÁLEVKA, s. 16.

³⁵ JÍLEK, s. 16.

³⁶ ČAPKA, František, LUNEROVÁ, Jitka, 1948: *Vítězný únor: cesta k převratu*, Brno 2012, s. 108.

³⁷ KAPLAN, Karel, *Únor 1948: komentované dokumenty*, Praha 2018, s. 58.

³⁸ ČAPKA, LUNEROVÁ, s. 109–110.

³⁹ KAPLAN, *Protistátní bezpečnost: 1945–1948*, Praha 2015, s. 425–428.

⁴⁰ KAPLAN, Karel, *Kronika komunistického Československa – Klement Gottwald a Rudolf Slánský*, Brno 2009, s. 80.

především o demonstraci na Staroměstském náměstí, které se dle údajů zúčastnilo přibližně 40 tisíc lidí (musí se ovšem vzít v úvahu, že značná část demonstrantů byla k příležitosti akce dovezena). Dalšími byly generální stávka a manifestace na Václavském náměstí, opět ale nešlo o spontánní akce, nýbrž organizované.⁴¹ Vládní krize nakonec dospěla do situace, kdy v mocenském poli zůstali dva hlavní představitelé – komunistický předák a předseda vlády Klement Gottwald a demokratický politik, téhož času prezident Československa, Edvard Beneš. Opora prvního představitele spočívala v zmobilizované masové veřejnosti, druhý představitel se opíral především o svou autoritu, která byla veřejností uznávána, ústavu, funkci prezidenta a velitele armády.⁴² Dne 25. února 1948 došlo ke konečnému řešení vládní krize: prezident Beneš přijal demisi podanou nekomunistickými ministry, což umožnilo rekonstruování vlády, kterým byl pověřen Gottwald. Prezident se takto rozhodl v důsledku svého přesvědčení o dodržení ústavy, tedy jmenovat vládu a neprodlužovat vládní krizi. Komunisté totiž přesvědčili o své neústupnosti a dále vyvíjeli nátlak, naopak druhá strana neprokázala zorganizování většího odporu a řešení situace. Vládní krize tedy nepřešla do otevřeného boje. Skutečnost je však taková, že komunisté v době přijetí demise prezidentem již dosáhli monopolní moci, což i přes možnost jiného postupu Beneše vůči komunistickým silám nemohl nikdo změnit.⁴³ Jednalo se tak o převratný zásah nejen do politického dění, ale také i do hospodářské a sociální sféry.⁴⁴

Až do roku 1948 bylo Československo zemí ryze demokratickou, převrat však znamenal zásadní proměnu ve vedení státu, kdy se k moci v zemi dostali komunisté a započal tak nástup totalismu.⁴⁵ KSČ však měla své výsadní postavení de facto obstaráno dříve, než došlo k oficiálnímu přijetí demise nekomunistických ministrů prezidentem Benešem, a to díky činnosti akčních výborů. Akční výbory byly zakládány Národní frontou již po 23. únoru roku 1948. A jak se zasloužily o následné vítězství Komunistické strany Československa? Především tím, že měly za úkol přebírat moc po celé zemi a zbavovat významných postů a funkcí ty, jež byli nepohodlnými pro komunistický režim. To bylo ve skutečnosti důležitým momentem zvratu, jelikož převrat tak započal po celém

---

⁴¹ VEBER, Václav, *Třetí odboj: ČSR v letech 1948–1953*, Pardubice 2014, s. 11–12.

⁴² KAPLAN, *Kronika komunistického Československa – Klement Gottwald a Rudolf Slánský*, s. 84.

⁴³ Tamtéž, s. 91–92.

⁴⁴ PERNES, Jiří, *Krise komunistického režimu v Československu v 50. letech 20. století*, Brno 2008, s. 25.

⁴⁵ JÍLEK, s. 8.

území. Pozdější jmenování nové vlády tedy již znamenalo stvrzení těchto probíhajících akcí a oficiální potvrzení vítězství KSČ a s tím související nově nastolený režim.⁴⁶ Již v den přijetí demise uvažoval Edvard Beneš o odchodu z prezidentského postu, ale nakonec mu byl tento krok rozmluven. Toto rozhodnutí mělo však krátké trvání, neboť se Beneš ocitl v rozporu s jednáním předsedy vlády Gottwaldem, který nadále, i přes sliby Benešovi, začal s realizací čistek. Posledním sporem se stal nedemokratický návrh ústavy, jenž Beneš nemohl podepsat, a tak se rozhodl pro abdikaci.⁴⁷ Abdikační listina byla podepsána po volbách, s kterými mimo jiné nesouhlasil.⁴⁸ Volby z května 1948 byly totiž velmi odlišné od běžných demokratických principů, neboť zde figurovala pouze jednotná kandidátka Národní fronty a často docházelo k různým formám machinací.⁴⁹

Abdikace prezidenta byla podána 2. června 1948 a oficiálně zveřejněna o pár dní později, dne 7. června. Důvodem prezidentovy abdikace byly oficiálně zdravotní důvody. Poté byla *Ústava 9. května*, jak je nazývána tato poúnorová ústava, přijatá 9. května 1948 všemi poslanci Národního shromáždění. V platnost vstoupila však až po abdikaci prezidenta, který ji do té doby nepodepsal. Po odchodu Beneše se stal novým prezidentem Klement Gottwald, jenž byl zvolen 14. června Národním shromážděním. V ten samý den rovněž podepsal již dříve přijatou ústavu, která od toho dne vstoupila v platnost. Post předsedy vlády převzal po Gottwaldovi Antonín Zápotocký.⁵⁰

Jaká byla reakce veřejnosti na formální nástup komunistického režimu v Československu? Již po druhé světové válce, v prvních poválečných parlamentních volbách v roce 1946, situace nasvědčovala budoucímu střetu mezi komunistickými a nekomunistickými silami. Ve volbách získala KSČ na českém území 40,17 % hlasů, na slovenském území, kde byla situace složitější, 30,37 % hlasů. Dá se tedy říci, že komunisté postupně nabývali na popularitě a v únoru 1948 se v čele s Klementem Gottwaldem těšili podpoře a důvěře převážné části československé populace. Na druhé straně nelze opomenout tu část veřejnosti, která naopak komunistický převrat odmítala, a dokonce i proti komunistické vládě Československa aktivně vystupovala. Už v červenci

---

⁴⁶ PERNES, s. 25.

⁴⁷ KAPLAN, *Kronika komunistického Československa – Klement Gottwald a Rudolf Slánský*, s. 94.

⁴⁸ VEBER, s. 24–25.

⁴⁹ KAPLAN, *Únor 1948: komentované dokumenty*, s. 258–259.

⁵⁰ VEBER, s. 24–25.

stejného roku, kdy proběhl komunistický převrat, došlo k velké demonstraci proti novému režimu při příležitosti Vsesokolského sletu v Praze a další také v září 1948 při pohřbu bývalého prezidenta Edvarda Beneše.

V následném období došlo ale k útlumu odporu v zemi, neboť bylo jasné, že nově nastolený komunistický režim je stabilizován, tudíž není vhodná doba k aktivnímu odporu či rovněž také proto, že těchto odpůrců bylo značně méně než těch, kteří se s režimem ztotožnili, jak již bylo zmíněno dříve. Většina obyvatel nespokojených s novým režimem opustila zemi a uchýlila se do exilu, neboť se také obávala možného vývinu studené války ve válku „horkou“ a doufala tak, že budou mít později možnost podílet se na osvobození své země za pomoci západních mocností.

Poúnorové období se neslo tedy v duchu kolísání mezi demokracií a totalitarismem – tak se o nově vzniklé situaci vyjádřil francouzský historik François Fejtő ve svém díle *Le coup de Prague 1948*: „KSC si zcela evidentně navlékla ‚sametové rukavičky‘, aby si získala – nebo aspoň neutralizovala – ty vrstvy obyvatelstva, které za ní nikdy nešly...“⁵¹ Obdobně definoval poúnorovou situaci publicista Pavel Tigrid. Agitační kampaň, kterou komunistická vláda zahájila po uchopení moci, tak umožnila téměř bezproblémové zavádění změn a zajištění nárůstu moci, které se vyznačovalo odstraněním mnoha funkcionářů nekomunistických stran, ředitelů znárodněných podniků, důstojníků a dalších odpůrců režimu. Na jejich místa se dosazovali prověření jedinci, věrní KSC. Dále byla zavedena cenzura s novou strukturou vydávání tisku dle potřeby komunistické moci a samozřejmě docházelo k postupné likvidaci demokratických politických stran.⁵² Už prakticky od 20. února se postupně začaly zaplňovat věznice údajnými protikomunistickými odpůrci. Poúnorovou dobu vyličil pamětník Vít Opasek ve svých pamětech, sepsaných v 70. letech, následovně: „Nevím, jak je to v tomto roce. Tenkrát (tj. po únoru 1948) byli lidé sbíráni, lapáni jako hmyz do sítky. Byla v tom zcela jistě analogie zatýkání gestapem; tato policie byla sesterskou, i když napohled v jiné barvě... Třídní boj znamená definici boje proti třídám společnosti, převážně proti všem kromě jedné. Vyhlazování všech možných lidí bez rozdílu věku, od studentičků až po sedmdesátileté starce a hotové invalidy... Zatčení na základě podezření, ne provinění. Nikdy neslýchané metody komunistického středověku; ruské způsoby

---

⁵¹ PERNES, s. 26–27.

⁵² Tamtéž, s. 27–28.

převedené do poměrů Československa. “⁵³ Únorový převrat tedy dokončil vládní soupeření a nastolil monopolní moc KSČ v zemi, potvrdil začlenění Československa do sovětského bloku a tím jasnou orientaci na Sovětský svaz.⁵⁴

2. 3 Problematika třetího odboje

Tzv. třetí odboj je označení pro protikomunistické hnutí, které se začalo formovat po uchopení moci KSČ v Československu.⁵⁵ V tomto období se neválčilo na žádném bojišti, ale určitý svár probíhal, ať už se jednalo o souboj dvou protichůdných stran Západu a Východu bez boje.⁵⁶

Nespokojenost s novým režimem rostla kvůli jasnému omezování svobod, potlačování demokracie, počátku pronásledování a čistek. Čistky probíhaly v různých oblastech, politice, armádě, státní správě, školství, bezpečnosti, ale i v organizacích společenských či zájmových. Jednou z očekávaných reakcí na tyto změny byla tedy u mnohých občanů možnost zapojení se do odboje. Skupinky lidí začaly vytvářet a distribuovat protikomunisticky zaměřené letáky, dále shromažďovali zbraně či zadržovali informace o pobytu pronásledovaných spoluobčanů.⁵⁷

Mezi další druh reakce na uchopení komunistické moci v zemi patřila emigrace. K tomuto činu se někteří občané odhodlali z důvodu strachu např. z přistihnutí při odbojové aktivitě, za své politické názory, za politickou činnost před převratem či kvůli prosté touze žít svobodně. Cílem mnohých nebyl ale jen začít nový svobodný život, nýbrž pomoci změnit situaci v ČSR a připojit se k odbojové činnosti ze zahraničí. Nelze ale zcela vyloučit, že motivací v některých případech mohlo být i to, že jako emigrant, který se stal součástí zahraničních zpravodajských služeb, měl při zapojení značné výhody. Šlo

---

⁵³ VEBER, s. 38.

⁵⁴ KAPLAN, *Kronika komunistického Československa – Klement Gottwald a Rudolf Slánský*, s. 101.

⁵⁵ PERNES, s. 27.

⁵⁶ VEBER, s. 55.

⁵⁷ PEJČOCH, Ivo, TOMEK, Prokop, *Agenti-chodci na popravišti: kurýři západních zpravodajských služeb, popravení v letech 1949–1958*, Cheb 2010, s. 6–7.

např. o urychlení při vyřízení žádosti o přesídlení z uprchlických táborů nebo finanční přilepšení.⁵⁸

Třetí odboj nejprve probíhal improvizovaně, nikdo předem nepočítal s otevřeným bojem demokratů s komunistickými silami po náhlém únorovém puči. Rozděloval se na dvě frakce, domácí a zahraniční.⁵⁹ Zahraniční odboj se vyvíjel velmi roztržštěně, až chaoticky a byl závislý na finanční podpoře ostatních států, neboť neměl k dispozici vlastní prostředky. Odboj, který nastal v roce 1948, se od těch předešlých odlišoval především tím, že neprobíhal v období války, ale míru. Jeho slabinou ovšem bylo, že v čele odboje nebyla žádná vůdčí osobnost, která byla respektována a také nebyla vybudována žádná armáda.⁶⁰ Domácí odboj probíhal v ilegalitě, v níž pracovaly různé odbojové organizace po celém Československu. Tyto skupiny spolupracovaly s agenty Západu, přičemž jim předávaly špionážní zprávy a podílely se na převaděčství.⁶¹

Už ke konci vlády již velmi nemocného prezidenta Beneše začaly vznikat tyto protikomunisticky smýšlející odbojové skupiny, které očekávaly případný střet. Jednalo se jak o skupiny z vojenských a bezpečnostních řad, tak i o běžné občany, kteří odboj utvářeli z vlastní iniciativy, a tudíž nebyly tyto organizace zpočátku tak dobře organizované.⁶² Mnozí členové těchto skupin využili své zkušenosti z dřívější odbojové činnosti, jelikož třetí odboj de facto navázal na druhý odboj, jenž byl namířen proti nacistické okupaci země.⁶³

Bezprostředně po převratu vznikaly nejprve improvizované demonstrace, což napovídalo, že situace v zemi není občany tak vítaná, jako bylo demonstrováno novým režimem. Specifickou činností odbojářů byla poté izolace, při které tvořili tajné uzavřené skupiny, kde probírali protistátní aktivity. Za prvotní odbojovou formu můžeme považovat distribuci protistátně zaměřených letáků, kterých bylo opravdu velké

---

⁵⁸ PEJČOCH, TOMEK, *Agenti-chodci na popravišti: kurýři západních zpravodajských služeb, popravení v letech 1949–1958*, s. 7–8.

⁵⁹ VEBER, s. 55.

⁶⁰ PEJČOCH, TOMEK, *Agenti-chodci na popravišti: kurýři západních zpravodajských služeb, popravení v letech 1949–1958*, s. 15.

⁶¹ VEBER, 79–80.

⁶² ŠTANCL, s. 11.

⁶³ Tamtéž, s. 39.

množství.⁶⁴ Média byla zcela ovládaná komunistickou mocí, tudíž odbojáři museli nahradit ztrátu relevantních informací distribucí svých letáků a psaním povzbuzujících hesel.⁶⁵ Další formou odboje bylo rovněž propojení se zahraniční zpravodajskou službou, při němž odbojové skupiny navazovaly vztahy se západními kurýry, s nimiž posléze spolupracovaly.⁶⁶

---

⁶⁴ VEBER, s. 55.

⁶⁵ Tamtéž, s. 128.

⁶⁶ Tamtéž, s. 148.

3 Hraniční pásmo

Od počátku roku 1949 byla československá státní hranice rozdělena na dvě pásma, která se lišila svou důležitostí dle bezpečnostního charakteru se sousedícími zeměmi. Do pásma I byly zahrnuty úseky hranice se Saskem, Bavorskem, Rakouskem a částečně Maďarskem. Pásmo II tvořily hraniční oblasti s Polskem, Sovětským svazem a Maďarskem bez úseku Parkáň-Gutor, jenž patřil do pásma I. V pásmu I měla Pohraniční stráž úkoly vojenského charakteru, měli tedy dokonalou výzbroj a vybavení. Útvary v pásmu II měly zabezpečit celní ochranu a bezpečnost.⁶⁷

Rozhodující vliv na režim v pohraničních oblastech mělo *Ustanovení o pohraničním území* z roku 1951, které vzešlo v platnost 1. 6. téhož roku a zavádělo dále rozdělení území na zakázané a hraniční pásmo. Zakázané pásmo se mělo nacházet do vzdálenosti 2 kilometrů od státní hranice. Bylo zde zakázáno bydlet a vstupovat kromě hlídek Pohraniční stráže. Propustka existovala pouze výjimečně. Hraniční pásmo bylo navázáno na pásmo zakázané a směřovalo od 2 do 5 kilometrů do vnitrozemí. Pokud se zde nacházelo nepřehledné prostředí, lesy apod., sahalo pásmo až do 12 kilometrů. Obyvatelstvo, které zde mělo trvalé bydliště, muselo být nejdříve důkladně prověřeno, až poté získalo povolení pro další trvalý pobyt.⁶⁸ Samotný vstup do hraničního pásma byl možný pouze s povolením, které mimochodem museli mít i příslušníci ozbrojených složek působící v pohraničí. Již od setmění do východu slunce byl zakázán volný pohyb mimo veřejné cesty, silnice nebo železnice.⁶⁹

Následkem opatření v pohraničí současně došlo k utlumení cestovního ruchu a úbytku turistů. Komplikace u mnohých nastaly rovněž v zaměstnání, kdy někteří museli dojíždět do podniků nacházejících se u hranic. Rovněž byla ztížena práce lékařů, kteří dojížděli do domovů svých pacientů. Z pohraničního území docházelo dále k nucenému vysídlování, již ne z důvodu menšinového jako tomu bylo po 2. druhé světové válce, ale spíše z politických, sociálních či třídních důvodů. Šlo de facto o přesídlování „státně

---

⁶⁷ VANĚK, Pavel, *Pohraniční stráž a pokusy o přechod státní hranice v letech 1951–1955*, Praha 2008, s. 25.

⁶⁸ JÍLEK, Tomáš, JÍLKOVÁ, Alena a kol., *Železná opona: Československá státní hranice od Jáchymova po Bratislavu*, Praha 2006, s. 30.

⁶⁹ PULEC, Martin, *Organizace a činnost ozbrojených pohraničních složek: seznamy osob usmrcených na státních hranicích 1945–1989*, Praha 2006, s. 102.

nespolehlivých“ obyvatel směrem do vnitrozemí.⁷⁰ V okolí česko-rakouské hranice zaniklo kupříkladu téměř 60 vesnic nacházejících se v zakázaném pásmu. Součástí likvidace a demoličních akcí byly také mnohá sídla, osady a samoty. Největší demolice v pohraničí u rakouské hraniční čáry se odehrávaly koncem 50. let také v reakci na události v Rakousku – jubilejní Sudetoněmecký sraz a Světový festival studentstva a mládeže, kde převládala obava z možné návštěvy pohraničních sídel.⁷¹ Od roku 1958 do 60. let ilegální přechody po této hranici postupně klesaly a často již šlo o přechody spíše směrem do Československa než z něj. To by také odpovídalo komunistické propagandě o potřebě vystavění hranice se Západem proti vnikání záškodníků. Šlo ale spíše o nedopatřená vniknutí lidí, kteří nevěděli, kde přesně se hranice nachází.⁷²

3. 1 Podoba hranic

Myšlenka kontroly určitého území pomocí ostnatého drátu o vysokém napětí se strážnými věžemi vznikla již v období první světové války. Tyto zábrany byly v oné době zřízeny na belgických hranicích dohodovým vojskem, aby se tak zabránilo nebezpečí hrozícímu z Nizozemí, neboť bylo okupováno vojsky centrálních mocností. Odtud přišla inspirace k zajištění neprostupnosti do světa sovětského bloku. Dalším podnětem pro vytvoření funkční zábrany se staly koncentrační tábory a nacistická vězení, jejichž ostražba byla značně vyvinutá, ať už se jednalo o ostnatý drát nabitý elektrickým proudem, pozorovací věže, minová pole či zakázaná pásma podél plotů. Až do samotného pádu železné opony patřila mezi nejstřeženější hraniční pásma, mimo již zmíněné významné hraniční místo mezi Západem a Východem jako je vnitroněmecká hranice, také hranice česko-bavorská.⁷³

Již v prvním dnech po převratu roku 1948 došlo k posílení ostražby na západních hranicích země pomocí přesunutí několika jednotek Finanční stráže, jež byly staženy z východní a severní hranice.⁷⁴ 2. března téhož roku došlo usnesením bezpečnostní komise Ústředního výboru KSČ ke sloučení Finanční stráže s pohraničním útvarem

---

⁷⁰ LOZOVIUKOVÁ, Kateřina, PAŽOUT, Jaroslav, eds., *Život na československých hranicích a jejich překračování v letech 1945–1989*, Praha, Liberec 2017, s. 48.

⁷¹ LOZOVIUKOVÁ, PAŽOUT, s. 50.

⁷² Tamtéž, s. 210.

⁷³ JÍLEK, s. 9.

⁷⁴ Tamtéž, s. 16.

Sboru národní bezpečnosti (dále jen SNB).⁷⁵ V letech 1948–1949, v reakci na probíhající berlínskou krizi, kdy došlo k zablokování pozemních přístupů ze západního Německa do západního Berlína, byla zesílena ostraha konkrétně na česko-bavorské hranici. Hranice byla zajištěna zvýšeným počtem příslušníků československé armády. Dále byly postupně vybudovány tři sledy pěchotních zákopů, které rovněž měly protitankové zátarasy (např. svahy, jehlany, příkopy, ježci či dřevozemní zábrany). Nově vzniklým problémem, především pro obyvatele pohraničí, se stal výnos z 26. 3. 1948. Ten v pohraničních oblastech na západě a jihozápadě země umožňoval vydávat vyhlášky, které mohly omezit pobyt ve vymezeném celním pásmu až do 5 kilometrů od státní hranice. S tím zároveň souviselo, že každá starší osoba 15 let bude potřebovat zvláštní povolení na trvalý či přechodný pobyt v hraničním pásmu i dokonce pro pouhý vstup do pásma. Avšak i přes držení tohoto povolení, bylo zakázáno zdržovat se po setmění, dokonce již od sešeření až do svítání mimo železniční tratě a cesty veřejné.⁷⁶

3. 2 Formy zabezpečení

Hranice byly nejprve hlídány pouze pěšími hlídkami, postupem času se s ohledem na situaci, začalo zabezpečení zpřísnovat. V období mezi lety 1951–1952 začalo zřizování důmyslných zabezpečujících prvků, které měly zamezit ilegálnímu překračování hranic. V pohraničních oblastech byly stavěny zátarasy, jež měly jednostěnnou nebo trojstěnnou konstrukci, vedle nich bylo obvykle zorané pole, z kterého se dobře rozeznávaly stopy případných uprchlíků. V roce 1952 byl zaveden další doplněk zátarasu, a to vodiče vysokého napětí cca o 2000 až 6000 voltech a husté umístění ostnatého drátu po krajích stěn. Pro vjezd a výjezd hlídky zátarasem sloužily průchody a vrata, které byly ale velmi střeženy.

Další zdokonalení bariéry se západem došlo mezi lety 1953–1957, kdy byla v klíčových oblastech s největším počtem pokusů o narušení vytvářena minová pole. Miny byly kladeny např. mezi stěny trojstěnného zátarasu v kombinaci s nášlapnými minami či spustitelnými nástražnými dráty. Tato metoda však nebyla spolehlivá, neboť často docházelo ke zraněním a úmrtím i samotných pohraničnicků. Od minového

---

⁷⁵ KAPLAN, *Protistátní bezpečnost: 1945–1948*, s. 481.

⁷⁶ JÍLEK, s. 17.

zabezpečení bylo tedy koncem 50. let upuštěno.⁷⁷ Ani odstraněním těchto nelidských prostředků k zajištění neprostupnosti hranice však nedošlo po roce 1958 k úbytku násilné smrti při pokusu o útěk. Utečenci mohli být nadále postříleni příslušníky Pohraniční stráže či zemřít při dalších pokusech získat kýženou svobodu.⁷⁸

Budování tohoto vylepšeného systému zabezpečení, tzv. ženiňtechnického, jež započalo v roce 1951 při západní státní hranici, mělo mimo jiné i význam demonstrace moci a zastrašení či nátlaku pomocí bezpečnostních složek. Ženiňtechnické zabezpečení mělo osobám na útěku zabránit či zpomalit cestu k překročení hranice, dokud nedorazí Pohraniční stráž a dotyčné osoby nezadrží.⁷⁹ Zabezpečení bylo zřízeno i na vodních tocích, kam se spouštěly ke dnu sítě z ostnatého drátu, které byly později nahrazeny ocelovými pohyblivými mřížemi. Postupem let se jednalo o celé soustavy.⁸⁰

Konkrétní situaci v západním úseku a tamější formy zabezpečení si můžeme ukázat na 5. chebské pohraniční brigádě. Mezi první ochranná opatření patřila v tomto úseku nástražná osvěcovadla. Tato nástrahovadla, jak se jim také přezdívalo, byla umístována do terénu samotnými pohraničníky a byla používána především u nepohyblivé hlídky.⁸¹ Používání nástrahovadel však bylo nebezpečné i pro samotnou stráž, jelikož osvěcovadla na signální náboje často vystřelovala i při instalaci, takže docházelo ke zraněním pohraničníků. Koncem roku 1952 se následně od těchto nástrahovadel upouštělo a přiklánělo se k uhlíkovým či elektrickým.⁸² Další formou zabezpečení byly lesní průseky. Tyto průseky byly pro lepší viditelnost káceny podél střezného úseku.⁸³ Dále se jednalo o kontrolní orný pás, který měl zachytit stopy narušitelů a pomoci tak stráži vystopovat potencionální uprchlíky.⁸⁴ Mezi další zabezpečení patřil rovněž drátěný zátaras, při jehož výstavbě se zpravidla využíval

---

⁷⁷ PEJČOCH, Ivo, *Útěky za železnou oponu*, Cheb 2009, s. 8.

⁷⁸ PEJČOCH, Ivo, *Odvaha na železné oponě: útěky do svobodného světa s pomocí neobvyklých technických prostředků v období 1948–1989*, Cheb 2014, s. 60.

⁷⁹ VANĚK, *Pohraniční stráž a pokusy o přechod státní hranice v letech 1951–1955*, s. 68.

⁸⁰ PEK, Josef, *Kronika šumavských hvozdů*, Vimperk 1998, s. 8.

⁸¹ VANĚK, *Pohraniční stráž a pokusy o přechod státní hranice v letech 1951–1955*, s. 68–69.

⁸² Tamtéž, s. 70–71.

⁸³ Tamtéž, s. 72.

⁸⁴ Tamtéž, s. 75.

ostnatý drát.⁸⁵ Drátěný zátaras byl často také doplňován vodiči, které byly zapojeny do rozvodu vysokého napětí. Tím vznikl elektrifikovaný drátěný zátaras, který byl důležitou součástí zabezpečení úseků zejména v nepřehledných, zalesněných oblastech pohraničního pásma.⁸⁶ Dalším vylepšením drátěného zátarasu bylo využití min a vytváření minových polí a pásů podél zátarasu. Tato metoda se zřizovala především v nejnebezpečnějších částech, mezi které je uváděna např. oblast Aše.⁸⁷ V neposlední řadě byly stavěny pozorovatelné, jež měly hlavní roli při činnosti pohraničních hlídek.⁸⁸ Dále je ještě třeba zmínit dvě formy zabezpečení. Tou první je sněžný pás, který se využíval v zimě a plnil podobnou funkci jako orný pás. Druhou formou jsou zátarasy proti volnému přejezdu motorových vozidel a vlaků, kdy se budovaly různé závory či výkolejky a další překážky.⁸⁹

Skutečně neprostupnou hranicí se železná opona stala až v letech 1952–1953 v reakci na zvýšené množství útěků bezprostředně po převratu v roce 1948. Pro znemožnění uchování těchto delikventů byly dokonce v letech 1953–1959 strhávány zbytky obydlí v již tak vysídleném pohraničním pásmu.⁹⁰

3. 3 Pohraniční stráž

Zásadním datem pro reorganizaci ostrahy na hranicích se stal 1. leden 1949. V tento den byla dle zákona zřízena Pohraniční stráž, jež byla pod jurisdikcí Ministerstva vnitra. Pohraniční stráž nahradila dosavadní ostrahu hranic, která se různě proměňovala již od konce druhé světové války. Tato nově vzniklá ozbrojená složka chránila hranice po celé období totalitního režimu a stala se jedním z jeho největších symbolů.⁹¹ Západní hranice byly samozřejmě mnohem více střeženy a vybaveny větším počtem technických

---

⁸⁵ Tamtéž, s. 78.

⁸⁶ Tamtéž, s. 81.

⁸⁷ Tamtéž, s. 88.

⁸⁸ Tamtéž, s. 94.

⁸⁹ Tamtéž, s. 96.

⁹⁰ KOLLÁR, s. 143–144.

⁹¹ PEJČOCH, *Útěky za železnou oponu*, s. 7.

překážek, neboť zde hrozilo riziko vniknutí nepřítele. Naopak východní hranice byly střeženy spíše z hlediska ekonomického, zabránění pašeráctví apod.⁹²

Úkolem Pohraniční stráže bylo jednak zabraňování ilegálním přechodům z Československa přes hranice, odhalování samotných příprav pro narušení hranic či zadržování narušitelů i z území sousedního státu. Její náplní bylo dále také znemožňování pašeráctví. Stráž měla oprávnění všechny tyto protistátně operující osoby zajistit a zadržet, docházelo tedy k pečlivému kontrolování dokladů osob a dopravních spojů v pohraničním pásmu.⁹³ Pohraniční stráž mohla uprchlíky zastavit různými způsoby, ať už se jednalo o použití střelné zbraně. Mimo to těmto uprchlíkům hrozily následně vysoké a drastické tresty, jelikož vlastizrada a špionáž byla u soudu shledávána jako hlavní trestní čin, s čímž souvisela obžaloba z porušení zákona o nedovoleném opuštění republiky. Vycházelo se totiž z toho, že pokud jedinec pronikne na západní území, je tam podroben výslechu tamější zpravodajské služby, tudíž se občan vědomě dopustil trestného činu.⁹⁴ Motivací pro pohraničníky v dopadení utečenců byla odměna v podobě dovolenek či povýšení. V opačném případě, v situaci, kdy nedošlo k dopadení narušitelů, to mělo pro jejich kariéru mnohem větší dopad. Následkem mohlo být trestní řízení nebo dokonce vězení.⁹⁵

Svou činnost mohla však vykonávat i mimo hraniční pásmo, zejména při kontrole dopravních prostředků nebo zpravodajské práci.⁹⁶ Pohraniční stráž vykonávala také kontrarozvědnou činnost, kterou se jí dařilo rozšiřovat i do vnitrozemí, kdy pro sledování určitých cílů využívali jak agenty, tak i dobrovolníky žijící v klíčových oblastech při hranicích, kteří se stávali jejich informátory.⁹⁷

Stráž byla složena z jednotlivých praporů, které od roku 1950, po reorganizaci, odpovídaly vyšším jednotkám tzv. brigádám. V dalších letech se organizace stráže a její

---

⁹² PEJČOCH, Ivo, *Hrdinové železné opony: útěky do svobodného světa s pomocí neobvyklých technických prostředků v období 1948–1989*, Cheb 2008, s. 8.

⁹³ JÍLEK, s. 24.

⁹⁴ VANĚK, *Pohraniční stráž a pokusy o přechod státní hranice v letech 1951–1955*, s. 22.

⁹⁵ KOLLÁR, s. 144.

⁹⁶ JÍLEK, s. 24.

⁹⁷ PEJČOCH, *Hrdinové železné opony: útěky do svobodného světa s pomocí neobvyklých technických prostředků v období 1948–1989*, s. 10.

závislost na orgánech průběžně měnila.⁹⁸ Náplní praporů při výkonu práce bylo zajistit organizaci ostrahy hranic, ženíjnětechnické zabezpečení a zpravodajská činnost.⁹⁹ Prapory Pohraniční stráže byly po této reorganizaci na západní hranici rozmístěny ve městech Karlovy Vary, Plzeň, Sušice, České Budějovice, Znojmo a Bratislava. Rokem 1950 přišla také změna v zastřešení Pohraniční stráže, která byla nově podřízena Ministerstvu národní bezpečnosti. Velitelství stráže se nacházelo v Praze. Poté se brigády, jež byly nadřizené praporům, nacházely od roku 1951 v Karlových Varech, Znojmě, Chebu, Sušici, Poběžovicích, Volarech, Bratislavě, Plané u Mariánských Lázní a v Českých Budějovicích.¹⁰⁰

Nejnižší jednotkou Pohraniční stráže byla tzv. rota – ta měla 35 až 40 mužů, v pozdějších letech mohla mít až 50 mužů. Rota měla za úkol střežit část hranice o přibližné délce 5 až 10 kilometrů.¹⁰¹ Rotu ve 2. polovině 50. let posílila ještě skupina psovodů.¹⁰² Větší rozmach v umístění služebních psů do pohraničních složek však nastal až po další reorganizaci z roku 1951. Brzy nato se tak stali služební psi významnou složkou pohraničních rot, kdy měla mít každá rota k dispozici 6 psů. Dle výcviku a druhu služby se tito psi dělili na psy pátrací a hlídkové. Využívali se tedy především ke stopování narušitelů pohraničního pásma a k posílení hlídek.¹⁰³ Do 60. let pomáhali také při hlídání muničních skladů, kontrole dopravních prostředků, až později začali sloužit v dalších pátracích situacích např. k útoku na volno.¹⁰⁴

Svou roli sehrály při ochraně státní hranice tzv. hlídky, které byly těžištěm ostrahy především do roku 1950. Pohraniční hlídky byly rozděleny na hlídky pohyblivé a nepohyblivé. Pohyblivé hlídky byly buď pěší, nebo jezdecké, měly za úkol obchůzky a střežení určitých úseků s cílem vypátrání pašeráků a utečenců. Nepohyblivé hlídky byly

---

⁹⁸ PEJČOCH, *Útěky za železnou oponu*, s. 7.

⁹⁹ PULEC, s. 28.

¹⁰⁰ PEJČOCH, *Hrdinové železné opony: útěky do svobodného světa s pomocí neobvyklých technických prostředků v období 1948–1989*, s. 8.

¹⁰¹ PEJČOCH, *Útěky za železnou oponu*, s. 8.

¹⁰² PEJČOCH, *Hrdinové železné opony: útěky do svobodného světa s pomocí neobvyklých technických prostředků v období 1948–1989*, s. 10.

¹⁰³ PULEC, s. 69.

¹⁰⁴ JÍLEK, JÍLKOVÁ, s. 53.

naopak rozmístěné u objektů, závor či v pozorovatelnách a sledovaly určité cíle.¹⁰⁵ Nejdůležitější funkcí při ochraně státní hranice bylo od roku 1945 až do konce roku 1950 pochůzkové hlídkování. To bylo prováděno zejména pohyblivými hlídkami, ale i hlídkami s pevným stanovištěm. Součástí pohyblivých hlídek byli příslušníci pohraniční Finanční stráže, pohraničních útvarů SNB, příslušníci SNB s asistencí armády a také někteří z Lidových milicí. Do roku 1950 byla tedy hranice střežena především jednotkami ozbrojených pohraničních složek z povolání.

Výzbroj tzv. pohraničnicků obsahovala obvykle samopal 26, později vzor 58. Dále mohla mít hlídka k dispozici lehký kulomet, důstojníci měli u sebe většinou pistoli.¹⁰⁶ Mezi pohraniční stráž patřili především vojáci základní služby. Příslušníci Pohraniční stráže byli pečlivě vybíráni z vojenských řad a následně prověřováni. Jednalo se o jedince komunistického smýšlení, sympatizanty režimu, samotné členy KSČ nebo dokonce o jedince z důvěryhodných komunistických rodin. Vybraní muži poté prošli tříměsíčním výcvikem, jenž byl zaměřen na jejich budoucí činnost při ostraze státní hranice se západním světem.¹⁰⁷ Ačkoliv byla snaha o zastoupení sympatizantů v řadách Pohraniční stráže, nebylo tomu vždycky tak. Jak si můžeme dohledat, dle mnohých záznamů o dezercích těchto příslušníků, kteří mířili za hranice či o jejich odbojové činnosti, nebyli všichni pohraničníci přesvědčeni a odhodláni železnou oponu bránit za každou cenu. Prověrka ke způsobilosti k přijetí k Pohraniční stráži zkoumala totiž především kádrové a zdravotní předpoklady, s ohlednutím na negativní záznamy jejich rodin z hlediska občanské oddanosti. Vnitřní nesouhlas s režimem nebyl tedy zjištěn. Z hledáčku potencionálních pohraničnicků byli jedinci vyloučeni tehdy, když u nich či rodiny byla prokázána protistátní aktivita či emigrace někoho z příbuzných.¹⁰⁸ Je tedy zřejmé, že Pohraniční stráž nechránila hranice před vnějším nepřítelem, jak to bylo v zemi propagováno, ale účelně bránila odchod ze země svým občanům.¹⁰⁹

---

¹⁰⁵ PULEC, s. 48.

¹⁰⁶ PEJČOCH, *Útěky za železnou oponu*, s. 8.

¹⁰⁷ JÍLEK, s. 21.

¹⁰⁸ PEJČOCH, Ivo, *Vojáci na železné oponě: vojáci padlí při pokusu o přechod státní hranice, příslušníci Pohraniční stráže usmrceni uprchlíky a dezertéři přes železnou oponu 1948–1989*, Cheb 2011, s. 6.

¹⁰⁹ PEJČOCH, Ivo, *Přechody přes železnou oponu: příběhy odvážlivců, kteří se rozhodli riskovat a odejít přes důkladně zabezpečené a střežené hraniční pásma*, Cheb 2011, s. 17.

4 Pokusy o přechod hranice

Po roce 1948, jak již vyplývá z nastíněné situace v Československu, se útky přes západní hranici množily. Emigranti měli různé důvody, převažovaly však hlavně ty politické. K útěku jim pomáhali především starousedlíci z pohraničí, kteří dobře znali okolí a používali staré pašerácké stezky. Našli se ale i tací, kteří na této době chtěli vydělat, a tak si na tzv. převaděčství založili živnost.¹¹⁰ Až do konce roku 1948 utíkali ze země ale také lidé, kteří měli oprávněný strach z trestního stíhání, neboť ještě probíhaly poválečné retribuční soudy. Na samém počátku se jednalo tedy i o kolaboranty a válečné zločince.¹¹¹

Mezi lety 1948–1951 znamenal ilegální přechod za hranice nebezpečnou, leč při znalosti terénu a sledování systému ostrahy proveditelnou akci. V tomto období nebylo ještě pro přesun zapotřebí mnoho příslušenství. Postačila buzola či kompas a mapa.¹¹² Právě tehdy přichází i známá činnost tzv. „Kráľů Šumavy“, kteří nejprve převáděli německé obyvatele k jejich nahlédnutí do bývalých domovů. Později docházelo ke spolupráci s americkou zpravodajskou službou, při které se pomáhalo agentům do Československa a exulantům zpět do své země. Mnoho z těchto emigrantů se totiž zapojilo do zahraničního protikomunistického odboje a po dokončení výcviku ve spolupráci se západními zpravodajskými službami se ilegálně vraceli zpět do své vlasti s výzvědným cílem namířeným proti komunistickému režimu. Těmto lidem se říkalo agenti-chodci.¹¹³

4. 1 Agenti-chodci, kurýři a převaděči

Následkem komunistického převratu v Československu uprchly tisíce lidí na Západ do exilu, přičemž se mnozí z nich nesmířili se stávající situací v jejich rodné vlasti, a tak se rozhodli proti komunistickému režimu bojovat z ciziny. Řadě demokratických politiků se také podařilo uprchnout ze země, čímž se začal formovat zahraniční odboj. Ten však v nelehkých podmínkách, díky ztrátě domácí půdy a bez prostředků, musel spoléhat na

---

¹¹⁰ JÍLEK, s. 16.

¹¹¹ PEJČOCH, *Přechody přes železnou oponu: příběhy odvážlivců, kteří se rozhodli riskovat a odejít přes důkladně zabezpečené a střežené hraniční pásmo*, s. 7.

¹¹² VANĚK, Pavel a kol. (eds.), *Ochrana státní hranice 1948–1955*, Brno 2013, s. 12.

¹¹³ JÍLEK, s. 16.

podporu západních mocností. Především se jednalo o USA, které mělo své mocenské protikomunistické zájmy.¹¹⁴

Zahraniční odboj měl za cíl vyvinout nezávislou československou zpravodajskou službu, což se však ukázalo jako nereálné. Velmoci očividně neměly zájem o fungování cizí, ačkoliv spojenecké služby na svém spravovaném území. Docházelo tedy nakonec k tomu, že byli do Československa vysíláni kurýři zpravodajských služeb USA, Velké Británie a Francie ve spolupráci s československými exulanty. Náplní těchto kurýřů, jimž se říká také agenti-chodci, byla zpravodajská činnost typu získávání klíčových informací z hlediska bezpečnosti, hospodářství a vojenství, dále příprava záškodnických akcí, převádění obyvatel přes hranice na Západ a samozřejmě verbování dalších spolupracovníků. Dále také zjišťovali aktuální stavy zásob munice, stav průmyslu, komunikací, počty a rozmístění policejních a vojenský posádek. Dá se říci, že měli za úkol získávat nejčerstvější zprávy ze všech odvětví režimu.¹¹⁵

Ačkoli organizace americké zpravodajské služby není dle zachovaných dokumentů příliš jasná, ze soudních spisů vychází, že kurýři nejčastěji pracovali pro CIC, americkou vojenskou kontrarozvědku, která vznikla již za druhé světové války, a dále také MIS, taktéž americkou vojenskou kontrarozvědku.¹¹⁶ Druhou mocností, jež se podílela na vysílání kurýřů do Československa, byla Velká Británie. Agenti zde pracovali ve službách CIO, Československého zpravodajského úřadu, založeného mezi lety 1948–1949. Zpočátku se jednalo o partnerství, následně se ale CIO stal součástí britské zpravodajské služby.¹¹⁷ Třetí zemí, která se rovněž připojila k vysílání kurýřů do země, byla Francie, ačkoliv v nepatrném rozsahu. Jednalo se o přidruženou zpravodajskou sekci k francouzské zpravodajské službě SDECE.¹¹⁸

Kurýry můžeme rozdělit do dvou skupin, na ty, kteří hranici a její okolí znali již dříve před svým odchodem do zahraničí a na ty, kteří pocházeli z vnitrozemí. První

---

¹¹⁴ SVOBODA, Libor, TICHÝ, Martin eds., *Cesty za svobodou: kurýři a převaděči v padesátých letech 20. století*, Praha 2014, s. 9.

¹¹⁵ SVOBODA, TICHÝ, s. 11.

¹¹⁶ PEJČOCH, TOMEK, *Agenti-chodci na popravišti: kurýři západních zpravodajských služeb, popravení v letech 1949–1958*, s. 19–20.

¹¹⁷ Tamtéž, s. 24.

¹¹⁸ Tamtéž, s. 26.

skupina měla značnou výhodu, a to znalost terénu, neboť buď v pohraničí pracovali, nebo odtud pocházeli. Početnější skupinou byli však ti, jejichž odchod do zahraničí byl první zkušeností.¹¹⁹ Někteří kurýři s sebou, mimo základní orientační výbavu, nosili zbraně. Nepoužívali je však útoku, ale spíše pro vyvolání zmatku, odpoutání pozornosti a úprku. Poslední, co potřebovali, byl otevřený boj s Pohraniční stráží, neboť by to bezesporu nebyl vyrovnaný souboj. Problémem, který kurýry mohl prozradit, bylo však oblečení, které se díky terénu značně špinilo či poškozovalo. Někteří kurýři tedy na cestu nosili kombinézu nebo alespoň přibrali do své výbavy kartáč na oblečení. Po překonání hranice si vždy v její blízkosti vytvořili tzv. mrtvou schránku na oblečení a různé pomůcky pro překonání zátaras.¹²⁰

Na druhé straně v Československu byli západní kurýři vyzdvihovali v komunistické propagandě jako zabijáci a vrazi či vlastizrádci. Velká mediální pozornost se rovněž uskutečňovala při soudních procesech se zajatými kurýry, což mělo sloužit ke zastrášení i při pouhé myšlence kolaborace s nimi.¹²¹ Jejich úkolem ve skutečnosti bylo udržování kontaktu s domácím demokratickým odbojem a politickou opozicí.¹²² S těmito agenty-chodci úzce souvisejí také převaděči, neboť mnozí zastávali obě pozice, ale nemuselo to být pravidlem.¹²³

Převaděče můžeme také dělit do dvou skupin, na idealisty, kteří pomoc uprchlíkům považovali za svou vlasteneckou povinnost a na ty, kteří brali tuto pomoc za své řemeslo a způsob obživy. Převaděči si tímto způsobem obživy přišli na velké peníze, neboť částky, které za výpomoc požadovali, byly velmi vysoké a lidé jim platili i ve špercích. Smutným faktem je, že i někteří převaděči využívali zoufalé situace uprchlíků a na společné cestě za svobodou je oloupili či dokonce ze zjištěných důvodů zavraždili. Na převaděčských aktivitách se podíleli nejen civilisté, ale také někteří z řad Finanční stráže, SNB či samotné Pohraniční stráže. Vyskytly se i případy, kdy se za tzv. převaděče vydávali agenti StB, kteří pod touto přetvářkou nalákali potenciální uprchlíky a poté je

---

¹¹⁹ VANĚK, *Ochrana státní hranice 1948–1955*, s. 12.

¹²⁰ Tamtéž, s. 12–13.

¹²¹ SVOBODA, TICHÝ, s. 13.

¹²² PEJČOCH, *Přechody přes železnou oponu: příběhy odvážlivců, kteří se rozhodli riskovat a odejít přes důkladně zabezpečené a strážené hraniční pásmo*, s. 147.

¹²³ SVOBODA, TICHÝ, s. 13.

předali bezpečnostním orgánům. Většinou požadovali menší obnosy peněz za převedení za hranice, a tak tímto způsobem získali zájem spousty důvěřivých lidí.¹²⁴

Mezi převaděče většinou patřili místní lidé znalí terénu, jednalo se např. o hajné, rybáře, statkáře, hoteliéry a další. Šlo tedy o to, že jim jejich povolání v době poúnorové umožňovalo volný a nenápadný pohyb v pohraničních oblastech. V mnohých oblastech vznikaly dokonce i rozsáhlé, dobře organizované převaděčské skupiny, které prováděly svou činnost i několik let. Léta 1953–1955 však vedla k postupnému útlumu činnosti kurýrů, neboť očekávaný ozbrojený konflikt mezi USA a SSSR pomalu zanikal a hranice se stávaly takřka neprostupnými.¹²⁵ Je zřejmé, že vývoj a později ukončení činnosti kurýrů a převaděčů uspíšilo také budování ženíjnětechnického zabezpečení a vojenské strážení podél hranic.¹²⁶

4. 2 Pozemní cesta

Nejběžnější cestou za hranice Československa byla samozřejmě ta po zemi, neboť to byl nejjednodušší způsob, jak zemi opustit. Na rozdíl od ostatních možností úniku k tomu nepotřebovali žádné speciální technické pomůcky a vynálezy. Při těchto cestách neměli potencionální emigranti příliš mnoho vybavení, jelikož nejčastější přechod byl pěšky, a tak nebylo vhodné cestovat s mnoha věcmi, ať už kvůli lepší pohyblivosti či vyvarování se prozrazení.¹²⁷ Většina případů se tedy díky snadnosti odehrávala v rámci pozemní cesty bez pomoci technických pomůcek, utečenci obvykle spoléhali na nepřehledná místa a pokoušeli se v nestřeženém okamžiku hlídaná místa přeběhnout na vlastní riziko.

V období počátku z odolňování a vylepšování zabezpečení hranic si s sebou uprchlíci obyčejně brali lehké vybavení nutné pro překonání bariéry: od gumových rukavic, štípacích kleští pro vyvarování se zásahu elektrickým proudem a pro přestřihnutí drátu až po žebříky pro přezení překážky.¹²⁸ Významným fenoménem pozemního převádění přes československé hranice se stali převaděči, kteří již byli zkušení v tamějším terénu a pomáhali lidem projít skrze tajné stezky. V období, kdy docházelo

---

¹²⁴ JÍLEK, s. 16.

¹²⁵ SVOBODA, TICHÝ, s. 14.

¹²⁶ VANĚK, *Ochrana státní hranice 1948–1955*, s. 12.

¹²⁷ PEJČOCH, *Útěky za železnou oponu*, s. 10.

¹²⁸ Tamtéž, s. 169.

k striktnějšímu zabezpečení hranic, např. již zmíněné vodiče s vysokým napětím či minová pole, docházelo často k vymyšlení všelijakých jiných nápadů, jak hranici překonat.¹²⁹ Další z nejoblíbenějších možností překonání železné opony byla forma proniknutí motorovým vozidlem. Výhodou byla nejen rychlost, ale navíc i hmotnost motorového prostředku, který dokázal překonat či poničit mnohá méně odolná opatření jako jsou kupříkladu dřevěné závory. Nebezpečí však stále činilo vyzbrojení Pohraniční stráže, díky této hrozbě se používalo rovněž opancéřování vozidel.¹³⁰

Pokusy o překračování hranic po zemi, a především pojezdové úkryty byly různé, některé až velmi nápadité. Uprchlíci se skrývali ve všech možných dopravních prostředcích – v osobních či nákladních automobilech, kterými se pokoušeli prorazit stěny s dráty či závory na hraničních přechodech nebo ve vlacích.¹³¹ Vlaky, které přejížděly hranice do Spolkové republiky Německo, byly také často využívány uprchlíky. Zde probíhaly ale časté a přísné kontroly, které obnášely i prohledávání vagónů pomocí psů. Proto se i někteří odvážlivci přes vysoké nebezpečí pokoušeli skrýt pod podvozky vagónů.¹³²

Většina z těchto agresivnějších pokusů však nedopadla dobře a mnoho z nich skončilo zatčením. Zvláštním pokusem o ilegální přechod byl útěk s rukojmím, kterého chtěli utečenci využít na přechodech jako záruku vpuštění za vytoužené hranice. Tuto násilnou cestu ale využila pouze hrstka případů.¹³³

4.3 Vzdušná cesta

Již krátce po komunistickém puči v roce 1948 začaly útky nejen pozemní cestou, ale zároveň i vzdušnou. Cesta z vlasti znamenala útěk před silící hrozbou komunistického nárůstu moci a počínajícím pronásledováním těch obyvatel, kteří mohli mít souvislost s demokratickými idejemi. Tyto úprky jsou charakteristické pro prvotní období bezprostředně po převratu až do první poloviny padesátých let, kdy se kvůli množství

---

¹²⁹ Tamtéž, s. 10.

¹³⁰ PEJČOCH, *Hrdinové železné opony: útky do svobodného světa s pomocí neobvyklých technických prostředků v období 1948–1989*, s. 15.

¹³¹ PEJČOCH, *Útky za železnou oponu*, s. 10.

¹³² PEJČOCH, *Přechody přes železnou oponu: příběhy odvážlivců, kteří se rozhodli riskovat a odejít přes důkladně zabezpečené a strážené hraniční pásmo*, s. 99.

¹³³ PEJČOCH, *Útky za železnou oponu*, s. 10.

těchto přeletů velmi zpřísnil dohled nad leteckými dopravními prostředky a piloty. Pro pozdější léta jsou tedy většinou prchajícími letci amatéři, nežli profesionální, jako tomu bylo dříve.¹³⁴

Na rozdíl od pozemní cesty vzdušné pokusy o překonání hranic se Západem vyžadovaly značně vyvinuté technické prostředky. Tvořivější emigranti vyráběli nebo používali složité létající prostředky, jako jsou horkovzdušné balóny, motorová rogala, závěsné kluzáky či letouny klasické, sportovní až po velká dopravní letadla.¹³⁵ Pokud se jednalo o zdatného pilota a cestu měl dobře naplánovanou, což se většinou dělo, neboť mnoho z nich bylo bývalými příslušníky československé Royal Air Force (dále jen RAF) za 2. světové války, měl velkou naději na šťastný konec. Doletěl tak na přistávací dráhy v západním Německu či ve spojeneckých okupačních zónách v Rakousku.¹³⁶

Zajímavostí je, že konkrétně horkovzdušné balóny využívali i tzv. agenti-chodci, kteří letěli naopak směrem do Československa.¹³⁷ Tento způsob dopravy byl zkoušen mezi lety 1952–1954, kdy byly vytvářeny speciální kurzy pro školení pilotů balónů. Vše se odehrávalo ve Velké Británii, na letecké základně RAF v Cardingtonu u Bedfordu. Tam bylo vycvičeno přibližně deset československých kurýrů pro účely americké a britské zpravodajské služby.¹³⁸

Co je nutné zmínit, bylo téměř nereálné vlastnit motorový letoun, tudíž i cesta k jeho vlastnění vedla ilegální cestou. Možnosti tedy byly takové – piloti, kteří měli v tomto způsobu značnou výhodu, odchylovali svou původní trasu a odletěli za hranice. Těmto způsobům se říkalo tzv. úlety. Na počátku komunistické vlády ji hojně využívali piloti dopravních letadel, ale i letci ze sportovních klubů či vojenští letci, např. i v letounech stíhacích. Již na přelomu 40. a 50. let byly státní orgány nuceny řešit tuto situaci úletů. Zamezení počtu uprchlíků vzdušnou cestou spočívalo v omezení přístupu na všechna letiště a hangáry a samozřejmě také zavedení přísnějších kontrol pilotů.

---

¹³⁴ PEJČOCH, *Odvaha na železné oponě: útěky do svobodného světa s pomocí neobvyklých technických prostředků v období 1948–1989*, s. 11.

¹³⁵ PEJČOCH, *Útěky za železnou oponu*, s. 76.

¹³⁶ PEJČOCH, *Přechody přes železnou oponu: příběhy odvážlivců, kteří se rozhodli riskovat a odejít přes důkladně zabezpečené a střežené hraniční pásmo*, s. 27.

¹³⁷ PEJČOCH, *Útěky za železnou oponu*, s. 76.

¹³⁸ TOMEK, *Na frontě studené války: Československo 1948–1956*, s. 44–45.

Omezení se uplatňovala v již zmíněných aeroklubech, kde se sportovním letadlům vymontovávaly důležité součástky, bez nichž bylo nemožné stroj nastartovat. I přes tato opatření se příležitostně podařilo někomu uniknout vzdušnou cestou směrem do Rakouska či západního Německa. Jako tomu bylo u pozemního způsobu překonání státní hranice, i zde docházelo k organizovaným i neplánovaným únosům. Tyto únosy zahrnují akce plánované posádkou letounu či její částí nebo skutečné ozbrojené formy únosu, kdy agresori požadovali změnu směru.¹³⁹

4. 4 Vodní cesta

Jednou z variant hraničních přechodů, konkrétně za česko-rakouskou hranici, byla vodní cesta skrze řeky Morava, Dyje nebo Dunaj. Jednou z výhod této cesty bylo to, že tyto přírodní překážky nebylo možné zabezpečit podobným způsobem jako na zemi, tedy např. odrátovanou stěnou apod. Povědomí o možných přechodech hranic formou přeplaváním řek však bylo zřejmé, tudíž byly tyto toky ostře sledované a vznikaly zde různé zabezpečující systémy odpovídající prostředí. I přes vysokou střeznost zmíněných území ale pokusy o útěk vodní cestou probíhaly ve velkém množství, ať už úspěšně či neúspěšně. Pro lepší představu a přiblížení konkrétních kuriózních nápadů, šlo například o klasické pokusy o přeplavání s rizikem zásahu kulky od Pohraniční stráže, použití skafandru pro lepší kamufláž a skrytí pod hladinou řek či využití různých plavidel od pramic až po plavidla motorová. Velká dopravní plavidla byla pravidelně kontrolována, existovalo zde ale spousta úkrytů, kde se mohli uprchlíci skrývat, a tak pohraniční hlídky využívali nejen pomoc celníků, ale i speciálně vycvičených psů.¹⁴⁰ V neposlední řadě se mnozí pokoušeli o překonání toků pomocí podomácku vyrobených plavidel, které se staly však jen ubohými pokusy o emigraci. Jednalo se kupříkladu o nafouknuté duše automobilů či podobné improvizované prostředky.¹⁴¹

Všechny zmíněné cesty ze země se však nepoužívaly pouze pro odchod za hranice směrem na Západ, ale naopak i pro příchod do Československa.¹⁴² Zejména po převratu z roku 1948, po nastolení komunistického režimu v zemi, docházelo k ilegálním

---

¹³⁹ PEJČOCH, *Útěky za železnou oponu*, s. 76.

¹⁴⁰ Tamtéž, s. 146.

¹⁴¹ PEJČOCH, *Přechody přes železnou oponu: příběhy odvážlivců, kteří se rozhodli riskovat a odejít přes důkladně zabezpečené a střežené hraniční pásmo*, s. 91.

¹⁴² PEJČOCH, *Útěky za železnou oponu*, s. 169.

přechodům přes hranice směrem do země, což byla samozřejmě výjimečná situace s ohledem na četnost pokusů o emigraci.¹⁴³

S ohledem na větší zabezpečení hranic v 50. letech museli kurýři cizích zpravodajských služeb vymýšlet různá technická opatření, která je měla na přechodu do Československa ochránit. Ti, kteří využili vodní cestu při příchodu do země, byli vybaveni speciálními skafandry. V dochovaných spisech StB jsou zmíněny pouze neúspěšné pokusy, je ale nutné říci, že byly velmi vynalézavé.¹⁴⁴ Jednalo se např. o pokus Karla Brabce, který při své cestě ve skafandru ještě stihl na určitých místech rozmístit letáky, přičemž byl také dopaden. Po jeho zatčení v roce 1952 vzešel znám pod přezdívkou „Král Dunaje“.¹⁴⁵

---

¹⁴³ PEJČOCH, *Hrdinové železné opony: útěky do svobodného světa s pomocí neobvyklých technických prostředků v období 1948–1989*, s. 184.

¹⁴⁴ PEJČOCH, Ivo, *Agenti ve skafandrech*. In: *Historie a vojenství* 58, 2009, 1, s. 71.

¹⁴⁵ PEJČOCH, *Agenti ve skafandrech*, s. 73.

5 Případy pokusů o útěk

Primárními prameny, pro získání informací v konkrétních případech ilegálních odbojových skupin či jednotlivců, jsou zejména spisy a dokumenty StB. Zhodnocení jejich relevantnosti a pravdivosti může být tedy značně zavádějící, neboť jak je známo, výslechy těchto bezpečnostních orgánů byly často vykonstruované i za použití psychického či fyzického násilí. Lze tedy říci, že mnohá doznání k trestním činům vedla touto cestou.¹⁴⁶

5. 1 Odboj na Klatovsku

Po únorových událostech z roku 1948 měli velkou zásluhu v protikomunistickém odboji samotní příslušníci SNB, mnozí již za první republiky byli četníky. Odbojová činnost probíhala např. na Prachaticku u známého „Krále Šumavy“ příslušníka SNB Josefa Hasila či na Stašsku pod vedením velitele stanice SNB Josefa Duška.¹⁴⁷ Poskytnutí pomoci lidem, kteří se pokoušeli přehnout přes západní česko-bavorskou hranici, tak neodmítali ani někteří z řad Finanční stráže či dokonce Sboru národní bezpečnosti.

Jedním takovým byl i okresní velitel SNB plukovník František Havlíček se svým zástupcem strážmistrem Václavem Šnaidrem. Jeho stíhání a následné odstranění bylo pro mnohé tamní obyvatele velmi překvapivé, neboť podporoval nově nastolený režim a jeho dosavadní kariéra byla bez jakékoliv poskvrny, kdy svědomitě plnil všechny rozkazy. Dalším neobvyklým jevem bylo i to, že v poúnorové době, i přes počátky zatýkání politických odpůrců a emigrantů, ještě nebylo zvykem odstranit ihned okresního velitele. Jeho nečekaná poprava tak vzbudila velké nepochopení ze strany lidu a dodnes není moc objasněna. Jedna z možných teorií je i ta, že k tomuto tragickému závěru došlo z důvodu činů jeho podřízených, za něž to „odnesl“.¹⁴⁸

Havlíček, který pocházel z Čestína z okolí Kutné Hory, absolvoval vojenskou akademii s hodností poručíka československé armády. V roce 1936 byl přijat k bývalému četnictvu. Za války byl vězněn nacisty v táboře Greusen. Po návratu domů roku 1945 vstoupil do KSČ a posléze dosáhl ve své nové působnosti, SNB, hodnosti podplukovníka.

---

¹⁴⁶ MALLOTA, Petr, *František Havlíček – oběť dvou totalit*. In: Paměť a dějiny 2, 2008, 4, s. 31.

¹⁴⁷ PEK, s. 118.

¹⁴⁸ JÍLEK, s. 16.

Později byl jmenován oblastním velitelem pro území Klatovska. Po únorovém puči, nespokojen s nastalými poměry, navázal Havlíček přímé vztahy s americkou zpravodajskou službou CIC a MIS. Měl jí předávat zprávy z SNB a Československé armády skrze pasovou kontrolu v Železné Rudě. Svou špionážní činnost dále provozoval společně se Šnaidrem, kterému předával tajné zprávy, jenž je měl pak za úkol doručit agentům na státní hranici. Havlíček pracoval velmi opatrně a rafinovaně, pod krycím jménem *Šumava* a v pozdějších letech pod heslem *Tatran*.¹⁴⁹ Styky s představiteli americké správy mohl Havlíček navázat již dříve a to zcela legálně, neboť bezprostředně po válce jako oblastní velitel SNB a styčný důstojník měl v popisu práce spolupracovat s americkou armádou. Tuto aktivitu mohl také vyvíjet díky jeho zkušenostem či jazykovým a organizačním dovednostem. Tehdy se mimo jiné podílel i na dokumentaci nacistických zločinů, jež se odehrávaly v koncentračních táborech. Získané kontakty tedy pravděpodobně poté využil pro odbojovou činnost.¹⁵⁰ Ačkoli, po jeho rehabilitačním rozsudku z roku 1969, bylo více než zřejmé, že i tento proces byl vykonstruován bezpečnostními složkami, nelze ani vyloučit, že byl opravdu v kontaktu s americkou zpravodajskou službou.¹⁵¹

Dle soudních spisů měl Havlíček rovněž vybudovat rozsáhlou špionážní síť na Plzeňsku. Spisy rovněž uvádějí, že tato skupina byla velmi nebezpečná, neboť především Šnaidr, jenž v této činnosti vynikal, shromažďoval velké množství zbraní, střeliva a střelného prachu, což mohlo vést k možnému pokusu o převrat. Do této špionážní sítě byli zapojeni mnozí z řad starých příslušníků četnictva, kteří dále sloužili v SNB.¹⁵² V roce 1949 odešel Havlíček do penze, přičemž je v dochovaných spisech StB o jeho zdravotním stavu polemizováno a předčasný odchod byl brán jako podvod za pomoci lékařů.¹⁵³ Dlouhodobé zdravotní potíže, které byly způsobeny pobytem v koncentračním táboře v období druhé světové války, se ale u něj ještě více prohloubily a byl definitivně uznán invalidou.¹⁵⁴ Po odchodu do penze, od roku 1950 pracoval jako úředník statistiky

---

¹⁴⁹ Archiv bezpečnostních složek, fond Studijní ústav MV (dále jen ABS, fond VI PL), sign. V-1218 PL, skupinový svazek, Plzeň 20. 3. 1952, f. 8–9.

¹⁵⁰ ŠTANCL, s. 92.

¹⁵¹ MALLOTA, s. 31.

¹⁵² ABS, fond VI PL, sign. V-1218 PL, skupinový svazek, Plzeň 20. 3. 1952, f. 7.

¹⁵³ Tamtéž, f. 12.

¹⁵⁴ MALLOTA, s. 31.

v podniku Západočeské mlýny v Klatovech.¹⁵⁵ V tomto období se ale opět rozhodl navázat styk se zahraničními agenty. To se mu stalo osudným, neboť spadl do provokační léčky StB, jejíž úkolem bylo hledat a infiltrovat odbojové organizace.¹⁵⁶

Václav Šnaidr, jenž byl vrchním strážmistrem SNB, se narodil 3. srpna 1911 v Tupadlech na Klatovsku. Pocházel ze zemědělské rodiny, které po studiích v této práci pomáhal. Následně se ale vyučil zedníkem a toto povolání nějakou dobu vykonával. V roce 1933 se stal absolventem vojenské prezenční služby v Plzni, z níž vyšel jako svobodník. Posléze byl přijat k četnictvu, u kterého sloužil i v době protektorátu. Po konci války přešel do služeb SNB. Od roku 1945 pobýval na místní stanici ve Všerubech.¹⁵⁷ Zde již po únorovém převratu pomáhal občanům s útekem za hranice. Na stanici SNB ve Všerubech spolupracoval s tamějším velitelem Stanislavem Liškou nejen v ilegálním převádění, ale také při provokačních akcích *Kámen*.¹⁵⁸ Při těchto akcích vystupoval jako fingoovaný německý pohraničník.¹⁵⁹ Od roku 1949 začal spolupracovat s americkou zpravodajskou službou a začal plnit dané úkoly. Později téhož roku byl ze Všerub přeložen do Klatov.¹⁶⁰ Tak jako Havlíček, i Šnaidr měl krycí jméno, jež znělo Motto.¹⁶¹ Šnaidr v rámci své špionážní činnosti u Všerub poblíž státní hranice budoval tzv. mrtvé schránky, které používal pro svou i Havlíčkovu komunikaci s agenty Západu.¹⁶² Šnaidr aktivně a nepřetržitě předával zprávy agentům MIC, jednalo se o informace ohledně všech bezpečnostních opatření, především na hranicích, výzbroje SNB či Lidových milicích a nových směrech SNB.¹⁶³

---

¹⁵⁵ PEJČOCH, Ivo, TOMEK, Prokop, *Policisté na popravišti: příslušníci SNB popravení v Československu z politických nebo kriminálních důvodů v letech 1949–1962*, Cheb 2013, s. 81.

¹⁵⁶ MALLOTA, s. 31.

¹⁵⁷ PEJČOCH, TOMEK, *Policisté na popravišti: příslušníci SNB popravení v Československu z politických nebo kriminálních důvodů v letech 1949–1962*, s. 191.

¹⁵⁸ PEK, s. 122.

¹⁵⁹ PEJČOCH, TOMEK, *Policisté na popravišti: příslušníci SNB popravení v Československu z politických nebo kriminálních důvodů v letech 1949–1962*, s. 194.

¹⁶⁰ PEK, s. 123.

¹⁶¹ ABS, fond VI PL, sign. V–1218 PL, skupinový svazek, Plzeň 20. 3. 1952, f. 9.

¹⁶² Tamtéž, f. 11.

¹⁶³ Tamtéž, s. 12.

23. srpna 1951 byl Havlíček zatčen a převezen do věznice plzeňského Krajského soudu. S ním byla zatčena i jeho žena Anna a další zainteresované osoby.¹⁶⁴ Ta byla zatčena až 17. prosince 1951 z důvodu neoznámení trestné aktivity manžela, následně přiznala, že se i ona sama v odbojové skupině angažovala.¹⁶⁵ Šnaidr byl zatčen 1. listopadu 1951. Podnětem k jeho zatčení bylo údajně svědectví Františka Havlíčka a ostatních zadržených osob.¹⁶⁶

Přelíčení se odehrálo 27. května 1952 v Plzni ve Fučíkově sále. Nebylo překvapením, že se všichni obžalovaní k činům přiznali, neboť byli po všech výsleších značně vyčerpáni.¹⁶⁷ Před soud nakonec předstoupila osmičlenná skupina v čele s Havlíčkem a Šnaidrem. Mimo zmíněné hlavní protagonisty se jednalo o rovněž bývalé nebo současné příslušníky SNB, kromě jedné osoby. Tímto zmíněným civilistou byl Šnaidrův bratr Josef. U svého bratra měl Václav Šnaidr ukrývat kompromitující dokumenty a sbírku zbraní.¹⁶⁸

Havlíček byl obžalován jako nepřítel a zrádce dělníků, který mimo jiné sabotoval a narušil výstavbu SNB.¹⁶⁹ U soudu proti Havlíčkovi svědčili také jeho dřívější spoluvězni, se kterými pobýval v německém koncentračním táboře. Cílem těchto svědectví, která poukazovala na jeho nadřazenost směrem k ostatním lidem, bylo upozornit na špatný charakter obžalovaného, který se do SNB lstivě vetřel.¹⁷⁰ Obviněn byl rovněž za špionáž a spolčení se s trockistou, přes kterého údajně předával zprávy Petrovi Zenklovi, bývalému předsedovi národně socialistické strany.¹⁷¹

---

¹⁶⁴ MALLOTA, s. 32.

¹⁶⁵ PEJČOCH, TOMEK, *Policisté na popravišti: příslušníci SNB popravení v Československu z politických nebo kriminálních důvodů v letech 1949–1962*, s. 84.

¹⁶⁶ ŠTANCL, s. 70.

¹⁶⁷ MALLOTA, s. 32.

¹⁶⁸ PEJČOCH, TOMEK, *Policisté na popravišti: příslušníci SNB popravení v Československu z politických nebo kriminálních důvodů v letech 1949–1962*, s. 194–195.

¹⁶⁹ PEK, s. 118.

¹⁷⁰ PEJČOCH, TOMEK, *Policisté na popravišti: příslušníci SNB popravení v Československu z politických nebo kriminálních důvodů v letech 1949–1962*, s. 84.

¹⁷¹ PEK, s. 120.

Oba dva, Havlíček i Šnaidr, tak byli odsouzeni za trestné činy, jako jsou vyzvědačství, velezrada a sabotáž. Konečným verdiktem se pro oba stal trest smrti.¹⁷² Ještě předtím, v srpnu 1952, se stihli odvolat proti rozsudku k Nejvyššímu soudu v Praze, konečný verdikt po menších úpravách zůstal ale nezměněn.¹⁷³ Po neúspěšném pokusu o odvolání, sepsala ještě tehdy třináctiletá dcera Havlíčka, která zůstala v této kritické situaci sama s babičkou, dopisy prezidentovi Klementovi Gottwaldovi a jeho manželce Martě. V nich prosila o milosti pro rodiče. Kladné odpovědi se jí ale nedostalo, nýbrž strohému sdělení, že prezident není schopen nikoho přijmout kvůli státním povinnostem, a že paní Gottwaldová odevzdala dopis ministerstvu spravedlnosti, jelikož se jedná o žádost o milost. Ministerstvo spravedlnosti, dle předpisů, postoupilo žádost Státnímu soudu v Praze, kde senát následně rozhodl o nevyhovění žádosti.¹⁷⁴ 12. listopadu 1952 byli popraveni na dvoře Pankrácké věznice. Jednalo se o popravu oběšením, příčinou smrti tedy bylo udušení.¹⁷⁵

O exekuci Havlíčka se jeho rodina, a především manželka Anna dozvěděla až po několika měsících, to vyplývá z dopisů psaných do vězeňské cely manžela. Anna Havlíčková si odpykávala svůj trest k 20 letům odnětí svobody v plzeňské věznici, při amnestii v roce 1960 byla propuštěna a znovu se shledala se svou dcerou.¹⁷⁶

5. 2 Krbec a spol.

Na Klatovsku se podpora odboje místními obyvateli znovu rozhořela po únorovém převratu, kdy však museli svoji činnost skrývat a navenek působit jako spořádání občané žijící spokojeně v komunistickém režimu. Jednalo se například o stavbyvedoucího Františka Wiendla staršího, jenž vedl pobočku Svazu národní revoluce v Klatovech, úředníky Jana Prantla a Jana Štorcka či o chirurga klatovské nemocnice MUDr. Jiřího Krbce. Důležitou činností odboje byla distribuce letáků, v ulicích byla rovněž malována protikomunistická hesla či jiné nápisy směřované proti režimu.¹⁷⁷

---

¹⁷² ABS, fond VI PL, sign. V-1218 PL, skupinový svazek, Plzeň 27.–29. 5. 1952, f. 58–59.

¹⁷³ ABS, fond VI PL, sign. V-1218 PL, skupinový svazek, Praha 1. 8. 1952, f. 92.

¹⁷⁴ MALLOTA, s. 39.

¹⁷⁵ ŠTANCL, s. 72.

¹⁷⁶ MALLOTA, s. 40.

¹⁷⁷ ŠTANCL, s. 39.

Právě kolem jedné ze jmenovaných osob, klatovského lékaře Krbce, se utvořila velká odbojová skupina, která je nejčastěji v dochovaných pramenech Státní bezpečnosti nazývána jako Krbec a spol. Tato ilegální skupina dle vyhodnocení StB připravovala zvrát v ČSR a napomáhala k ilegálním útěkům za hranice ve spolupráci s agenty CIC. Organizace působila v Klatovech, Nýrsku, Pocínovicích a jiných místech na Šumavě, v Praze a v západním Německu. Konkrétně se jednalo o osoby – MUDr. Jiřího Krbce, stavbyvedoucího Františka Wiendla staršího, úředníka Jana Prantla a rovněž úředníka Jana Štorka. Protistátní organizaci založili v květnu roku 1948 v Klatovech, jejíž činnost se orientovala na boj proti stávajícímu lidovému zřízení. Zpočátku prováděli, rozdělení na dvě skupiny, psaní burčujících protistátních nápisů a hesel na místech široce přístupných veřejnosti.¹⁷⁸ Na jednom z těchto nápisů nalezeném na dřevěné ohradě sportovního hřiště v Klatovech stálo „*Vražda Masaryka, smrt Dr. Beneše bude pomstěna!*“¹⁷⁹ Dalšími hesly byly např. „*At' žije Dr. Beneš*“, „*Smrt komunismu*“, „*Boj proti komunismu*“, „*At' žije svoboda, bojujeme za demokracii*“, což měla na svědomí dvojice Štork – Krbec. Nápisů byly psané vápnem.¹⁸⁰

Při jedné z této akcí, byla druhá dvoučlenná skupina Wiendla st. a Prantla přistižena hlídkou SNB. Wiendl st. byl zadržen, načež se Prantlovi podařilo utéct, a ještě zranit jednoho z příslušníků SNB.¹⁸¹ Vyslaná kulka z Prantlovy zbraně, která měla odvrátit pozornost od pronásledovatelů, se totiž odrazila od kamenného můstku vedoucí přes místní potok a zasáhla jednoho z nich do nohy. Takto vznikla poněkud patová situace, při které se najednou o postřeleného muže staral jak jeho kolega z NSB, tak i zadržený Wiendl st. Po společné domluvě, kdy byl Wiendl st. ubezpečen svým protivníkem, že postřelenému je již zajištěna pomoc v podobě MUDr. Krbce z klatovské nemocnice, využil této situace a zmizel. Druhý den, i přes snahu zajistit si alibi, byl ale Wiendl st. ve svém domě opět zatčen.¹⁸²

---

¹⁷⁸ ABS, fond Správa vyšetřování StB – vyšetřovací spisy (dále jen ABS, fond MV), sign. V–5156 MV, Krbec Jiří a spol., operativní podsvazek 2, Praha 10. 9. 1968, f. 317.

¹⁷⁹ ABS, fond MV, sign. V–5156 MV, vyšetřovací spis státního soudu Praha: Krbec Jiří a spol., mapa č. 2, Klatovy 15. 9. 1948, f. 218.

¹⁸⁰ ABS, fond MV, sign. V–5155 MV, vyšetřovací spis státního soudu Praha: Pajer Václav a spol., mapa č. 1, Klatovy 17. 7. 1950, f. 14.

¹⁸¹ ABS, fond MV, sign. V–5156 MV, Krbec Jiří a spol., operativní podsvazek 2, Praha 10. 9. 1968, f. 317.

¹⁸² ŠTANCL, s. 183–184.

Ačkoli MUDr. Krbec uprchlíka znal, po vlastnoruční operaci zraněného, Prantla neudal a celou organizaci se podařilo zatím zakrýt.¹⁸³ Záchrana poraněného člena hlídky jistého Václava Jiříka, jehož prostřelené koleno bylo díky této operaci bez trvalých následků, byla později interpretována jako lstivá maskovaná činnost Krbce, který se navenek tvářil jako záslužný lékař a občan. Wiendl st. a celá jeho rodina byla kvůli tomuto incidentu zatčena. Jeho syn byl ale zanedlouho propuštěn, díky prokazatelným důkazům, že v onou dobu se v Klatovech nenacházel. Jeho matku věznili přes půl roku.¹⁸⁴

Po dobu vazby Wiendla staršího převáděl osoby do zahraničí také jeho syn, František Wiendl mladší. Po jeho návratu v roce 1949 pracovali společně.¹⁸⁵ Na doporučení svého bratrance Václava Pajera, který pocházel z Prahy, navázal Wiendl mladší kontakt s kriminálním zločincem, jak se uvádí ve spisu, Františkem Mikou, kterému pomohl s cestou za hranice. Mika se následně stal agentem-chodcem, Wiendl mladší s ním, i jeho dalšími kolegy jako byl např. i kurýr CIC Alois Suty, dále spolupracoval. Vozidla, pro přepravu osob, poskytli Krbec a Štok.¹⁸⁶

MUDr. Jiří Krbec se narodil 22. května 1914 v Klatovech.¹⁸⁷ Vystudoval reálné gymnázium a dále lékařskou fakultu, kterou dokončil po okupaci. Mimo to, vystudoval také tělovýchovu na univerzitě v Praze. Později působil jako lékař v Klatovské nemocnici. Nastoupil jako sekundář, později se stal vedoucím chirurgem a pro svoji mimořádnou zdatnost, nadání a píli se stal brzy vyhledávaným a oblíbeným lékařem.¹⁸⁸ Na Šumavě, konkrétně na Špičáku pod sjezdovou dráhou, měl v národní správě chatu. Oblast, která byla téměř nekontrolovatelná, se nachází asi pět kilometrů od hranic. Sem klatovský chirurg dojížděl skoro každou sobotu a v neděli večer se vracel zpět domů. Dle

---

¹⁸³ ABS, fond MV, sign. V-5156 MV, Krbec Jiří a spol., operativní podsvazek 2, Praha 10. 9. 1968, f. 317.

¹⁸⁴ ŠTANCL, s. 39-40.

¹⁸⁵ ABS, fond MV, sign. V-5156 MV, Krbec Jiří a spol., operativní podsvazek 2, Praha 10. 9. 1968, f. 317.

¹⁸⁶ ABS, fond MV, sign. V-5155 MV, vyšetřovací spis státního soudu Praha: Pajer Václav a spol., mapa č. 1, Klatovy 17. 7. 1950, f. 8.

¹⁸⁷ ABS, fond MV, sign. V-5156 MV, Krbec Jiří a spol., operativní podsvazek 1, Klatovy 7. 6. 1944, f. 124.

¹⁸⁸ ABS, fond MV, sign. V-5155 MV, vyšetřovací spis státního soudu Praha: Pajer Václav a spol., mapa č. 1, Klatovy 17. 7. 1950, f. 18.

zpráv bezpečnostních orgánů měl na Špičák jezdit pod záminkou rekreace a často tam hostil své známé z Klatov a Plzně.¹⁸⁹

Klatovská odbojová skupina byla definitivně prozrazena díky nastrožení lsti, kterou měla na svědomí Státní bezpečnost. Jednalo se o provokační akci, při níž StB nasadila do tajné organizace svého agenta.¹⁹⁰ Dle trestního oznámení byl Krbec, společně s Prantlem a Wiedlem mladším zatčen 20. listopadu 1949. V okolí Klatov byla toho dne prováděna tamějším oddílem StB kontrola podezřelých osob a vozidel. Kolem 21. hodiny večerní bylo na silnici poblíž sportovního stadionu zastaveno dodávkové vozidlo, které řídil František Wiendl mladší se spolujezdcem Janem Prantlem. Na otázku, kam směřují, opověděli, že za jedním děvčetem do blízké vesnice, krátce nato byla ale u Prantla objevena zbraň a oba byli zatčeni. Zbraň byla poté shledána jako totožná s tou, se kterou se dříve střílelo po příslušníkovi SNB. Prantl následně doznal, že měl za úkol převést sedm mužů za hranice, z nichž dva mu byli předáni Jiřím Krbcem. 10. listopadu 1949 měl lékaře navštívit v nemocnici neznámý muž, který po něm požadoval pomoc při ilegálním útěku, ten ho však odmítl. Druhý den za ním ale opět muž přišel, tehdy však pronesl slovo *kechner*, což pro Krbce znamenalo heslo ilegální skupiny z dob okupace. Poté, mu již pomoc přislíbil. Onoho večera 20. 11. přišel Krbce žádat o pomoc další muž jménem Basák, toho znal z okupace a po delším zdráhání mu pomoc také přislíbil. Posléze oba muže předal Prantlovi do auta.¹⁹¹ Po předání této skupinky jistému „Lojzovi“, kurýrovi Aloisovi Suttymu, již následovalo samotné zatčení silniční hlídkou.¹⁹² A co se stalo se skupinkou uprchlíků s agentem-chodcem Suttym, který měl vedle sebe nastročeného agenta Basáka? Dle jeho výpovědi se měl Basák pokusit o zadržení celé skupiny, což se mu ale nepodařilo, jelikož byl Suttý vždy ozbrojen samopalem. Basák posléze utekl.¹⁹³ Odbojová činnost se tedy této zkušené skupině dařila téměř dva roky.¹⁹⁴

---

¹⁸⁹ ABS, fond MV, sign. V–5156 MV, Krbec Jiří a spol., operativní podsvazek 1, Klatovy 14. 4. 1949, f. 181.

¹⁹⁰ ŠTANCL, s. 40.

¹⁹¹ ABS, fond MV, sign. V–5156 MV, vyšetřovací spis státního soudu Praha: Krbec Jiří a spol., mapa č. 1, Klatovy 10. 1. 1950, f. 69–70.

¹⁹² ŠTANCL, s. 187.

¹⁹³ Tamtéž, s. 191.

¹⁹⁴ ABS, fond MV, sign. V–5155 MV, vyšetřovací spis státního soudu Praha: Pajer Václav a spol., mapa č. 1, Klatovy 17. 7. 1950, f. 19.

Krbec byl předvolán k výslechu týkajícího se jeho případu již několik měsíců před zatčením, tedy 23. června 1949. Měl se zodpovídat z jeho dřívější činnosti v Kuratoriu pro výchovu mládeže v Čechách a na Moravě či napomáhání k ilegálním útěkům ze země. Na první zmíněnou věc odpověděl, že se vstupu do této protektorátní instituce bránil, ale posléze tam vstoupil z důvodu snahy ovládnutí Čechy. Na otázku ohledně převaděčství tuto protistátní aktivitu popřel.¹⁹⁵ Wiendl starší byl také díky tomu, že nikdo ze zatčených nic neprozradil, na chvíli v březnu 1950 z vazby propuštěn.¹⁹⁶

Kurýr Suttý byl zatčen až 9. dubna 1950, přičemž se horlivě bránil pomocí zbraně, kdy se mu povedlo postřelit jednoho z příslušníků SNB. Do stejné situace se dostal i druhý agent CIC Mika, který se zatčení rovněž pokoušel bránit střelbou na nepřítele.¹⁹⁷

Po hlavním líčení Státního soudu v Praze, jež se konalo 12–14. prosince 1950 v Klatovech, byl pro Krbce a ostatní členy klatovské odbojové skupiny vyřčen následovný rozsudek.¹⁹⁸ Všech celkově 14 osob bylo obžalováno za pokus o přípravu zvratu v zemi, za napomáhání ilegálním útěkům ze země a spolčení se s agenty cizích zpravodajských služeb. Proces byl velmi dobře připraven a celé přelíčení bylo přístupné veřejnosti. Dění v soudním sále mělo posloužit k zastrašení obyvatel.¹⁹⁹ MUDr. Jiří Krbec byl odsouzen k 25 letům odnětí svobody a k peněžitému trestu ve výši 50.000 Kčs. Stejný trest vyšel i na Františka Wiendla staršího a Jana Prantla. U Prantla však s odlišností v částce, která byla ve výši 10.000 Kčs. Jan Štork byl odsouzen na 12 let odnětí svobody a 10.000 Kčs peněžního trestu. František Wiendl mladší na 18 měsíců pobytu ve vězení a peněžnímu trestu 10.000 Kčs. Kurýr František Mika byl odsouzen na doživotí a peněžnímu trestu 10.000 Kčs. Nejvyšší trest dostal jeho kolega Alois Suttý, jenž byl odsouzen k trestu smrti a peněžité pokutě ve výši 10.000 Kčs. Odsouzení rovněž ztratili

---

¹⁹⁵ ABS, fond MV, sign. V-5156 MV, Krbec Jiří a spol., operativní podsvazek 1, Klatovy 24. 6. 1949, f. 171.

¹⁹⁶ ŠTANCL, s. 187.

¹⁹⁷ Tamtéž s. 40.

¹⁹⁸ ABS, fond MV, sign. V-5156 MV, vyšetřovací spis státního soudu Praha: Krbec Jiří a spol., Mapa č. 2, Klatovy 12.–14. 12. 1950, f. 235.

¹⁹⁹ ŠTANCL, s. 40–41.

majetek a čestná práva občana, která mohla znovu nabýt po uplynutí části trestu či promlčení, jednalo se o minimální dobu 10 let.²⁰⁰

Krbec následně neúspěšně žádal o revizi procesu a rozsudku.²⁰¹ 30. 11. 1949 žádali pracovníci Klatovské nemocnice Ministerstvo vnitra o propuštění MUDr. Krbece z vyšetřovací vazby, aby mohl být vyšetřován na svobodě. K žádosti bylo přiloženo i množství podpisů.²⁰² 27. února 1950 byl státní prokuratuře zaslán dopis ohledně další podpory Krbece. Jednalo se o svědectví, že je tento lékař a zástupce primáře oblastní nemocnice v Klatovech, velmi obětavý a svědomitý člověk, což měl často za svou praxi prokázat. Ve zprávě dále stálo, že je v této nemocnici zaměstnán již od roku 1940, kdy již za okupace spolupracoval s partyzánskou skupinou ruských zajatců, i přes své ohrožení na životě, neboť byl celým svým srdcem odpůrcem fašismu. Při svém pracovním nasazení rovněž nehleděl na rozdíly mezi lidmi, chudými či bohatými, a během i těch nejtěžších operací zachránil mnohé dělníky a příslušníky dělnické třídy. Je tedy nemožné, že by se MUDr. Krbec mohl provinít proti lidově demokratickému zřízení, neboť jak již bylo zmíněno, je obětavé povahy a pokrokového založení. Nelze ho tedy označit za třídního nepřítele, nýbrž za ochránce třídy. Na samém konci byla ještě vyzdvihnuta jeho odborná způsobilost coby lékaře operátora a jeho potřebnost pro další těžké chirurgické zákroky.²⁰³

Krbcova důvěryhodnost a čestnost v pozici lékaře potvrzuje i zpráva ze sledování 21. října 1949. Jeden z nastražených agentů StB, s krycím jménem *Kouba*, po vynesení o činnostech odbojové skupiny, vypověděl, že Krbec na otázku ohledně lékařské poctivosti ve smyslu možnosti naložení s nepohodlnými pacienty dle libosti odpověděl, že jakmile si obleče lékařský plášť je vždy lékařem a svého postavení by nikdy nezneužil. Ke své odpovědi přiložil také historku, kdy měl na svém operačním sále při náročné operaci jistou komunistku, kterou se mu však i přes komplikace povedlo zachránit. V tu

---

²⁰⁰ ABS, fond MV, sign. V-5156 MV, vyšetřovací spis státního soudu Praha: Krbec Jiří a spol., mapa č. 2, Klatovy 12.-4. 12. 1950, f. 234-235.

²⁰¹ ŠTANCL, s. 46.

²⁰² ABS, fond Ústředna Státní bezpečnosti (305), sign. 305-114-6, Krbec a spol., Klatovy 30. 11. 1949, f. 60-61.

²⁰³ ABS, fond MV, sign. V-5156 MV, Krbec Jiří a spol., podsvazek, Klatovy 27. 2. 1950, f. 24-25.

dobu měl samozřejmě možnost nechat ji zemřít, a to bez jakýchkoli postihů, ale neudělal to a chtěl ji za každou cenu zachránit jako kteréhokoli jiného pacienta.²⁰⁴

12. dubna 1950 podala Krbcova manželka Miloslava žádost kabinetní kanceláři prezidenta republiky o milost pro svého chotě. Žádosti se ale nevyhovělo, neboť lékař byl shledán z trestní činnosti velkého rázu, tedy přímo proti lidově demokratickému zřízení. Navíc stále probíhaly šetření a byl dopaden další člen odbojové skupiny, se kterou měl Krbec spolupracovat. Po jeho výslechu se tedy očekávalo ještě větší prohloubení Krbcovy viny a jeho usvědčení. Svědectví o jeho kladech z předchozích dopisů byla znegována důvody, že ačkoli je dobrým lékařem, nelze jeho těžké přečiny ignorovat. A ohledně jeho angažovanosti s partyzánskou skupinou, měl tak jednat pouze kvůli odčinění jeho jednání, jelikož byl členem bývalého Kuratoria.²⁰⁵ Zápornou odpovědí skončila i další žádost o milost, která byla podána jeho manželkou a matkou v roce 1955. To se povedlo až později, kdy byl, dle jiné žádosti, propuštěn mimořádnou amnestií prezidenta Zápotockého. Z věznic Leopoldov, kde vykonával svůj trest, byl propuštěn v roce 1956.²⁰⁶ Během pobytu v cele, vypověděl jeden z Krbcových spoluvězňů také skutečnost, že lékař rovněž věděl podrobnosti o činnosti ilegální skupiny *Zejbíš*, což mu měl osobně přiznat.²⁰⁷

5.3 Odboj na Sušicku

Jedním z největších monstrprocesů, jak se nazývaly vykonstruované a vysoce medializované soudní procesy s nepřáteli státu, se stalo soudní řízení s odbojovou protikomunistickou skupinou na Sušicku.²⁰⁸

V dřívější obci Zejbíš, dnes nesoucí název Javorná, došlo během roku 1949 k tragickým událostem.²⁰⁹ Do čela tohoto sledu událostí se postavil Josef Rejšek. Jednalo se o hospodáře, který po 2. světové válce nastoupil jako hajný v Gerlově Dvoře k místnímu velkostatkáři. Ještě předtím, v období poválečné euforie a velkolepého

---

²⁰⁴ ABS, fond MV, sign. V-5156 MV, Krbec Jiří a spol., operativní podsvazek 1, Sušice 21. 10. 1949, f. 3.

²⁰⁵ ABS, fond MV, sign. V-5156 MV, Krbec Jiří a spol., podsvazek, Klatovy 27. 2. 1950, f. 24-25.

²⁰⁶ ŠTANCL, s. 46.

²⁰⁷ ABS, fond MV, sign. V-5156 MV, Krbec Jiří a spol., operativní podsvazek 1, Plzeň 31. 5. 1950, f. 218.

²⁰⁸ PEK, s. 105.

²⁰⁹ HRACH, Vilém, *Šumava...: hranici přecházejte po půlnoci*, Praha 2017, s. 255.

oslavování osvobození větší části země Sovětským svazem, vstoupil Rejšek do KSČ a zastával funkci tzv. desítkáře. Vzápětí jeho kariéra nabrala na obrátkách, převzal místní statek a roku 1948 byl zvolen předsedou Národního výboru ve Svinné, zároveň také předsedou akčního výboru Národní fronty.

Po únorovém převratu se situace z politického i hospodářského hlediska překotně změnila.²¹⁰ Hospodář Rejšek společně se svým bratrem tehdy platil za poměrně známou osobu a vědělo se o něm, že je také znalý terénu a oblasti při bavorské hranici. Nebylo tedy divu, když k němu s prosbou o pomoc ve věci převedení za hranice dorazil předseda Místního národního výboru v Zejbiši. Pomoc nežádal však pro sebe, ale pro známého štábního strážmistra SNB Josefa Vinického, který byl shodou okolností i Rejškův vzdálený příbuzný.²¹¹ Vinický prchal před dalším zatčením z důvodu podezření z velezrady, z prvního zajetí se mu podařilo uniknout. Rejšek ho převezl do Železné Rudy, kde bydlel jeho bratr František a s jeho pomocí dovedl Vinického přes hranice. Dle Františkovy výpovědi, měl již tehdy bratra odmítnout, ale jelikož se Josef rozhodl vydat, i přes neznalost terénu ke státní hranici s Vinickým sám, poté s částečným doprovodem souhlasil.²¹² Podobná situace se opakovala o měsíc později, kdy měl Josef Rejšek pomoci strážmistřovi Vlkovi ze stanice SNB v Zejbiši. Jeho bratr František však opět namítal a tentokrát dělat doprovod ke státní hranici odmítl. Vlk se tedy ke hranici vydal sám, bláhově se domníval, že si ho v uniformě nikdo nedovolí zastavit. Ale tak se stalo a Vlk byl zadržen pohraniční hlídkou. František Rejšek se od této události distancoval tím, že mu pouze ukázal směr cesty.²¹³

Po nabytých zkušenostech pomáhal s převáděním přes hranice i Vinický, dále agenti Wolf, Broul a další. Mimo emigranty našli tedy cestu na Rejškův statek i agenti ze zahraničí, především agenti americké CIC. Mnozí převaděči rovněž navázali vazby na zahraniční zpravodajské služby a stali se tak kurýry.²¹⁴ Státní bezpečnost však postupně činnost ilegální skupiny odhalovala. Prvopočátkem bylo zatčení strážmistra Vlka, který

---

²¹⁰ HRACH, s. 260–261.

²¹¹ Tamtéž, s. 262–263.

²¹² ABS, fond Správa vyšetřování StB – vyšetřovací spisy (dále jen ABS, fond V/PL), sign. V–2507 PL, vyšetřovací spis Rejšek a spol., 1. díl, Klatovy 25. 11. 1949, f. 126.

²¹³ Tamtéž, f. 127–128.

²¹⁴ HRACH, s. 266–267.

při výslechu zmínil jméno Františka Rejška.²¹⁵ Jména obou bratrů Rejškových se definitivně ocitla na listině StB až po zatčení jistého agenta Špačka, který s nimi spolupracoval, a po tvrdém výslechu udal jejich jména a odkryl přechodový kanál z Německa do Čech včetně základny agentů CIC, jež se nacházela ve Svinné. Zmínil také to, že vedoucí oddělení velitelství stanice SNB v Zejbiši v čele s vrchním strážmistrem Malechou vědělo o jejich činnosti. To se stalo však nedopatřením, kdy Malecha při jedné neočekávané návštěvě Rejškova statku viděl přes sklo dveří ozbrojené muže a samopal na stole. Nic ale neoznámil a Rejška pouze varoval, že je neopatrný.

Ke konečné akci Zejbiš došlo 7. listopadu 1949 v 8:00 hod, kdy po pozorování statku, přešla zásahová jednotka plzeňské oddílu Státní bezpečnosti za pomoci klatovských sil k finálnímu obklíčení.²¹⁶ Po výzvě vystoupit beze zbraní se zdviženými rukama však objekt nejevil žádné známky života, a tak jednotky započaly palbu. Zběsilá střelba byla zdůvodněna tím, že se jednalo o nepřehledný terén, ve kterém byli schováni profesionální agenti, od nichž se nevědělo, co očekávat. Po dvouhodinové akci bylo ze statku vyvedeno šest osob, mezi které však nepatřili nijak zvlášť významní agenti, nýbrž čerstvý agent, zběh od vojenského plzeňského oddílu či milenecká dvojice. Agenti jako byli např. Vinický, Wolf či Broul se v tomto čase nacházeli ještě v Německu a o proběhlé akci se dozvěděli ještě před přechodem. Zklamáním pro Státní bezpečnost bylo také nezadržení Josefa Rejška, kterému se podařilo nepozorovaně odjet na kole těsně před akcí kolem 6:30 hodin ráno do jiné obce. Poté zapíjel v jedné hospodě narození syna.²¹⁷ Následně byl však i on zatčen, ještě téhož dne během odpoledních hodin před hospodou v Čachrově.²¹⁸ Rejškova manželka Justina, ačkoli o jeho činnosti samozřejmě věděla, zatčena nebyla, neboť se musela postarat i za pomoci prarodičů o celkem sedm dětí. Jako ospravedlnění ve své výpovědi uvedla, že se svého manžela bála, neboť se k ní choval hrubě. Proto se o jeho ilegální činnost více nezajímala a ze strachu manžela ani zúčastněné osoby neudala.²¹⁹ Ve stejný čas jako probíhala akce na statku ve Svinné, se podařilo v hospodě ve Velharticích zadržet Františka Rejška a Josefa Wolfa.²²⁰ Po této akci bylo

---

²¹⁵ Tamtéž, s. 271.

²¹⁶ Tamtéž, s. 274–275.

²¹⁷ Tamtéž, s. 276–277.

²¹⁸ Tamtéž, s. 278–279.

²¹⁹ ABS, fond V/PL, sign. V–2507 PL, vyšetřovací spis Rejšek a spol., 1. díl, Plzeň 7. 1. 1950, f. 124.

²²⁰ HRACH, s. 278–279.

zjištěno, dle jednotlivých výsledků obviněných osob, že na území Sušicka a Klatovska existovala velká propojená síť osob, která spolupracovala s agenty CIC.²²¹

Hlavní líčení s obžalovanými probíhalo 24.–27. května 1950 v Sušici v tamější Sokolovně. Jednalo se o výjezdní zasedání pražského Státního soudu. Počet obžalovaných dosáhl vysokého čísla 26.²²² Trestní oznámení, jež bylo obžalovaným předloženo 14. ledna 1950, je shledávalo vinnými za časové období spáchaných činů mezi březnem a říjnem 1949.²²³

Josef Rejšek, bývalý předseda Místního národního výboru ve Svinné a majitel hospodářské usedlosti, se narodil 9. 11. 1911 v Dražovicích.²²⁴ U soudu mu bylo vytčeno nejen ilegální převádění, ale i aktivní výzvědná služba pro Západ, přebírání a přechovávání špionážních zpráv a varování ostatních agentů Západu.²²⁵ Svou trestnou činnost Rejšek nejprve zapíral, až po předložení důkazů, které vyšly na povrch z množství výsledků ostatních osob, se doznal.²²⁶ Rejšek, jako hlavní aktér odbojové skupiny, byl odsouzen na doživotí za velezradu a vyzvědačství.²²⁷ Tesař František Rejšek se narodil 20. 2. 1913 v Buděticích.²²⁸ Bratr Josefa Rejška se do ilegální činnosti zapojil již v roce 1949 při útěku Vinického. Později byl spojen s případem pokusu o přechod strážmistra Vlka.²²⁹ Mimo to také nelegálně přechovával samopal, který následně dal Vinickému, aby se ho zbavil.²³⁰ Byl odsouzen na 15 let odnětí svobody.²³¹

Josef Wolf, majitel hospodářského statku, se narodil 9. 3. 1902 ve Velharticích.²³² Byl bratrem agenta Jaroslava Wolfa, který byl rovněž součástí tajné organizace.²³³ Byl

---

²²¹ ABS, fond V/PL, sign. V–2507 PL, vyšetřovací spis Rejšek a spol., 2. díl, f. 392.

²²² HRACH, s. 278–279.

²²³ ABS, fond V/PL, sign. V–2507 PL, vyšetřovací spis Rejšek a spol., 1. díl, Plzeň 14. 1. 1950, f. 1.

²²⁴ Tamtéž, f. 2.

²²⁵ PEK, s. 106.

²²⁶ ABS, fond V/PL, sign. V–2507 PL, vyšetřovací spis Rejšek a spol., 2. díl, f. 408.

²²⁷ PEK, s. 107.

²²⁸ ABS, fond V/PL, sign. V–2507 PL, vyšetřovací spis Rejšek a spol., 1. díl, Plzeň 14. 1. 1950, f. 4.

²²⁹ ABS, fond V/PL, sign. V–2507 PL, vyšetřovací spis Rejšek a spol., 2. díl, Praha 9. 2. 1950, f. 475.

²³⁰ Tamtéž, f. 478.

²³¹ PEK, s. 108.

²³² ABS, fond V/PL, sign. V–2507 PL, vyšetřovací spis Rejšek a spol., 1. díl, Plzeň 14. 1. 1950, f. 3.

²³³ ABS, fond V/PL, sign. V–2507 PL, vyšetřovací spis Rejšek a spol., 2. díl, Praha 9. 2. 1950, f. 475.

odsouzen na 17 let.²³⁴ Řezník František Wolf se narodil 27. 1. 1915 ve Velharticích.²³⁵ Druhý bratr agenta Jaroslava Wolfa a Josefa rovněž napomáhal v aktivitách agentům CIC a svůj hostinec nabízel jako místo pro jejich tajné schůzky.²³⁶ Odsouzen na 14 let.²³⁷

Arnošt Stránský se narodil 18. 10. 1911 v Záboří a jeho povoláním byla správa benzinového čerpadla.²³⁸ Svým jednáním umožňoval činnost cizích agentů a napomáhal osobám k útěkům.²³⁹ Byl spojkou a hlavním činitelem skupiny v Klatovech.²⁴⁰ Byl odsouzen k odnětí svobody na dobu 22 let.²⁴¹ Jan Kroužilek, povoláním cukrář, byl v posledních letech strážmistrem SNB v Benešově. Narodil se 6. 7. 1923 v Liberci.²⁴² Mimo obdobnou trestní činnost jako byla shledána u ostatních, věděl Kroužilek o snaze strážmistra SNB Vlka o ilegální útěk. Tuto skutečnost nenahlásil, a ještě s Vlkem smlouval o společném přechodu.²⁴³ Dostal trest k odnětí svobody na 30 let.²⁴⁴

Vrchní strážmistr SNB Bohumil Malecha se narodil 27. 2. 1904 v Českých Budějovicích.²⁴⁵ Jmenovaný muž nezakročil v případě zjištění trestní činnosti Rejška a ostatních agentů, i přesto, že bezpečně věděl o jejich úkrytu a konání.²⁴⁶ Byl odsouzen na 9 let.²⁴⁷ Jan Kopp, narozen 8. 12. 1908 v Horách Matky Boží, povoláním pekař.²⁴⁸ S pomocí Josefa Rejška pomohl prchnout jedné dvojici ze západního Německa do ČSR.²⁴⁹ Odsouzen na 14 let.²⁵⁰

---

²³⁴ PEK, s. 107.

²³⁵ ABS, fond V/PL, sign. V-2507 PL, vyšetřovací spis Rejšek a spol., 1. díl, Plzeň 14. 1. 1950, f. 3.

²³⁶ ABS, fond V/PL, sign. V-2507 PL, vyšetřovací spis Rejšek a spol., 2. díl, Praha 9. 2. 1950, f. 476.

²³⁷ PEK, s. 108.

²³⁸ ABS, fond V/PL, sign. V-2507 PL, vyšetřovací spis Rejšek a spol., 1. díl, Plzeň 14. 1. 1950, f. 2.

²³⁹ ABS, fond V/PL, sign. V-2507 PL, vyšetřovací spis Rejšek a spol., 2. díl, f. 409.

²⁴⁰ ABS, fond V/PL, sign. V-2507 PL, vyšetřovací spis Rejšek a spol., 2. díl, Praha 9. 2. 1950, f. 475.

²⁴¹ PEK, s. 107.

²⁴² ABS, fond V/PL, sign. V-2507 PL, vyšetřovací spis Rejšek a spol., 1. díl, Plzeň 14. 1. 1950, f. 2.

²⁴³ ABS, fond V/PL, sign. V-2507 PL, vyšetřovací spis Rejšek a spol., 2. díl, f. 414.

²⁴⁴ PEK, s. 107.

²⁴⁵ ABS, fond V/PL, sign. V-2507 PL, vyšetřovací spis Rejšek a spol., 1. díl, Plzeň 14. 1. 1950, f. 2.

²⁴⁶ ABS, fond V/PL, sign. V-2507 PL, vyšetřovací spis Rejšek a spol., 2. díl, f. 418.

²⁴⁷ PEK, s. 108.

²⁴⁸ ABS, fond V/PL, sign. V-2507 PL, vyšetřovací spis Rejšek a spol., Plzeň 14. 1. 1950, f. 2.

²⁴⁹ ABS, fond V/PL, sign. V-2507 PL, vyšetřovací spis Rejšek a spol., Praha 9. 2. 1950, f. 477.

²⁵⁰ PEK, s. 108.

Vilém Vrána, řidič ČSAD, narozený 8. 7. 1911 v Mostě.²⁵¹ Díky svému povolání řidiče autobusu překazil zatčení jednoho z agentů CIC, jistého Špačka, kterého vezl v autobuse a umožnil mu útěk před kontrolou SNB.²⁵² Odsouzen na 20 let.²⁵³ Pavel Nauš, úředník klatovského hospodářského družstva, narozen 23. 1. 1924 ve Chvalšovicích.²⁵⁴ Na Rejškův statek docházel za hospodyní Kreisovou, tam se také dozvěděl o jeho činnosti. Tu však neohlásil příslušným úřadům, nýbrž pomohl jednomu z agentů s doručením dopisu dalšímu komplicovi Stránskému.²⁵⁵ Nauš jako jeden z obžalovaných spolupracoval, a tak přispěl k usvědčení řady osob, zvláště k osobě Josefa Rejška, který v onou dobu vše popíral.²⁵⁶ Odsouzen na 10 let.²⁵⁷

Josef Jonáš, narozen 4. 4. 1909 v Běšinech, rolník a majitel hospodářské usedlosti.²⁵⁸ Do ilegální skupiny byl zapojen Josefem Rejškem v létě roku 1949.²⁵⁹ Odsouzen na 12 let.²⁶⁰ Vojtěch Jonáš, narozen 26. 7. 1908 v Kunkovicích, hostinský a zemědělec.²⁶¹ V září roku 1949 díky Josefovi Rejškovi navázal kontakt s agenty CIC, se kterými nadále spolupracoval.²⁶² Odsouzen na 7 let.²⁶³

Miloslav Bohata, narozen 13. 9. 1897 v Phovo, vykonával povolání lesního dělníka.²⁶⁴ Mimo další velezrádné činnosti napomáhal Vinickému s útekem, byl to právě on, jenž přišel za Rejškem s prosbou o jeho ilegální převedení z hranice.²⁶⁵ Odsouzen na

---

²⁵¹ ABS, fond V/PL, sign. V–2507 PL, vyšetřovací spis Rejšek a spol., 1. díl, Plzeň 14. 1. 1950, f. 2.

²⁵² ABS, fond V/PL, sign. V–2507 PL, vyšetřovací spis Rejšek a spol., 2. díl, Praha 9. 2. 1950, f. 475.

²⁵³ PEK, s. 107.

²⁵⁴ ABS, fond V/PL, sign. V–2507 PL, vyšetřovací spis Rejšek a spol., 1. díl, Plzeň 14. 1. 1950, f. 3.

²⁵⁵ ABS, fond V/PL, sign. V–2507 PL, vyšetřovací spis Rejšek a spol., 2. díl, Praha 9. 2. 1950, f. 475.

²⁵⁶ ABS, fond V/PL, sign. V–2507 PL, vyšetřovací spis Rejšek a spol., 2. díl, f. 426.

²⁵⁷ PEK, s. 108.

²⁵⁸ ABS, fond V/PL, sign. V–2507 PL, vyšetřovací spis Rejšek a spol., 1. díl, Plzeň 14. 1. 1950, f. 3.

²⁵⁹ ABS, fond V/PL, sign. V–2507 PL, vyšetřovací spis Rejšek a spol., 2. díl, Praha 9. 2. 1950, f. 475.

²⁶⁰ PEK, s. 108.

²⁶¹ ABS, fond V/PL, sign. V–2507 PL, vyšetřovací spis Rejšek a spol., 1. díl, Plzeň 14. 1. 1950, f. 3.

²⁶² ABS, fond V/PL, sign. V–2507 PL, vyšetřovací spis Rejšek a spol., 2. díl, Praha 9. 2. 1950, f. 476.

²⁶³ PEK, s. 108.

²⁶⁴ ABS, fond V/PL, sign. V–2507 PL, vyšetřovací spis Rejšek a spol., 1. díl, Plzeň 14. 1. 1950, f. 3.

²⁶⁵ ABS, fond V/PL, sign. V–2507 PL, vyšetřovací spis Rejšek a spol., 2. díl, f. 430.

18 let.²⁶⁶ Václav Jícha, řezník a rolník, narozen 14. 2. 1917 v Čimicích.²⁶⁷ Byl také jedním ze zprostředkovatelů při útěku agenta CIC Vinického. Občany převáděl nejdříve skrze Bohatu, později spolupracoval přímo s Josefem Rejškem.²⁶⁸ Byl odsouzen na 18 let.²⁶⁹ Stanislav Švec, narozen 28. 3. 1930 v Radosticích, pracoval v zemědělství.²⁷⁰ Spolupracoval s agenty CIC, zúčastnil se i některých převodů a po zatčení bratrů Wolfů se pokusil varovat Josefa Rejška a agenty, jež u něj přebývali.²⁷¹ Odsouzen na 12 let.²⁷² Antonín Luňák, narozen 16. 6. 1901 ve Lhotě Bradlecké, majitel rozlehlé hospodářské usedlosti.²⁷³ Prostřednictvím Jaroslavy Gollové přišel do styku s agenty CIC.²⁷⁴ Odsouzen na 14 let.²⁷⁵

Viktor Kopačka, rolník a majitel hospodářství, narozen 20. 1. 1921 v Horním Staňkově.²⁷⁶ Napomáhal agentům CIC, které nechal v srpnu roku 1949 přespat ve svém bytě. Jedním z nich byl i Jaroslav Wolf.²⁷⁷ Odsouzen na 12 let.²⁷⁸ Obchodník Jaroslav Bareš byl odsouzen na 18 let odnětí svobody. Václav Kouba, bývalý příslušník SNB a skladník, dostal trest odnětí svobody po dobu 12 let.²⁷⁹

Jaroslava Gollová, žena v domácnosti, narozena 17. 8. 1910 v Poleni.²⁸⁰ Navázala přímý styk s agenty CIC, kdy spolupracovala především s Jaroslavem Wolfem a vyřizovala jejich komunikaci se Stránským.²⁸¹ Odsouzena na 18 let.²⁸² Jarmila Riedlová,

---

²⁶⁶ PEK, s. 107.

²⁶⁷ ABS, fond V/PL, sign. V-2507 PL, vyšetřovací spis Rejšek a spol., 1. díl, Plzeň 14. 1. 1950, f. 3.

²⁶⁸ ABS, fond V/PL, sign. V-2507 PL, vyšetřovací spis Rejšek a spol., 2. díl, Praha 9. 2. 1950, f. 475.

²⁶⁹ PEK, s. 108.

²⁷⁰ ABS, fond V/PL, sign. V-2507 PL, vyšetřovací spis Rejšek a spol., 1. díl, Plzeň 14. 1. 1950, f. 4.

²⁷¹ ABS, fond V/PL, sign. V-2507 PL, vyšetřovací spis Rejšek a spol., 2. díl, Praha 9. 2. 1950, f. 476.

²⁷² PEK, s. 108.

²⁷³ ABS, fond V/PL, sign. V-2507 PL, vyšetřovací spis Rejšek a spol., 1. díl, Plzeň 14. 1. 1950, f. 4.

²⁷⁴ ABS, fond V/PL, sign. V-2507 PL, vyšetřovací spis Rejšek a spol., 2. díl, Praha 9. 2. 1950, f. 476.

²⁷⁵ PEK, s. 108.

²⁷⁶ ABS, fond V/PL, sign. V-2507 PL, vyšetřovací spis Rejšek a spol., 1. díl, Plzeň 14. 1. 1950, f. 4.

²⁷⁷ ABS, fond V/PL, sign. V-2507 PL, vyšetřovací spis Rejšek a spol., 2. díl, Praha 9. 2. 1950, f. 477.

²⁷⁸ PEK, s. 108.

²⁷⁹ PEK, s. 108.

²⁸⁰ ABS, fond V/PL, sign. V-2507 PL, vyšetřovací spis Rejšek a spol., 1. díl, Plzeň 14. 1. 1950, f. 4.

²⁸¹ ABS, fond V/PL, sign. V-2507 PL, vyšetřovací spis Rejšek a spol., 2. díl, Praha 9. 2. 1950, f. 476.

²⁸² PEK, s. 108.

narozena 4. 2. 1926 v Jaroslavicích, povoláním učitelka v mateřské škole.²⁸³ Měla přijít do styku s údajným agentem Radou, pro kterého měla přijímat a odesílat tajnou korespondenci.²⁸⁴ Odsouzena na 18 let.²⁸⁵ Marie Kreisová, žena v domácnosti, narozena 26. 3. 1929 ve Vojeticích.²⁸⁶ Jako příslušnice Rejškovy domácnosti, podávala agentům CIC jídlo, ačkoli o jejich činnosti věděla, přijala od jednoho z nich jako odměnu pistoli.²⁸⁷ Odsouzena na 3 roky.²⁸⁸

Anna Holečková, narozena 28. 3. 1929 v Puchverku, povoláním švadlena.²⁸⁹ Dle informací, vyřizovala úkoly agentů CIC v Praze a na Moravě.²⁹⁰ Odsouzena na 6 let. Aloisie Stránská, obsluha benzinové pumpy, byla odsouzena na 10 let.²⁹¹ Anna Klimentová, studentka gymnázia v Sušici, narozena 3. 3. 1932 v Horách Matky Boží.²⁹² Klimentová společně s Valíčkovou se v červenci 1949 sešly s agenty CIC, ačkoli byly o jejich trestné činnosti informovány, neučinily o tom oznámení.²⁹³ Jarmila Valíčková, studentka gymnázia v Sušici, narozena 15. 12. 1931 v Praze.²⁹⁴ Obě dívky, jako mladistvé, dostaly trest odnětí svobody po dobu 8 měsíců.²⁹⁵

Všichni obžalovaní rovněž, kromě dvou mladistvých dívek, dostali peněžní pokutu a jejich majetek propadl ve prospěch státu. Dále se jednalo také o ztrátě práv občana na dobu 10 let a doživotní zákaz pobytu v pohraničí.²⁹⁶ Oběma agentům, Josefovi Vinickému i Jaroslavovi Wolfovi se podařilo monstrprocesu v Sušici vyhnout.²⁹⁷

---

²⁸³ ABS, fond V/PL, sign. V–2507 PL, vyšetřovací spis Rejšek a spol., 1. díl, Plzeň 14. 1. 1950, f. 3.

²⁸⁴ ABS, fond V/PL, sign. V–2507 PL, vyšetřovací spis Rejšek a spol., 2. díl, Praha 9. 2. 1950, f. 476.

²⁸⁵ PEK, s. 108.

²⁸⁶ ABS, fond V/PL, sign. V–2507 PL, vyšetřovací spis Rejšek a spol., 1. díl, Plzeň 14. 1. 1950, f. 4.

²⁸⁷ ABS, fond V/PL, sign. V–2507 PL, vyšetřovací spis Rejšek a spol., 2. díl, Praha 9. 2. 1950, f. 477.

²⁸⁸ PEK, s. 108.

²⁸⁹ ABS, fond V/PL, sign. V–2507 PL, vyšetřovací spis Rejšek a spol., 1. díl, Plzeň 14. 1. 1950, f. 4.

²⁹⁰ ABS, fond V/PL, sign. V–2507 PL, vyšetřovací spis Rejšek a spol., 2. díl, Praha 9. 2. 1950, f. 476.

²⁹¹ PEK, s. 108.

²⁹² ABS, fond V/PL, sign. V–2507 PL, vyšetřovací spis Rejšek a spol., 1. díl, Plzeň 14. 1. 1950, f. 4.

²⁹³ ABS, fond V/PL, sign. V–2507 PL, vyšetřovací spis Rejšek a spol., 2. díl, Praha 9. 2. 1950, f. 478.

²⁹⁴ ABS, fond V/PL, sign. V–2507 PL, vyšetřovací spis Rejšek a spol., 1. díl, Plzeň 14. 1. 1950, f. 4.

²⁹⁵ PEK, s. 108.

²⁹⁶ PEK, s. 108.

²⁹⁷ ABS, fond V/PL, sign. V–2507 PL, vyšetřovací spis Rejšek a spol., 2. díl, f. 392.

5. 4 Odboj na Domažlicku

Stanislav Liška, velitel policejní stanice ve Všerubech a zároveň jeden z hlavních aktérů akce *Kámen*, se narodil 27. srpna 1911 v Pištině nedaleko Českých Budějovic. Od roku 1935 sloužil u četnictva, následně od roku 1938, po dobu protektorátu, se stal příslušníkem Stráže obrany státu.²⁹⁸ V roce 1945 přešel do Sboru národní bezpečnosti a posléze začal sbírat společně s podplukovníkem Františkem Havlíčkem, jeho tehdejším nadřízeným, informace pro Spojené státy americké. Tímto se stal členem této rozsáhlé sítě.²⁹⁹ Mezi jeho další spolupracovníky ze stanice, kteří se rovněž podíleli i na ilegální aktivitě, patřili např. štabní strážmistr František Martinů, strážmistr Bohumil Mikeš, strážmistr Václav Strouhal a praporčík Václav Šnadr.³⁰⁰ Post velitele stanice SNB ve Všerubech vykonával od 10. května 1945 až do 1. listopadu 1948.³⁰¹

K organizačnímu týmu akce *Kámen* přišel Liška zcela náhodou, když ho oslovili dva neznámí muži, agenti StB, které za Liškou přivedl jeho známý příslušník StB Jaroslav Němec. Zasvětili ho do plánované akce falešného převádění a následně byl pověřen, aby obstaral neobydlený domek pro účely akce. Jako první „obětí“ byla vybrána majetná rodina Jana Prošvice, zakladatele společnosti ETA. Ten s útekem zanedlouho souhlasil, neboť jim hrozilo, nezávisle na této akci, možné uvěznění. Liška měl za úkol Prošvice a jeho rodinu vyzvednout a dovést na slíbené hranice. To se také 23. dubna 1948 stalo, a tak společně došli na údajnou německou celnici, kde Prošvic sepsal v německém jazyce protokol o svém příchodu. Prošvice a jeho rodinu nakrátko ale zatkli za pokus o ilegální přechod.³⁰² Liška byl v oné době tedy poněkud kontroverzní osobou, neboť zařizoval mnohé riskantní ilegální útoky skrze tamější úseky, ale zároveň byl také nucen být

---

²⁹⁸ JANDEČKOVÁ, Václava, *Kámen: svědectví hlavního aktéra akce „falešné hranice“ u Všerub na Domažlicku*, Domažlice 2013, s. 23–24.

²⁹⁹ LUKEŠ, Igor, *KÁMEN: Studenoválečná akce s americkým rozměrem*. In: *Historie a vojenství* 60, 2011, 3, s. 44.

³⁰⁰ ŠTANCL, s. 80.

³⁰¹ JANDEČKOVÁ, *Kámen: svědectví hlavního aktéra akce „falešné hranice“ u Všerub na Domažlicku*, s. 23.

³⁰² JANDEČKOVÁ, Václava, *Akce "Kámen" – Všeruby 1948: Nová odhalení v případě falešné hranice Evžena Abrahamoviče*. In: *Paměť a dějiny* 7, 2013, 2, s. 76–78.

součástí těchto nelidských akcí, při nichž docházelo k zatýkání občanů a udávání dalších pomocí lsti.³⁰³

10. prosince 1948 byl Liška ve svém novém působišti ve Zbirohu, kam byl převelen, zadržen a odvezen na velitelství StB v Plzni. Zde prozatím vyčkával na větší výsledky, které na něj čekaly v plzeňské věznici na Borech, kam byl následně převezen. Zajímavé ale je, že se zde seznámil s protikomunisticky smýšlejícím dozorcem Vlčkem, se kterým se spřátelil a díky němuž mohl využívat tajnou korespondenci bez cenzury. Ačkoli byl zatčen kvůli podezření z ilegálního převádění za hranice, z obžaloby vyplynulo, že je hlavně také podezřelý z vyzrazení akce *Kámen*.³⁰⁴ Po svém zatčení v prosinci 1948, byl Liška vyslýchán Evženem Abrahamovičem, jedním z hlavních aktérů této akce. Jelikož byl ale Liška dobrým a zkušeným policistou, nenechal se, i přes drsné zacházení při výslechu zlomit. Tím dosáhl, že byl pro nedostatek důkazů po pěti měsících uvěznění, propuštěn a zbaven všech obvinění.

Po zatýkání osob, s nimiž měl ilegální vazby, se však raději rozhodl pro útěk do zahraničí., jelikož nechtěl již více riskovat.³⁰⁵ 12. srpna 1949 uprchl Stanislav Liška společně se svou rodinou a svým podrízeným strážmistrem Strouhalem do Německa. Tento rychlý útěk provedl z důvodu obavy, že ho mohl udat jeden z jeho klientů, který byl při pokusu o útěk zatčen.³⁰⁶

I přes úspěšný přechod za hranice republiky, musel Liška řešit další problém. V uprchlickém táboře v Německu byl poznán jednou z prvních obětí akce *Kámen* Janem Prošvicem, kterému se povedlo uprchnout ze zajetí po této akci a následně také z Československa. Prošvic Lišku udal jako komunistického špeha americkým orgánům, kterým Liška při výsleších sdělil o své odbojové aktivitě a jeho podílu při vyzrazení samotné akce *Kámen*. Americké úřady pracující v táboře ho ale překvapivě neobvinily z vyzvědačství a uvěřily mu. Toť vyplývá i z faktu, že mu byla posléze zajištěna emigrace

---

³⁰³ JANDEČKOVÁ, *Kámen: svědectví hlavního aktéra akce „falešné hranice“ u Všerub na Domažlicku*, s. 15.

³⁰⁴ Tamtéž, s. 154–155.

³⁰⁵ LUKEŠ, s. 45.

³⁰⁶ ABS, fond MV, sign. V–5412 MV, Lederer Richard a spol., operativní podsvezek 2, Plzeň 7. 1. 1950, f. 133.

do Kanady.³⁰⁷ Dokument s jeho výpovědí o akci *Kámen* se, ale podařilo jednomu z komunistických špehů, Emilovi Sztwiertniowi, který působil v německém táboře, opsat, a i s mnohými chybami odeslat do Prahy. Tím se potvrdilo podezření, kdo zřejmě vyzradil informace o akci *Kámen*.³⁰⁸

5. 5 Kriminální případy

Hubert Pilčík

Kdo vůbec byl Hubert Pilčík? O jeho životě a činnosti před dopadením se bohužel moc neví. S výjimkou posledních cca tří let jeho života, kdy vešel ve známost jako sériový vrah, který žil v Senci. Tento nenápadný důchodce s velkou pravděpodobností páchal zločiny již předtím, z dřívějších let jeho života se však ze zločinného hlediska dochovalo pouze to, že vykrádal chaty. Nicméně k představě o jeho osobě máme alespoň povrchní informace. Narodil se 14. října 1891 v Novém Hrozenkově na Moravě. V armádě, dle dostupných informací, nesloužil. Zde se tedy zacházet se zbraněmi nenaučil. Pracoval ve Škodových závodech v Plzni jako zámečník. Ve své obci měl kupodivu velmi dobrou pověst. Byl známý jako nadšenec do přírody, kam se rád chodil projít a sbírat byliny a léčivé rostliny.³⁰⁹ Byl znám také svou bujnou fantazií, kdy sousedům vyprávěl o přežití katastrofického potopení Titanicu. U spoluobčanů byl však oblíben, a tak se nepídili po pravdivosti této historky. Je tedy zřejmé, že umění balamutit a přesvědčivě vyprávět o svých znalostech, i právě v oblasti terénu v pohraničí, velmi ovládal, a tak se nedalo čemu divit, že mu mnozí lidé později všelicos uvěřili. K jeho nenápadnosti značně přispívalo také to, že byl ženatý. Jeho manželkou byla jistá o jedenáct let mladší Antonie, manželství zůstalo bezdětné.³¹⁰ Díky jeho údajné znalosti hraničních přechodů se na něj opravdu začali obracet lidé se žádostí o pomoc překročit je, a to i přesto, že nebydlel přímo u

---

³⁰⁷ LUKEŠ, s. 45.

³⁰⁸ JANDEČKOVÁ, *Akce "Kámen" – Všeruby 1948: Nová odhalení v případě falešné hranice Evžena Abrahamoviče*, s. 87.

³⁰⁹ HRUŠKA, Emil, *Převedu vás...Na onen svět!: případy z poválečného pohraničí*, Praha 2012, s. 9.

³¹⁰ SLUŠNÝ, Jaromír, *Černá kniha českých bestiálních vrahů: nejslavnější kriminální případy dvacátého století*, Praha 2006, s. 14–15.

hranic, ale na severním Plzeňsku. Na počátku tedy některé občany skutečně převedl, snad z důvodu, aby se vyvaroval podezření.³¹¹

Podezření na sadistického vraha padlo vlastně náhodou. Policie v roce 1951 vyšetřovala požár hájovny Lipovka u Nekmíře, v obci na severním Plzeňsku. Ve zbytcích vyhořelé hájovny našli ohořelé mužské tělo, po bližším ohledání bylo zjištěno, že bylo polité hořlavinou a následně zapáleno. To zřejmě Pilčík neočekával. Případ se tedy začal řešit ne jako pouhá nehoda, ale jako vražda.³¹²

Dne 20. července 1951 si hrála skupina dětí v obecním pískovém lomu v lese u sklárny. Při hrabání v písku se jim najednou objevila lidská noha. Poté, co se děti rozutekly domů, přišli na místo dospělí, kteří objevili v písku mrtvolu neznámé ženy. Bylo jí asi kolem třiceti let, měla v ústech roubík, na krku provaz a byla oblečena jen v kombiné.³¹³ Významnou stopou ve vyšetřování se stala speciálně vyrobená korunka, kterou měla žena v ústech. Svou práci poznal jeden z plzeňských zubařů a následně sdělil policii, že se jedná právě o Renatu Balleyovou, fotografku z Plzně. Kroky policie následovaly k příbuzným oběti, kde se dozvěděli, že se Renata společně s otcem a neteří rozhodli emigrovat do Bavorska, odkud jim již přišly dopisy o hladkém přechodu za hranice.³¹⁴ Dopisy byly psané rukou malé neteře zavražděné oběti, která byla ještě stále naživu a pobývala v domě Pilčíka. Pod jeho dohledem byla totiž nucena k sepsání dopisů o bezpečné situaci Balleyových v Bavorsku.³¹⁵

Nález ženského těla učinil v obci i v jejím okolí velký rozruch. Pachatel, přes všemožné dohady místních obyvatel, samozřejmě nebyl znám. Policie se ale vzápětí pustila do vyšetřování drastického případu.³¹⁶ Podezření na Pilčíka definitivně padlo po svědectví jedné z příbuzných rodiny Balleyových, která podle svých slov také o emigraci uvažovala, tudíž věděla o kontaktu v Senci.³¹⁷ Den 7. září 1951 je v místní kronice

---

³¹¹ SLUŠNÝ, *Černá kniha českých bestiálních vražd: nejslavnější kriminální případy dvacátého století*, s. 16.

³¹² Plzeňský deník, 9. 5. 2007, s. 4.

³¹³ Obecní úřad Zruč-Senec, pamětní kniha obce Sence, kniha II., 1929–1970, s. 145.

³¹⁴ Plzeňský deník, 9. 5. 2007, s. 4.

³¹⁵ HRUŠKA, *Převedu vás... Na onen svět!: případy z poválečného pohraničí*, s. 15.

³¹⁶ Obecní úřad Zruč-Senec, pamětní kniha obce Sence, kniha II., 1929–1970, s. 145.

³¹⁷ Plzeňský deník, 9. 5. 2007, s. 4.

popisován jako pěkný letní den, důležitý pro naše zkoumání je ale fakt, že téhož dne ve večerních hodinách dorazil do Sence policejní autobus. Zastavil v ulici za místním hostincem U Drudíků, zanedlouho však zůstal prázdný a jeho posádka jakoby se v obci ztratila. Ve skutečnosti si policisté vytyčili důležité body a obsadili je tak, aby nebyli nikým zpozorováni. Tou dobou se Pilčík vracel z nákupu ze Západočeského konzumního družstva v Senci.³¹⁸ Po příchodu do svého domu, zazvonili u Pilčíka nejprve někteří z příslušníků Sboru národní bezpečnosti v převlečení za elektrikáře kvůli zjištění, zda je doma sám.³¹⁹ Posléze byl překvapen policisty a okamžitě zatčen. Nebylo mu dovoleno klást žádný odpor, ani pokoušet se o útěk.³²⁰

Pilčík, jenž vykonával povolání strojního zámečníka, byl zatčen jako vrah ženy, jejíž bezvládné tělo bylo nalezeno v červenci téhož roku v obecním pískovišti. Mimo vraha, byla zatčena i jeho manželka. Z jejich domu policie později odvezla celé auto kufrů, naplněnými usvědčujícími věcmi souvisejícími s případem. Zatčený pachatel měl údajně převádět obyvatele Československa, kteří chtěli prchnout přes hranice do Spolkové republiky Německo. Slíbený čin však nedodržel a ještě, než stihli překročit hraniční čáru, je měl zabít a okrást o majetek, který si s sebou nesli. Posléze se postaral o jejich těla, které ukryl z dohledu okolí. Policie dále provedla důkladnou prohlídku jeho domu, při níž objevila několik občanských průkazů.³²¹ V jedné z místností se u něj doma také našla zbrojní výbava včetně pistole či samopalu, množství dámského a pánského oblečení či boty a šperky obětí. V jedné z jeho domácích skrýší bylo nalezeno i dvanáct kožichů.³²² Výzbroj konkrétně obsahovala anglický samopal Sten, rakouskou pistoli značky Roth – Steyr ráže 8 mm, československou pistoli ČZ ráže 7,65 mm, anglický revolver, německý výsadkářský nůž s vysouvací čepelí nebo obušek s kovovým jádrem.³²³

Celá rodina Balleyových, do níž patřili starý pan Balley, jeho dcera Renata, a ještě dvanáctiletá neteř, byli společně v domě Huberta Pilčíka. Rodina se zajímala o možný

---

³¹⁸ Obecní úřad Zruč-Senec, pamětní kniha obce Sence, kniha II., 1929–1970, s. 145.

³¹⁹ Plzeňský deník, 9. 5. 2007, s. 4.

³²⁰ Obecní úřad Zruč-Senec, pamětní kniha obce Sence, kniha II., 1929–1970, s. 145.

³²¹ Tamtéž, s. 146.

³²² Plzeňský deník, 9. 5. 2007, s. 4.

³²³ HRUŠKA, *Převedu vás...Na onen svět!: příběhy z poválečného pohraničí*, s. 16.

útěk za hranice a Pilčík pro ně tento způsob emigrace organizoval. Prvně měl převést starého Balleye. Jeden večer se tak Balley společně s Pilčíkem vypravili k údajné hranici. Pilčík svou oběť zavedl za obec Nekmír, kde v lese stála opuštěná hájovna.³²⁴ Hájovna, se ale nenacházela na jih od Plzně, nýbrž směrem na severozápad, šli tedy opačným směrem a hranici se čím dál více oddalovali.³²⁵ Zde měli následně čekat na vhodný okamžik pro přechnutí za hranice. Tato chvíle se stala však pro plzeňského fotografa osudnou, neboť ho zde Pilčík v nečekaném momentě zabil a poté, pro zneprístupnění důkazů, hájovnu zapálil. Tím byly smazány veškeré stopy.³²⁶ Pilčík svou oběť ve spánku udeřil do hlavy gumovým obuškem, jenž měl kovový konec. Ačkoli muž ztratil vědomí, byl ještě naživu, proto mu vrah zasadil další rány. I přes vykonané násilí pitva ukázala, že muž stále nezemřel na následky zranění, přesná příčina nebyla ale zjištěna.³²⁷ Následující den, po policii, dorazili na místo požáru pracovníci plzeňského Ústavu pro soudní lékařství, kteří potvrdili násilnou smrt a odhalili možnou podobu oběti. Dle shledaných důkazů se jednalo o muže, přibližně kolem 50 let s průměrnou výškou 170-175 cm. Díky podrobnému prozkoumání tepen oběti se také prokázalo, že je v nich obsažena tzv. vařená krev, tudíž muž uhořel zaživa. Totožnost muže však ještě nezjistili.³²⁸

Druhý den se Pilčík vrátil zpět do svého domu, s tím, že fotografa v pořádku převedl na druhou stranu bariéry. Jeho dcera tak byla spokojena a neměla žádné podezření z možné zrady. Následně se jeho obětí stala i ona.

Poté zbývala již jen zmíněná neteř, se kterou měl Pilčík jiné plány. Ve svém domě měl pro ni připravené jakési prkno, na které si dívka musela lehnout. Přes hlavu a ústa jí nasadil speciální bednu. Takto ubohou dívku věznil a ukrýval ve svém domě.³²⁹ Nečekaným dopadením mu tak policie narušila určité plány a dívka byla naštěstí v pravou chvíli zachráněna.³³⁰ Tento vynález však vzbudil značnou pozornost. Zařízení, jež bylo

---

³²⁴ Obecní úřad Zruč-Senec, pamětní kniha obce Sence, kniha II., 1929–1970, s. 146.

³²⁵ SLUŠNÝ, *Černá kniha českých bestiálních vražd: nejslavnější kriminální případy dvacátého století*, s. 16.

³²⁶ Obecní úřad Zruč-Senec, pamětní kniha obce Sence, kniha II., 1929–1970, s. 146.

³²⁷ SLUŠNÝ, Jaromír, *Nejděsivější československé zločiny*, Praha 2012, s. 17.

³²⁸ SLUŠNÝ, *Nejděsivější československé zločiny*, s. 19–20.

³²⁹ Obecní úřad Zruč-Senec, pamětní kniha obce Sence, kniha II., 1929–1970, s. 146.

³³⁰ Tamtéž, s. 147.

nalezeno v chlévě, obsahovalo dvě spojená prkna, opatřená o řemeny na jednom konci a na druhém zakončená přibitou bedničkou. Bedna měla dvojité stěny, které vyplnil hadry, aby byl tlumen případný křik. Spodní část bedničky byla vyříznuta jen pro úzký krk dívenky. Aby nedošlo k udušení dívky, protáhl Pilčík do bedny kovovou trubičku, kterou kvůli přívodu vzduchu, musela dívka držet v ústech. Je až zarážející, že dívka uvnitř bedny vydržela být až 16 hodin denně. Z pozdější výpovědi vyplula na povrch skutečnost, že v tomto zařízení pobývala po dobu dvou měsíců z celkových čtyř. Zjištěno bylo také, že ji její věznitel nejen takto mučil, ale také znásilňoval.³³¹

Tento sadistický vrah a jeho příběh otřásl nejen obcí Zruč-Senec, ale také širokým okolím. Domov Huberta Pilčíka se tak stal nežádanou atrakcí obce, do níž se začaly sjíždět davy lidí z Plzně i z daleka, pod záminkou uvidět dům a místo, kde se odehrávaly tyto hrůzostrašné činy.

Proces s Hubertem Pilčíkem byl dlouho očekáván. Vyšetřovány byly i další osoby ve spojitosti s Pilčíkem, které s ním přišly do kontaktu. Vrah Pilčík se ale ve vazbě při čekání na soud oběsil, a tím zůstala velká část tohoto případu neosvětlena.³³² Příčinou smrti bylo udušení, neboť nedopatřením dostal ve věznici dva kapesníky, které svázal a oběsil se na nich.³³³ Případ je specifický mimo jiné právě tím, že bez vrahova dalšího doznání, se nikdy nepodařilo zjistit, kolik lidí Pilčík při své činnosti „převaděče“ zavraždil.³³⁴ Po Pilčíkově smrti se objevila rovněž zajímavá teorie o tom, že mohl být tajným spolupracovníkem StB při provokační akci *Kámen*, jejíž cílem bylo odhalení převaděčů a ostatních lidí, kteří usilovali o ilegální přechod hranic.³³⁵ Pilčíkova manželka Antonie byla 12. března 1952 odsouzena za napomáhání ke spáchání trestného činu opuštění republiky. Důsledkem bylo odnětí svobody na dobu pěti let, ztráta čestných práv občana na deset let a propadnutí celého majetku.³³⁶ Zajímavostí je, že jelikož nebyl o jeho

---

³³¹ SLUŠNÝ, *Nejděsivější československé zločiny*, s. 18–19.

³³² Obecní úřad Zruč-Senec, pamětní kniha obce Sence, kniha II., 1929–1970, s. 147.

³³³ SLUŠNÝ, *Černá kniha českých bestiálních vražd: nejslavnější kriminální případy dvacátého století*, s. 26.

³³⁴ HRUŠKA, *Převedu vás...Na onen svět!: případy z poválečného pohraničí*, s. 8.

³³⁵ Tamtéž, s. 26.

³³⁶ Tamtéž, s. 29–30.

tělo projeven z řad příbuzných žádný zájem, byly jeho ostatky použity pro lékařské a vědecké účely. Pilčíkova hlava je tak uložena v plzeňském Ústavu soudního lékařství.³³⁷

Václav Rousek

Dalším známým případem v poúnorovém období se stala kauza vojína Václava Rouska. Rousek se narodil 4. září 1926 v Zahájí na jihu Čech. Již v mladém věku v roce 1942 byl vyhozen ze studia na Vyšší škole rybářské v Bosňanech kvůli krádeži lístků na maso a následně dokonce skončil ve vězení, ze kterého vyšel po půl roce.³³⁸ Dle archivních záznamů byl zadržen znovu v roce 1947 za neoprávněné držení zbraně a vydávání se za partyzána před jemu neznámými mladíky. Následně byl však propuštěn na svobodu.³³⁹ Později se vyučil krejčím a v roce 1948 narukoval.³⁴⁰ Po dobu své vojenské služby pobýval v Košicích, kde přišel do kontaktu s Janem Sukovským. Sukovský byl obuvníkem a Rousek mu začal prodávat ukradenou vojenskou kůži. Při vzájemné spolupráci nabídl obuvník Rouskovi další možný přivýdělek, převedení dvou osob za hranice, do americké okupační zóny v Německu.³⁴¹

Již po seznámení s obuvnickými pomocníky Kandráčem a Majančíkem, vymyslel Rousek lstivý vražedný plán, který měl v úmyslu provést. Pečlivě se na něj připravil, v Košicích zakoupil sekeru, kterou následně sám nabrousil. Oba muže předem upozornil, že s sebou musí vzít každý minimální částku 10.000 Kčs. Na onen den si vyžádal dovolenky do Českých Budějovic a Vimperka, jež zfalšoval.³⁴²

V domluvený čas se sešel s oběma muži, od kterých jako zálohu dostal 22.000 korun československých. Dále společně odjeli do Vimperka, aby se tak přiblížili česko-bavorské hranici. Cesta ke hranici vedla lesem, tehdy Rousek přišel se záminkou, že

---

³³⁷ SLUŠNÝ, *Černá kniha českých bestiálních vrahů: nejslavnější kriminální případy dvacátého století*, s. 26.

³³⁸ PEJČOCH, Ivo, *Vojáci na popravišti: vojenské osobnosti, popravené v Československu z politických nebo kriminálních důvodů v období 1949–1985*, Cheb 2011, s. 379.

³³⁹ Archiv bezpečnostních složek, fond Odbor politického zpravodajství MV (2M), sign. 2M: 10789, osobní spisy, Plzeň 7. 1. 1950, f. 2.

³⁴⁰ PEJČOCH, *Vojáci na popravišti: vojenské osobnosti, popravené v Československu z politických nebo kriminálních důvodů v období 1949–1985*, s. 379.

³⁴¹ Archiv bezpečnostních složek, fond Správa vyšetřování StB – vyšetřovací spisy (dále jen ABS, fond V/ČB), sign. V-1350 ČB, vyšetřovací spis Rousek Václav, 1. svazek, Písek 24. 5. 1951, f. 7.

³⁴² Tamtéž, f. 5.

převeze muže jednotlivě, aby tak nepadlo podezření. Muži o jeho lsti neměli ani tušení, a tak souhlasili a jeden z nich s ním odešel.³⁴³ Zanedlouho, když už nebyli v dohledu, vytáhl Rousek sekeru a udeřil s ní Majančíka do hlavy. Následně mu také prosekl hrdlo, a ještě mu zasadil ránu do levé strany prsou. Posléze bezvládného muže svlékl, vzal oblečení a odvlékl jej do blízkého maliniště. Po návratu k druhému muži, který čekal na okraji lesa, jej ubezpečil, že jeho přítel je již bezpečně za hranicí, a ještě spolu stihli chvíli posedět a vykouřit cigaretu. Poté, co se vydali společně na cestu ke hranici se však opakovala úplně stejná situace. Rousek své oběti zasadil rány sekerou do hlavy, a pro jistotu přeťal tepny v hrdle. Kandráčovu mrtvolu shodil do potoka, poté oblečení obou mužů pohodil v lese a osobní doklady spálil. Po svém činu se vydal do Českých Budějovic za svou manželkou. Později se vrátil zpět k oddílu v Košicích.³⁴⁴

2. července 1950 ohlásil jistý holič Vítovec, který pocházel z Vimperka, nalezení aktovky a zakrvácených šatů. Tyto věci měli najít další spoluobčané v mělkém potoce. Místní vrchní strážmistr SNB hlásil následně tuto informaci veliteli ve Vimperku a do zmíněné oblasti byla vyslána hlídka. Ta našla ve vzdálenosti 200 m od sebe dvě mrtvá mužská těla.³⁴⁵ V lese byl nalezen také vojenský opasek, který ležel přibližně sedm metrů od těl. Nedaleko nich se našlo rovněž další oblečení, které patřilo jednomu z nich. Aktovka s oblečením nalezená místními občany u potoka, tudíž patřila tomu druhému. Díky tomu, že nalezené oblečení neslo značku jedné z amerických textilek a také kvůli nálezu vojenského opasku, vznikla hypotéza, že se jedná o agenty americké služby CIC, což se neprokázalo.³⁴⁶ Podezření na vojína Rouska padlo díky svědectví a popisu pochybné osoby několika vojíny z vimperské posádky, kteří viděli jistého vojína, jenž odjížděl téhož dne vlakem z Vimperka, a jehož chování a nepředpisové oblečení se jim zdálo podezřelé.³⁴⁷ Důležitým poznatkem se stal, ale fakt, že onen voják neměl klasický

---

³⁴³ PEJČOCH, *Vojáci na popravišti: vojenské osobnosti, popravené v Československu z politických nebo kriminálních důvodů v období 1949–1985*, s. 379.

³⁴⁴ ABS, fond V/ČB, sign. V-1350 ČB, vyšetřovací spis Rousek Václav, 1. svazek, České Budějovice 11. 9. 1950, f. 77–78.

³⁴⁵ ABS, fond V/ČB, sign. V-1350 ČB, vyšetřovací spis Rousek Václav, 2. svazek, Vimperk 2. 7. 1950, f. 24–25.

³⁴⁶ HRUŠKA, Emil, *Vraždy v pohraničí: kriminální případy z let 1927–1956*, Praha 2018, s. 163–164.

³⁴⁷ ABS, fond V/ČB, sign. V-1350 ČB, vyšetřovací spis Rousek Václav, 2. svazek, České Budějovice 21. 7. 1950, f. 92.

vojenský opasek, nýbrž pouze běžný civilní. Poslední stopou k vrahovi byla jeho dovolenka, kterou ve vlaku předkládal k získání slevy na jízdném, jeden z tamějších vojínů si totiž všiml výchozí stanice, a tou byly právě Košice.³⁴⁸ 12. července 1950 byl v Košicích zatčen příslušníky SNB.³⁴⁹

Následovala obžaloba, která obsahovala více provinění, které měl Rousek spáchat. V první řadě se jednalo o úmyslné usmrcení dvou osob, které provedl obzvlášť surovým způsobem. Vraždu vykonal 1. července roku 1950 kolem 23. hodiny v lesíku zvaném Vodník ve Vimperku. Oběti Alexandra Kandráče a Štefana Majančáka rovněž okradl. Dále obžaloba poukazovala na krádeže spáchané mezi lety 1949-1950, kdy dotyčný při jedné krádeži odcizil v natěračství přenosný psací stroj, štetce, plnicí pero, cigarety a nějakou hotovost. Při dalších zločinech ukradl také fotoaparát, automatickou pistoli, civilní oblečení a opakovaně množství podrážkové kůže.³⁵⁰ Dalším přečinem bylo např. zfalšování zbrojního lístku či opakovaná neoprávněná vystavení dovolenek. Dle soudních dokumentů se ke všem činům Rousek doznal. Ve všech zločinech hrála největší roli touha po penězích.³⁵¹

Verdikt při soudním procesu u nižšího vojenského soudu v Písku byl jasný, za krádež, napomáhání ke zločinu velezrady, vyzvědačství a dvojnásobnou vraždu byl voják Rousek odsouzen k trestu smrti.³⁵² Poprava se konala 25. srpna 1951 na dvoře pražské věznice Pankrác.³⁵³ Až do rozhodnutí, které provedl státní prokurátor, pobýval Rousek ve vazbě vojenské věznice v Košicích.³⁵⁴ Jeho manželka uvedla, že o vraždách spáchaných Rouskem nic nevěděla a na svém tvrzení setrvala i při dalších konfrontacích. V lékařském posudku obviněného bylo uvedeno, že se jedná o psychopata s morálním defektem, jenž je ale odpovědný za své činy, neboť netrpí žádnou duševní chorobou.³⁵⁵

---

³⁴⁸ HRUŠKA, *Vraždy v pohraničí: kriminální případy z let 1927–1956*, s. 165–166.

³⁴⁹ PEJČOCH, *Vojáci na popravišti: vojenské osobnosti, popravené v Československu z politických nebo kriminálních důvodů v období 1949–1985*, s. 379.

³⁵⁰ ABS, fond V/ČB, sign. V-1350 ČB, vyšetřovací spis Rousek Václav, 1. svazek, Písek 12. 1. 1951, f. 4.

³⁵¹ Tamtéž, s. 5.

³⁵² ABS, fond V/ČB, sign. V-1350 ČB, vyšetřovací spis Rousek Václav, 1. svazek, Písek 25. 7. 1950, f. 2.

³⁵³ PEJČOCH, *Vojáci na popravišti: vojenské osobnosti, popravené v Československu z politických nebo kriminálních důvodů v období 1949–1985*, s. 379.

³⁵⁴ ABS, fond V/ČB, sign. V-1350 ČB, vyšetřovací spis Rousek Václav, 1. svazek, Praha 22. 7. 1950, f. 3.

³⁵⁵ Tamtéž, f. 9.

6 StB a provokační akce

Státní bezpečnost (StB) byla jedním z pilířů komunistického režimu a měla významnou roli v oblasti ochrany totalitního systému a v udržení mocenských pozic a monopolu strany.³⁵⁶ Státní bezpečnost hledala cesty k proniknutí přímo do prostředí svého nepřítele a nadále zdokonalovala svou kontrarozvědnou činnost. Za tímto účelem začali podnikat provokaci zvanou akce *Kámen*, která byla zaměřena především proti československým občanům, kteří ilegálně prchali po únorovém převratu za hranice do americké okupační zóny v Německu.³⁵⁷

Důležitou součástí pro uspořádání a organizaci těchto akcí byli agenti StB v roli provokatérů. Mezi nejčastěji zmiňovaná jména patří Emil Orovan, Evžen Abrahamovič alias *Dr. Breza* a Amon Tomašoff.³⁵⁸

6.1 Agenti „provokatéři“

Emil Orovan

Emil Orovan se narodil roku 1923 do rodiny úředníka. Dříve sloužil v západní armádě, kde dosáhl hodnosti poručíka.³⁵⁹ V prosinci roku 1945 nastoupil ke Sboru národní bezpečnosti. Do června 1946 pracoval v oblastní kriminální úřadovně v Praze, později v Zemském odboru bezpečnosti II. Roku 1949 byl převelen ke kriminální ústředně.³⁶⁰ Také Orovan pracoval pod krycími jmény, jež byly např. *Oliva* nebo *Oto*. Dále užíval krycí šifru *A-I-D*.³⁶¹ Po konci provokačních akcí StB byl Orovan hlavním recepčním a rezidentem StB v pražském hotelu Alcron. Dnes se zde nachází hotel Radisson Blu. Tam nadále asistoval při akcích zaměřených na západní občany v hotelu. Koncem 60. let zmizel, dosud zcela důvěryhodný agent Orovan společně s manželkou do Izraele, odkud se již nevrátili.³⁶²

---

³⁵⁶ KAPLAN, *Protistátní bezpečnost: 1945–1948*, s. 11.

³⁵⁷ JÍLEK, s. 18.

³⁵⁸ LUKEŠ, s. 46.

³⁵⁹ ABS, fond Personální spisy MV, sign. 2441/22, Emil Orovan, Praha 8. 5. 1950, f. 10.

³⁶⁰ ABS, fond Personální spisy MV, sign. 2441/22, Emil Orovan, Praha 2. 5. 1950, f. 67.

³⁶¹ JANDEČKOVÁ, *Kámen: svědectví hlavního aktéra akce „falešné hranice“ u Všerub na Domažlicku*, s. 113.

³⁶² LUKEŠ, s. 46.

Evžen Abrahamovič

Evžen Abrahamovič, narozen 8. 7. 1921, byl dle dokumentu z roku 1951 Ústředního sekretariátu KSČ od roku 1947 ve službách KSČ. V této službě se osvědčil, např. při likvidaci jedné z nepřátelských skupin, po níž se stal díky zranění částečným invalidou.³⁶³ Kádrový posudek o něm vypovídal, že pocházel z kulacké rodiny, tudíž nebyl zvyklý na kontakt s dělnickou třídou. Vyrůstání v rodině kulaka na něm rovněž zanechalo značné následky, jak po stránce charakterové, tak i po té politické. Celkově bylo shrnuto, že je dobrým a výkonným pracovníkem, ale v otázce politické má co dohánět.³⁶⁴ Ze záznamu z listopadu roku 1948 vyplývá, že byl Abrahamovič zástupcem Emila Orovana, který byl vedoucím jistého tajného oddílu.³⁶⁵ Jeho krycí značkou byl kód A-I-Z.³⁶⁶ Jako krycí jméno používal přezdívku *Dr. Breza*.

Jedna z obětí akce *Kámen* rovněž podala svědectví o postupu a chování Abrahamoviče při výkonu své práce. Dle jejích slov jistý doktor vedl celou skupinu. O tomto právnickém titulu však pochybovala, neboť se Abrahamovič nejevil jako odborník a výslechy nebyly zrovna psychologického rázu. Vyšetřovat dle jejího názoru neuměl, ale ukázal alespoň kousek lidskosti tím, že se s ní několikrát rozdělil o svačinu. Následně ale uvedla, že to byl stejný sadista jako ostatní, neboť jí přislíbil k svátku donést salám a kořalku, což nesplnil. Změně pohledu na *Dr. Brezu* však mohla pomoci také skutečnost ohledně praktik při výsleších, které nešly podle jeho představ. Doznání totiž probíhaly s pomocí fyzického násilí, které sice nevykonával přímo on, ale dělo se tak na jeho popud.³⁶⁷

Dle další výpovědi byl Abrahamovič ve své práci velmi schopným, rozhodným a důkladným organizátorem. S agentem Tomašoffem se měl údajně znát již z dětství, neboť oba dva pocházeli z východního Slovenska. 1. října 1949 byl Abrahamovič zasažen při jedné přestřelce mezi dvěma tajnými skupinkami StB. Celá situace vznikla nedopatřením

---

³⁶³ ABS, fond Personální spisy MV, sign. 1585/21, Evžen Abrahamovič, Praha 29. 6. 1951, f. 21.

³⁶⁴ ABS, fond Personální spisy MV, sign. 1585/21, Evžen Abrahamovič, Praha 29. 11., f. 22.

³⁶⁵ ABS, fond Personální spisy MV, sign. 1585/21, Evžen Abrahamovič, Praha 22. 11. 1948, f. 49.

³⁶⁶ JANDEČKOVÁ, *Kámen: svědectví hlavního aktéra akce „falešné hranice“ u Všerub na Domažlicku*, s. 113.

³⁶⁷ JANDEČKOVÁ, Václava, *Falešné hranice: akce „Kámen“: Oběti a strůjci nejutajovanějších zločinů StB 1948–1951*, Praha 2018, s. 197–198.

při snaze obou skupin zadržet cizího agenta. Jednalo se o střelná zranění v oblasti srdce, žaludku a zápěstí. Od roku 1951 odešel do trvalé výslužby.³⁶⁸ To znamenalo, že jeho další možné oběti byly před ním uchráněny, ale akce *Kámen* nebyla ještě zdaleka ukončena, neboť zde bylo mnoho dalších aktérů v různých pohraničních krajích, kteří měli zájem, aby pokračovaly. Aktivitu v podobných akcích, ať již zpovzdálí, nelze vyloučit ani u Abrahamoviče, který svou schopnost organizování léček dozajista nezapomněl.³⁶⁹ Tak jako Orovan si Abrahamovič užil dlouhý život, při němž později zastával funkci ředitele obchodního domu. Jejich činy nestihly být potrestány.³⁷⁰

Amon Tomašoff

Amon Tomašoff se narodil v 13. února 1922 v Bratislavě do bohaté rodiny židovského právníka. Krátce studoval ve Velké Británii, čehož zanechal kvůli ztrátě finanční podpory z domova, způsobené mnichovskou krizí. V Anglii poté nadále pracoval v zemědělství. Když vypukla válka, vstoupil do norského loďstva. Po válce pobýval již v Praze, kde do roku 1949 údajně pracoval jako novinář.³⁷¹ Od roku 1946, ale působil v Zemském odboru bezpečnosti II., kam byl doporučen Augustinem Schrammem, jenž zastřešoval vojenskou agendu na ÚV KSČ.³⁷² Zde se také seznámil se svým nadřízeným Emilem Orovanem, se kterým navázal blízký vztah. Ačkoli byl Tomašoff posléze propuštěn, Orovan jej využíval jako agenta pod krycím jménem *Tony* a značkou *F-7*.³⁷³ Hlavní náplní jeho práce bylo přinášet informace o cizincích v Praze, kde sledoval především příslušníky americké armády a CIC.³⁷⁴

Na podzim roku 1948 se začal podílet na provokačních akcích *Kámen*. Zde sehrál svou roli v podobě amerického důstojníka, v níž se střídal s Abrahamovičem, jelikož uměli dobře anglicky. Při tomto maskování si často lepil i knírek.³⁷⁵ Amon Tomašoff,

---

³⁶⁸ JANDEČKOVÁ, *Falešné hranice: akce „Kámen“*. Oběti a strůjci nejutajovanějších zločinů StB 1948–1951, s. 254–255.

³⁶⁹ Tamtéž, s. 16.

³⁷⁰ LUKÉŠ, s. 46.

³⁷¹ TOMEK, Prokop, *Amon Tomašoff – dobrodruh ve službách komunistů*. In: *Securitas Imperii* 12, 2005, s. 5–6.

³⁷² TOMEK, *Amon Tomašoff – dobrodruh ve službách komunistů*, s. 7.

³⁷³ Tamtéž, s. 8.

³⁷⁴ Tamtéž, s. 11.

³⁷⁵ Tamtéž, s. 17–18.

jeden z hlavních aktérů akce *Kámen* a falešný americký důstojník, zemřel brzy po konci těchto provokačních akcí. V lednu roku 1953 podlehl mozkovému nádoru.³⁷⁶

6. 2 Akce *Kámen*

Akce *Kámen* se stala jednou z nejlstivějších provokací StB, která započala ihned po únorovém převratu v období budování a upevňování komunistické moci v zemi. Tato metoda byla praktikována Sovětskou vojenskou kontrarozvědkou již v poválečném Německu v zaměření se na své vojáky. Provokační akce v Československu se tedy odehrávala dle sovětského vzoru.³⁷⁷ Kdo byl skutečným strůjcem této provokační akce v Československu, však není jisté. Jeden z nadřízených Evžena Abrahamoviče tvrdil, že s tímto návrhem jako první přišla jistá osoba, která působila ve Státní bezpečnosti v Plzni, tou měl být dokonce tamější krajský velitel StB JUDr. Josef Stehlík. Jiné tvrzení zase odhaluje jako autora přímo Evžena Abrahamoviče. Samotné označení akcí termínem *Kámen* nebo taktéž *Kameny* bylo používáno až koncem roku 1948. Předtím nesla každá jednotlivá akce svůj krycí název.³⁷⁸

Ohledně průběhu akce. Jednalo se o dovezené skupinky fingovaných převaděčů z Prahy či vyzvednutých na smluveném místě do pohraničí, které měly za úkol zmást případné uprchlíky. Dále byla zřízena falešná hranice, která ovšem vypadala jako skutečná. Pravá státní hranice byla však v bezpečné vzdálenosti. U zinscenované hranice pak docházelo k předstíraným situacím, nejčastěji k dopadení skupinky uprchlíků pohraniční hlídkou SNB, kdy se ale převaděči jako náhodou povedlo uniknout nebo běžence navedl k budově, která měla americkou vlajku. Emigranti tudíž předpokládali, že se jedná o úřadovnu americké vojenské kontrarozvědky.³⁷⁹ Dle popisu jedné z inscenovaných amerických úřadoven samotným Liškou, ji lze popsat jako místnost s kachlovými kamny, ze kterých se vydávalo příjemné teplo. Na skříni byl na odiv velký obraz amerického prezidenta Trumana, na němž byla zavěšena americká vlajka. V místnosti dále nechyběly ani detaily v podobě láhve whisky se skleničkami,

---

³⁷⁶ LUKEŠ, s. 46.

³⁷⁷ Tamtéž, s. 40.

³⁷⁸ JANDEČKOVÁ, *Falešné hranice: akce „Kámen“*. *Oběti a strůjci nejutajovanějších zločinů StB 1948–1951*, s. 17–18.

³⁷⁹ JÍLEK, s. 18.

americkými cigaretami, americkými knihami a dalšími drobnostmi, které měly navodit atmosféru pravé americké kanceláře důstojníka CIC.³⁸⁰

Uvnitř budovy proběhl výslech utečenců opět falešným americkým důstojníkem, kdy jim byl, pro lepší uvěřitelnost, předložen také dotazník a žádost o poskytnutí politického azylu. Poté exulanti, při své smůle, vylíčili svou protistátní činnost, často doplněnou i o své přátele, příbuzné a spolupracovníky, o kterých podali rovněž i identifikaci. Uniformy americké armády zapůjčila agentům StB pražská divadla či divadlo v Plzni, tato skutečnost také dodala lepší autentičnost. Po výslechu měli přejít do amerického uprchlického tábora, ale opět nějakým „nedopatřením“ byli zavedeni na československé území, kde je tamější hlídka dopadla, nebo na údajném německém území došlo k přepadení hlídkou SNB a následně byli uprchlíci zatčeni a dovedeni zpět do ČSR.³⁸¹ Jednou z další možností byla také sehraná scénka, kde jim na této úřadovně byla vyslovena nedůvěra, a tak byli uprchlíci vráceni na hranice. Tam až je „náhodně“ dopadla StB.³⁸²

Jejich osud byl poté zpečetěn vyšetřováním StB, které pro jejich obvinění použilo samotné výpovědi utečenců. Následně byli odsuzováni k vysokým trestům odnětí svobody. Tak jako někteří z převaděčů se i příslušníci StB obohacovali při těchto akcích a zatčené okrádali. Cennosti získané po zatčení uprchlíků tedy mnohdy skončily v kapsách aktérů této lsti. To znamenalo, že většina ze zabaveného majetku a peněz nebyla zaregistrována, tudíž nebyla uložena do státní pokladny, jak tomu mělo být. Z informací ohledně provádění těchto akcí také vyplula na povrch skutečnost, že výběr těchto „obětních beránků“ vzešel z jejich majetkových poměrů, tedy ze ziskovosti. Někteří byli k přijetí nabídky pomoci o ilegální útěk dokonce donuceni.³⁸³ Mezi známou skupinku, která se dle svědectví měla často obohacovat při těchto akcích, patřili především právě zmínění blízcí spolupracovníci a přátelé, jež spojoval i židovský původ – Tomašoff, Abrahamovič a Orovan.³⁸⁴

---

³⁸⁰ JANDEČKOVÁ, *Kámen: svědectví hlavního aktéra akce „falešné hranice“ u Všerub na Domažlicku*, s. 53.

³⁸¹ JÍLEK, s. 18.

³⁸² VEBER, s. 169.

³⁸³ LUKEŠ, s. 44.

³⁸⁴ TOMEK, *Amon Tomašoff – dobrodruh ve službách komunistů*, s. 10.

Provokační charakter činnosti StB byl znatelný i v umělém vytváření protistátních skupin, jelikož tito falešní agenti nečekali pouze na zájemce o převedení za hranice, ale i iniciovali protistátní smýšlení a převádění. Tato strategie byla zavedena především ve Všerubech, poblíž Chebu, Mariánských Lázní, Domažlic a dalších oblastech.³⁸⁵

6.3 Lokalita u Všerub

Americké zpravodajské služby se ale o komunistické inscenaci americké základny a celé akci *Kámen* dozvěděly v celku rychle. 15. června 1948 podaly proti této aktivitě StB protestní nótu. Československé úřady ji však odmítly s popřením existence jakékoliv podobné akce. Informace ohledně celé provokace sdělil americkým orgánům Stanislav Liška, šéf policejní stanice ve Všerubech.³⁸⁶

Dle Liškovi výpovědi ho jednoho dne navštívil Evžen Abrahamovič, který se však představil pod jménem Dr. Evžen Breza, a jistý Jonny. Při společném rozhovoru mu Abrahamovič oznámil, že byl vybrán jako zprostředkovatel státní akce, při níž bude převádět občany přes falešnou hranici a následně již budou zařízena další opatření a jejich výsledky. Po domluvě se poté Abrahamovič s Liškou přesunuli k pohraničním mezníkům obce Myslív, kde si první zmíněný vytvořil podrobný plán oblasti a následně odjel zpět do Prahy. Liškovi bylo dále oznámeno, že bude spolupracovat přímo s Jonnym, který je napojen na StB, jenž následně převzal kontrolu nad celou organizací.³⁸⁷ Identita agenta Jonnyho zůstávala dlouho záhadou. Jak se ukázalo, Jonny se jmenoval pravým jménem František Hejný.³⁸⁸ V tuto chvíli však Abrahamovič ještě nevěděl, že se mu zrovna podařilo naverbovat účastníka tajné odbojové činnosti.³⁸⁹ Prvními oběťmi fingované akce se stali již zmínění Prošvicovi, jejich čtyři členy rodiny Liška dovedl 23. dubna 1948 v roli převaděče na falešnou hranici poblíž hráze Myslívského rybníka. Právě tento den můžeme datovat jako počátek akcí *Kámen*, neboť se jednalo o první pokus této provokace v československo-německém pohraničí. Za údajnou hranicí si rodinu poté převzali Liškovi podřízení, kteří byli převlečeni do německých uniforem. Uprchlíky však vedli

---

³⁸⁵ JÍLEK, JÍLKOVÁ, s. 23.

³⁸⁶ LUKEŠ, s. 44.

³⁸⁷ JANDEČKOVÁ, *Kámen: svědectví hlavního aktéra akce „falešné hranice“ u Všerub na Domažlicku*, s. 40–41.

³⁸⁸ Tamtéž, s. 44.

³⁸⁹ LUKEŠ, s. 45.

zpět do vnitrozemí. Poté se odehrála scénka na „německé“ celnici, kde Prošvic vyplnil dotazník a rodině bylo řečeno, že se již nacházejí v Bavorsku. Následně byli ale převezeni do Všerub na policejní stanici, kde již byli zatčeni. Celá tato prvotní tajná akce nesla krycí název *Jonny*.³⁹⁰

Jak byla zpráva o prováděné provokační akci americké zpravodajské službě rychlá, tak byla i jednoznačná stopa vedoucí k Liškovi. Ukázalo se totiž, že Spojené státy americké jsou ohledně této akce podrobně informovány, že zrádce musí být přímo někdo ze skupiny ve Všerubech, kde byl kolektiv už tak malý. Obvinění nakonec padlo na Lišku, který byl následně zatčen.

Akce *Kámen* byla prováděna až do doby, kdy před ní varovala rozhlasová stanice Svobodná Evropa. V jejím hlášení se upozorňovalo na konkrétní oblasti, kde je tato akce často zinscenována, na osoby, kterým se nemá věřit, jako byl např. *Dr. Evžen* či se popisovaly fingované úřadovny a konkrétní tragické případy.³⁹¹ Účelem akce *Kámen* měla být především zpravodajská činnost, při které by se StB dozvěděla mnoho informací o cizích zpravodajských službách a jejich plánech. Reálným důsledkem se ale akce zvrhla v masové nekontrolovatelné odstraňování nepohodlných občanů, při němž docházelo i k jejich okrádání.³⁹²

6. 4 Závěrečná léta

Mezi lety 1948–1954 mělo, dle údajů Ministerstva bezpečnosti, při přestřelkách na česko-bavorské hranici zemřít 113 mužů z řad SNB. 1200 agentů agentů-chodců mělo být zadrženo v období 1951–1952. Celkový počet lidí, kteří se snažili o přechod hranice v krátkém období únor–červen 1948, dosahuje na přibližné číslo 3 tisíce. Následně se toto číslo výrazně zvedá, v roce 1951 je již citáno na více než 11 tisíc osob. Polovina z těchto lidí, však měla být údajně zadržena bezpečnostní správou hranic. Pravdivost těchto údajů ale nemůžeme jednoznačně doložit, neboť nejsou k dispozici objektivní materiály.³⁹³

---

³⁹⁰ JANDEČKOVÁ, *Falešné hranice: akce „Kámen“*. *Oběti a strůjci nejutajovanějších zločinů StB 1948–1951*, s. 9.

³⁹¹ LUKEŠ, s. 45.

³⁹² JANDEČKOVÁ, *Akce "Kámen" – Všeruby 1948: Nová odhalení v případě falešné hranice Evžena Abrahamoviče*, s. 77.

³⁹³ JÍLEK, s. 17.

Postupem času se činnost zahraničních zpravodajských služeb, díky stále větší infiltraci komunistů, utlumila. Mezi lety 1954–1956 tak dochází k postupnému úpadku aktivit kurýrů a převaděčů.³⁹⁴ Státní bezpečností je uváděno, že v období 1950–1960 měla v povědomí 2.299 osob, které byly napojeny na americkou zpravodajskou službu. Z toho bylo zatčeno 199 kurýrů neboli agentů-chodců a 17 z nich popraveno a další zastřeleni přímo v terénu při zatýkacích akcích.³⁹⁵ Odbojové skupiny však nadále přežívaly.

Rok 1956 byl pro Sovětský svaz a jeho ovládané satelity velmi napjatý, neboť po Stalinově smrti roku 1953 neměli situaci tak pevně v rukou. Zahraniční rozhlas poslouchalo stále více lidí a začali se bouřit i dělníci, kteří prováděli různé stávkové akce.³⁹⁶ Nepřehledná situace je dovršena XX. sjezdem sovětských komunistů, kde v únoru 1956 byl odsouzen kult Stalina a jeho zločinů jeho nástupcem Nikitou Sergejevičem Chruščovem. Protest proti komunistické nadvládě pokračoval, i když ne přímo v Československu, ale v Maďarsku a Polsku proběhla povstání, která byla následně potlačena.³⁹⁷ Rokem 1956 a nezasáhnutím Západu do Maďarského povstání bylo také jasné, že k otevřenému střetu mezi Západem a Východem nedojde. Hranice se tak stávala pro ilegální přechody definitivně nepropustnou. Docházelo ale k otevírání řad legálních cest, což nebylo dříve běžné, proto se začaly zpravodajské služby orientovat tímto směrem.³⁹⁸ V období Chruščova a této destalinizace došlo tedy k jistému zmírnění represí za protistátní činnost, uvolnění a liberalizaci pasové politiky. Avšak jen ve velmi malé míře.³⁹⁹ Změna při odsouzení za ilegální útěk z republiky spočívala v tom, že obžalovaný nebyl souzen za velezradu, ale „pouze“ za nedovolené opuštění země. Postih za tento trestný čin zůstal nezměněn.⁴⁰⁰

Rok 1960 následně završil první etapu výstavby socialismu v Československu a stal se mezníkem mezi nejrůznějším obdobím komunistické vlády a tzv. procesem demokratizace. Základem a právním zakotvením pro novou éru se stal dokument přijatý

---

³⁹⁴ VEBER, s. 164.

³⁹⁵ TOMEK, *Na frontě studené války: Československo 1948–1956*, s. 22–23.

³⁹⁶ VEBER, s. 266–267.

³⁹⁷ Tamtéž, s. 268–269.

³⁹⁸ TOMEK, *Na frontě studené války: Československo 1948–1956*, s. 92–93.

³⁹⁹ RYCHLÍK, Jan, *Překračování hranic a emigrace v Československu a východní Evropě ve 20. století*. In: *Securitas Imperii* 29, 2016, 2, s. 28–29.

⁴⁰⁰ RYCHLÍK, s. 30.

téhož roku – *Ústava československé socialistické republiky*.⁴⁰¹ Ta byla přijata konkrétně 11. července 1960.⁴⁰²

V téže roce byla rovněž vyhlášena rozsáhlá amnestie prezidenta Antonína Novotného z 9. května 1960.⁴⁰³ Tato amnestie, při níž se také promíjely peněžité tresty a ztráta čestných práv občana, se vztahovala i na ty, kteří neoprávněně opustili republiku. Nyní se mohli beztrestně vrátit. Pro představu, zpět do republiky se do 20. července roku 1960 tehdy vrátilo 18 osob. Amnestie rovněž platila pro vězně, kteří si odpykávali svůj trest za napomáhání agentům cizích rozvědek, např. opatřováním špionážních zpráv či poskytnutím jídla a střechy nad hlavou. Teroristé, organizátoři nebezpečných protistátních skupin, osoby, které zapříčinily něčí úmrtí a přímí agenti zahraničních bezpečnostních služeb byli však z amnestie vynecháni.⁴⁰⁴ Amnestie se celkově týkala 212.845 osob.⁴⁰⁵ Při této amnestii byli propuštěni mimo jiné vězně také členové sušického odboje František Rejšek,⁴⁰⁶ Arnošt Stránský⁴⁰⁷ či Josef Wolf.⁴⁰⁸ Z klatovského odboje Jan Štok,⁴⁰⁹ Anna Havlíčková⁴¹⁰ či další ze skupiny Františka Havlíčka.⁴¹¹ Na Jana Prantla se díky střelbě na příslušníka SNB amnestie nevztahovala. Byl totiž kvůli tomuto činu považován za teroristu.⁴¹²

---

⁴⁰¹ KAPLAN, *Únor 1948: komentované dokumenty*, s. 299–300.

⁴⁰² RYCHLÍK, s. 31.

⁴⁰³ Tamtéž, s. 42.

⁴⁰⁴ ROKOSKÝ, Jaroslav, *Amnestie 1960*. In: *Paměť a dějiny* 5, 2011, 1, s. 43–44.

⁴⁰⁵ ROKOSKÝ, s. 49.

⁴⁰⁶ ŠTANCL, s. 333.

⁴⁰⁷ Tamtéž, s. 347.

⁴⁰⁸ Tamtéž, s. 375.

⁴⁰⁹ Tamtéž, s. 355.

⁴¹⁰ Tamtéž, s. 271.

⁴¹¹ Tamtéž, s. 327.

⁴¹² Tamtéž, s. 48.

7. Závěr

Aktuálnost zvoleného tématu diplomové práce je nesporná, neboť se tato nedávná historie dotýká většiny z nás skrze svědectví našich rodičů a prarodičů. Konec 40. let a 50. léta se vyznačoval postupným nárůstem komunistické moci, z čehož pramení i československá orientace na Sovětský svaz.

Po ukončení druhé světové války spadlo Československo do sovětské sféry vlivu, čemuž se podřídilo celkové budoucí směřování země. Vliv Sovětského svazu na ČSR vyvrcholil únorovým převratem, kterým se komunisté definitivně dostali k moci v zemi a zůstali u ní několik desítek let. Reakce těch, kteří neuvěřili propagandistickým slibům režimu, po uchopení moci, realizaci postupných čistek ve společnosti či budování železné opony, ztělesnil tzv. třetí odboj. Vznikal spontánně a od roku 1948 kontinuálně navázal na odboj druhý, protinacistický.

Z výkladu diplomové práce je zřejmé, že jeho aktivita byla oprávněná a hledala pouze spravedlnost v podobě demokratického zřízení státu, ve kterém můžou žít jako svobodní lidé. Od sklonku 40. let začaly probíhat vysoce medializované politické procesy, které měly demonstrovat nedotknutelnou komunistickou moc a zastrašit obyvatele před pácháním protistátních činností. Ani to, ale mnohé účastníky odbojových skupin neodradilo od ilegálních aktivit proti stávajícímu režimu.

Ačkoli bylo zakázáno vycestovat do západních zemí a byl znemožněn volný pohyb v pohraničním pásmu, existovali tací, kteří se nebáli zabezpečení hranic hlídaných od roku 1949 Pohraniční stráží. Převaděči a kurýři zahraničních bezpečnostních služeb, někdy spojeni ve stejné osobě, pomáhali v útěku mnohým emigrantům, pro něž byla situace v zemi nebezpečná či již nesnesitelná. V mnoha pohraničních územích prováděly tyto převody velké převaděčské organizace, které operovaly na rozsáhlém území a měly vazby na příslušníky zahraničních zpravodajských služeb, především na americké agenty CIC A MIS. Musely se však vypořádat nejen s neustálým dohledem StB, pod kterým mnozí z nich byli, ale také s provokačními akcemi pořádanými samotným StB, které měly sloužit jako návnada pro uprchlíky, agenty-chodce, převaděče a pro další odpůrce režimu. Tyto fingované akce zvané *Kámen* prováděli agenti StB za pomoci místních příslušníků SNB, kdy se v některých výše zmíněných případech, museli účastnit i tajní příslušníci odboje.

Archiv bezpečnostních složek nabízí nesčetně dokumentů a soudních spisů, jejichž čítání a bádání v nich by se dozajista stala dlouhou ne-li nekonečnou činností. Je ale zřejmé, že řada těchto spisů byla kompromitující, neboť jsem při svém bádání došla k několika skartovaným složkám, jež měla zůstat oku veřejnosti nepřístupná. Je pouze možno si domýšlet, co asi mohly obsahovat. Při vyhledávání relevantních zpráv bylo znát, že se mnohem méně informací dochovalo o spisech samotných aktérů v provokačních akcích *Kámen*, nežli u osob obžalovaných, kteří byli propíráni jako největší zrádci a lotři.

Smutným faktem zůstává, že hlavní aktéři v akcích *Kámen* zůstali do své smrti nepotrestáni, ačkoli jeden z citovaných autorů Igor Lukeš na ně upozornil a podal žádost o trestní řízení. Jak víme, soudní řízení mají dlouhá trvání, a tak, než se stihlo něco vyřešit, tito bývalí agenti StB zemřeli, třeba i ve velmi vysokém věku. Zločiny vykonané v tomto období tak bohužel zapadly v čas a jsou promlčené. Nicméně je vhodné alespoň si tyto hrůzné i hrdinské činy odbojových skupin připomenout a pamatovat na ně.

Mezníkem v historii Sovětského svazu a celého východního bloku se stal rok 1953, kdy po náhlé smrti hlavy komunistické mocnosti Stalina, došlo nástupem Chruščova k moci k nepatrnému zmírnění situace.

Seznam pramenů a literatury

Archivní prameny

Archiv bezpečnostních složek, fond Studijní ústav MV (VI PL), sign. V-1218 PL, skupinový svazek.

Archiv bezpečnostních složek, fond Správa vyšetřování StB – vyšetřovací spisy (MV), sign. V-5155 MV, vyšetřovací spis státního soudu Praha: Pajer Václav a spol., mapa č. 1.

Archiv bezpečnostních složek, fond Správa vyšetřování StB – vyšetřovací spisy (MV), sign. V-5156 MV, Krbec Jiří a spol., operativní podsvazek 1.

Archiv bezpečnostních složek, fond Správa vyšetřování StB – vyšetřovací spisy (MV), sign. V-5156 MV, Krbec Jiří a spol., operativní podsvazek 2.

Archiv bezpečnostních složek, fond Správa vyšetřování StB – vyšetřovací spisy (MV), sign. V-5156 MV, Krbec Jiří a spol., podsvazek.

Archiv bezpečnostních složek, fond Správa vyšetřování StB – vyšetřovací spisy (MV), sign. V-5156 MV, vyšetřovací spis státního soudu Praha: Krbec Jiří a spol., mapa č. 1.

Archiv bezpečnostních složek, fond Správa vyšetřování StB – vyšetřovací spisy (MV), sign. V-5156 MV, vyšetřovací spis státního soudu Praha: Krbec Jiří a spol., mapa č. 2.

Archiv bezpečnostních složek, fond Ústředna Státní bezpečnosti (305), sign. 305-114-6, Krbec a spol.

Archiv bezpečnostních složek, fond Správa vyšetřování StB – vyšetřovací spisy (V/PL), sign. V-2507 PL, vyšetřovací spis Rejšek a spol., 1. díl.

Archiv bezpečnostních složek, fond Správa vyšetřování StB – vyšetřovací spisy (V/PL), sign. V-2507 PL, vyšetřovací spis Rejšek a spol., 2. díl.

Archiv bezpečnostních složek, fond Správa vyšetřování StB – vyšetřovací spisy (MV), sign. V-5412 MV, Lederer Richard a spol., operativní podsvazek 2.

Archiv bezpečnostních složek, fond Odbor politického zpravodajství MV (2M), sign. 2M: 10789, osobní spisy.

Archiv bezpečnostních složek, fond Správa vyšetřování StB – vyšetřovací spisy (V/ČB), sign. V-1350 ČB, vyšetřovací spis Rousek Václav, 1. svazek.

Archiv bezpečnostních složek, fond Správa vyšetřování StB – vyšetřovací spisy (V/ČB), sign. V-1350 ČB, vyšetřovací spis Rousek Václav, 2. svazek.

Archiv bezpečnostních složek, fond Personální spisy MV, sign. 2441/22, Emil Orovan.

Archiv bezpečnostních složek, fond Personální spisy MV, sign. 1585/21, Evžen Abrahamovič.

Obecní úřad Zruč-Senec, pamětní kniha obce Sence, kniha II., 1929–1970.

Tištěné prameny

Plzeňský deník 9. 5. 2007, s. 4.

Literatura

ČAPKA, František, LUNEROVÁ, Jitka, 1948: *Vítězný únor: cesta k převratu*, Brno 2012.

HRACH, Vilém, *Šumava....: hranici přecházejte po půlnoci*, Praha 2017.

HRUŠKA, Emil, *Převedu vás...Na onen svět!: případy z poválečného pohraničí*, Praha 2012.

HRUŠKA, Emil, *Vraždy v pohraničí: kriminální případy z let 1927–1956*, Praha 2018.

JANDEČKOVÁ, Václava, *Akce "Kámen" – Všeruby 1948: Nová odhalení v případě falešné hranice Evžena Abrahamoviče*. In: *Paměť a dějiny* 7, 2013, 2, s. 75–89.

JANDEČKOVÁ, Václava, *Falešné hranice: akce „Kámen“. Oběti a strůjci nejutajovaných zločinů StB 1948–1951*, Praha 2018.

JANDEČKOVÁ, Václava, *Kámen: svědectví hlavního aktéra akce „falešné hranice“ u Všerub na Domažlicku*, Domažlice 2013.

JÍLEK, Tomáš a kol., *Na hranici dvou světů: Česko-bavorská hranice 1948–1989*, Plzeň 2010.

JÍLEK, Tomáš, JÍLKOVÁ, Alena a kol., *Železná opona: Československá státní hranice od Jáchymova po Bratislavu*, Praha 2006.

KAPLAN, Karel, *Kronika komunistického Československa – Klement Gottwald a Rudolf Slánský*, Brno 2009.

KAPLAN, Karel, *Protistátní bezpečnost: 1945–1948*, Praha 2015.

KAPLAN, Karel, *Únor 1948: komentované dokumenty*, Praha 2018.

KOLLÁR, Jozef, *55 minut mezi životem a smrtí: odvážné útěky za železnou oponu*, Praha 2017.

LOZOVIUKOVÁ, Kateřina, PAŽOUT, Jaroslav, eds., *Život na československých hranicích a jejich překračování v letech 1945–1989*, Praha, Liberec 2017.

LUKEŠ, Igor, *KÁMEN: Studenoválečná akce s americkým rozměrem*. In: *Historie a vojenství* 60, 2011, 3, s. 40–46.

MALLOTA, Petr, *František Havlíček – oběť dvou totalit*. In: *Paměť a dějiny* 2, 2008, 4, s. 24–40.

NÁLEVKA, Vladimír, *Horké krize studené války*, Praha 2010.

PEJČOCH, Ivo, *Agenti ve skafandrech*. In: *Historie a vojenství* 58, 2009, 1, s. 71–78.

PEJČOCH, Ivo, *Hrdinové železné opony: Odvaha na železné oponě: útěky do svobodného světa s pomocí neobvyklých technických prostředků v období 1948–1989*, Cheb 2008.

PEJČOCH, Ivo, *Odvaha na železné oponě: útěky do svobodného světa s pomocí neobvyklých technických prostředků v období 1948–1989*, Cheb 2014.

PEJČOCH, Ivo, *Přechody přes železnou oponu: příběhy odvážlivců, kteří se rozhodli riskovat a odejít přes důkladně zabezpečené a strážené hraniční pásmo*, Cheb 2011.

PEJČOCH, Ivo, *Útěky za železnou oponu*, Cheb 2009.

PEJČOCH, Ivo, *Vojáci na popravišti: vojenské osobnosti, popravené v Československu z politických nebo kriminálních důvodů v období 1949–1985*, Cheb 2011.

PEJČOCH, Ivo, *Vojáci na železné oponě: vojáci padlí při pokusu o přechod státní hranice, příslušníci Pohraniční stráže usmrcení uprchlíky a dezertéři přes železnou oponu 1948–1989*, Cheb 2011.

PEJČOCH, Ivo, TOMEK, Prokop, *Agenti-chodci na popravišti: kurýři západních zpravodajských služeb, popravení v letech 1949–1958*, Cheb 2010.

PEJČOCH, Ivo, TOMEK, Prokop, *Policisté na popravišti: příslušníci SNB popravení v Československu z politických nebo kriminálních důvodů v letech 1949–1962*, Cheb 2013.

- PEJSKAR, Jožka, *Útěky železnou oponou*, Praha 1992.
- PEK, Josef, *Kronika šumavských hvozďů*, Vimperk 1998.
- PERNES, Jiří, *Krise komunistického režimu v Československu v 50. letech 20. století*, Brno 2008.
- PULEC, Martin, *Organizace a činnost ozbrojených pohraničních složek: seznamy osob usmrcených na státních hranicích 1945–1989*, Praha 2006.
- ROKOSKÝ, Jaroslav, *Amnestie 1960*. In: *Paměť a dějiny* 5, 2011, 1, s. 36–54.
- RYCHLÍK, Jan, *Překračování hranic a emigrace v Československu a východní Evropě ve 20. století*. In: *Securitas Imperii* 29, 2016, 2, s. 10–72.
- SLUŠNÝ, Jaromír, *Černá kniha českých bestiálních vrahů: nejslavnější kriminální případy dvacátého století*, Praha 2006.
- SLUŠNÝ, Jaromír, *Nejděsivější československé zločiny*, Praha 2012.
- SVOBODA, Libor, TICHÝ, Martin eds., *Cesty za svobodou: kurýři a převaděči v padesátých letech 20. století*, Praha 2014.
- ŠTANCL, Jiří ed., *Třetí odboj na Klatovsku a Domažlicku: sborník příspěvků ze stejnojmenné konference*, Klatovy 2015.
- TOMEK, Prokop, *Amon Tomašoff – dobrodruh ve službách komunistů*. In: *Securitas Imperii* 12, 2005, s. 5–28.
- TOMEK, Prokop, *Na frontě studené války: Československo 1948–1956*, Praha 2009.
- VANĚK, Pavel a kol. (eds.), *Ochrana státní hranice 1948–1955*, Brno 2013.
- VANĚK, Pavel, *Pohraniční stráž a pokusy o přechod státní hranice v letech 1951–1955*, Praha 2008.
- VEBER, Václav, *Třetí odboj: ČSR v letech 1948–1953*, Pardubice 2014.

Resumé

The main aim of the diploma thesis is to stimulate interest in this important issue, remind it to the reader and make him to consider about these turning years 1948–1960 in Czechoslovakia. The thesis focuses on the first period of communist rule in Czechoslovakia. At this time in 1948, the so-called Third Resistance arose, which was spontaneously evolved from the previous anti-Nazi resistance. The existence of the resistance pointed out that the reality was not really as it was shown to the people living at that time in the form of communist propaganda.

This diploma thesis is divided into five chapters, which are supplemented by an introduction and conclusion. These also contain individual subchapters, in which the topics of the chapters are further specified. In the second chapter, the author focuses on getting acquainted with the situation in the world, when immediately after the Second World War, a new conflict arose in the form of the so-called Cold War. These political-power disputes between the West and the East unleashed a conflict that lasted for decades. Then the author described the specific situation in Czechoslovakia, where the communist February coup took place in 1948. After the communist takeover, Czechoslovakia became one of the satellites of the Soviet Union. Thanks to the introduction of communist measures and the further curtailment of human rights, arose the Third Resistance.

The third chapter focuses on the border areas, where were made border zones which were guarded by the Border Guard. In the fourth chapter, the author deals with ways of crossing borders. The late 1940s and 1950s are known for most escapes attempts. Refugees often devised creative ways for their dangerous illegal journey across the borders. Roads from the country led by land, air or water. All these routes were used not only by citizens to flee the country, but also by couriers of Western intelligence services and smugglers, who, either for their conviction or for greedy reasons, helped people with illegal emigration.

The fifth chapter tells especially about groups carrying out resistance activities in southwestern Czechoslovakia. These include activities in the Klatovy region around the group of Lieutenant Colonel František Havlíček, doctor Jiří Krbec, farmer Josef Rejšek in the Sušice region or Stanislav Liška in the Domažlice region. Last but not least, the chapter contains criminal cases related to cross-border transfers.

The sixth chapter further summarizes the motives of the State Security in the situation of fleeing citizens from the country, when StB agents introduced many provocative actions to obtain spy information about the West, infiltrate resistance groups or capture refugees and Western couriers. The fact is, however, that the goal of the actions "Stone", as they later came to be called, was not just to obtain information about the enemy, but to systematically remove and rob the citizens of Czechoslovakia. At the end of the final chapter are described the last years which closed the era of couriers and smugglers, because the expected armed conflict between West and East didn't happen and illegal crossings became almost impossible.

Přílohy

1 Personální dotazník MUDr. Jiřího Krbce z Kuratoria pro výchovu mládeže v Čechách a na Moravě

Archiv bezpečnostních složek, fond Správa vyšetřování StB – vyšetřovací spisy (MV), sign. V-5156 MV, Krbec Jiří a spol., operativní podsvazek 1, Klatovy 7. 6. 1944, f. 124.

2 Protistátní nadpis psaný ilegální odbojovou skupinou Krbec a spol. 15. 9. 1948 v Klatovech

Archiv bezpečnostních složek, fond Správa vyšetřování StB – vyšetřovací spisy (MV), sign. V-5156 MV, vyšetřovací spis státního soudu Praha: Krbec Jiří a spol, mapa č. 2., Klatovy 15. 9. 1948, f. 218.

3 Rozsudek odbojové skupiny podplukovníka Františka Havlíčka

Archiv bezpečnostních složek, fond Studijní ústav MV (VI PL), sign. V-1218 PL, skupinový svazek, Plzeň 27.–29. 5. 1952, f. 59.

Příloha 1

347

Zrušen stupeň utajení (svazku) dnem 1.1.2008 dle ustanovení § 157 odst. 3 zák. č. 412/2005 Sb.

**KURATORIUM FÜR JUGENDERZIEHUNG IN BÖHMEN UND MÄHREN
KURATORIUM PRO VÝCHOVU MLÁDEŽE V ČECHÁCH A NA MORAVĚ**

Personalfragebogen Personální dotazník

A2H

Stammnummer kmen. číslo	Ortsnummer místní číslo	Zeichen des BB značka okr. pov.	Versanddatum datum odeslání
----------------------------	----------------------------	------------------------------------	--------------------------------

Nachstehend gestellte Fragen sind vollständig und wahrheitsgetreu zu beantworten; der ausgefüllte Fragebogen ist an die Dienststelle des zuständigen Bezirksbeauftragten einzusenden; Veränderungen aller Art sind sofort schriftlich zu melden.

Vyplňte přesně a pravdivě otázky uvedené v dotazníku. Vyplněný dotazník zašlete na adresu služebny příslušného okrěsního pověřence. Změny všeho druhu ihned písemně hlase.

**Personalangaben des Interessenten:
Personální údaje zájemce:**

Vor- und Zuname (bei Frauen auch Geburtsname) jméno a příjmení (u žen i jméno rodné)	IRI' KRBEČ
Geburtsdatum u. Geburtsort datum a místo narození	22. V 1914 KLATOVY
Wohnort, Straße, Nr., Fernruf bydliště, ulice, čís., telefon	DLOHÁ 125 KLATOVY
Politischer Bezirk politický okres	KLATOVY
Beruf und Arbeitgeber zaměstnání a zaměstnavatel	KURATORIUM KLATOVY
Staatsangehörigkeit u. Zuständigkeit státní a domovská příslušnost	PROTEKT.
Religion (auch frühere) náboženství (také dřívější)	R' M. KAT.
Familienstand stav	SVOB.
Tag der Eheschließung den uzavření sňatku	/

**Personalangaben des Ehemannes (der Ehefrau):
Personální údaje manžela (manželky):**

Vor- und Zuname (Geburtsname) křestní jméno a příjmení (rodné)	
Geburtsdatum und Geburtsort datum a místo narození	
Beruf und Arbeitgeber zaměstnání a zaměstnavatel	
Staatsangehörigkeit u. Zuständigkeit státní a domovská příslušnost	
Religion (auch frühere) náboženství (také dřívější)	

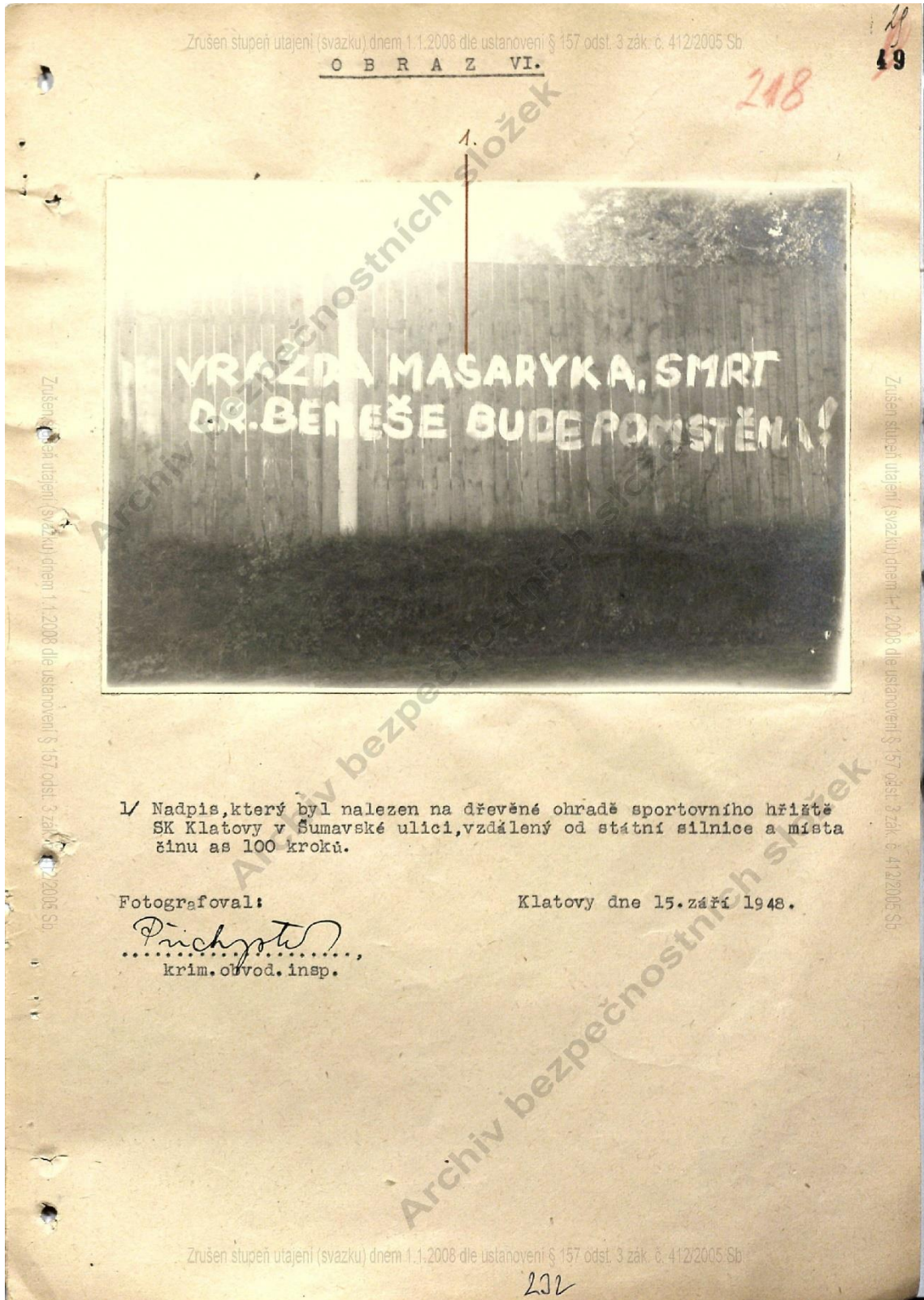
Zrušen stupeň utajení (svazku) dnem 1.1.2008 dle ustanovení § 157 odst. 3 zák. č. 412/2005 Sb.

104

Beckhof, Amt Präsidialrat Böhmen u. Mähren in Prag. — 430-44.
Tiskárna Pražské úřadovny v Praze.

Příloha 2

Příloha 3

Zrušen stupeň utajení (svazku) dnem 1.1.2008 dle ustanovení § 157 odst. 3 zák. č. 412/2005 Sb.

58

59

- 7 -

o d s u z u j í s e

z a t o:

- 1./ František H a v l í č e k
podle § 86 odst. 3 tr. zákona se zřetelem na ustanovení
§ 22 odst. 1 tr. zákona k trestu s m r t i ,
- 2./ Václav Š n a i d r
podle § 86 odst. 3 tr. zákona se zřetelem na ustanovení
§ 22 odst. 1 tr. zákona k trestu s m r t i ,
- 3./ Oldřich N o v á k
podle § 86 odst. 3 tr. zákona se zřetelem na ustanovení
§ 22 odst. 1 tr. zákona a s použitím ustanovení § 29
odst. 2 tr. zákona k trestu odnětí svobody na d o ž i v o -
t í ,
- 4./ František K o z á k
podle § 86 odst. 3 tr. zákona se zřetelem na ustanovení
§ 22 odst. 1 tr. zákona a s použitím ustanovení § 29
odst. 2 tr. zákona k trestu odnětí svobody na d o ž i v o -
t í ,
- 5./ Emilian B e j č e k
podle § 78 odst. 3 tr. zákona se zřetelem na ustanovení
§ 22 odst. 1 tr. zákona a s použitím ustanovení § 29
odst. 2 tr. zákona k trestu odnětí svobody na d o ž i v o -
t í ,
- 6./ Josef B a š t á ř
podle § 86 odst. 3 tr. zákona se zřetelem na ustanovení
§ 22 odst. 1 tr. zákona a s použitím ustanovení § 29
odst. 2 tr. zákona k trestu odnětí svobody na d o ž i v o -
t í ,
- 7./ Josef D u š e k
podle § 85 odst. 3 tr. zákona se zřetelem na ustanovení
§ 22 odst. 1 tr. zákona a s použitím ustanovení § 30 tr.

Zrušen stupeň utajení (svazku) dnem 1.1.2008 dle ustanovení § 157 odst. 3 zák. č. 412/2005 Sb.

84